

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра кримінально-правових
дисциплін

**Кримінальна юстиція:
правові доктрини та
принципи правотворчості
(в схемах та таблицях)**

Навчальний посібник

Міністерство внутрішніх справ України

Одеський державний університет внутрішніх справ

Кафедра кримінально-правових дисциплін

**Кримінальна юстиція: правові доктрини та
принципи правотворчості
(в схемах та таблицях)**

Навчальний посібник

2024

УДК 343.2/.7:351.87(075)(477)

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Одеського державного університету внутрішніх справ
протокол № 6 від 23 грудня 2024 р.

Укладачі навчального посібника:

Бабенко Андрій Миколайович, доктор юридичних наук, професор – тема 1;
Конопельський Віктор Ярославович, доктор юридичних наук, професор – тема 7;
Меркулова Валентина Олександрівна, доктор юридичних наук, професор – тема 3,4;
Підгородинський Вадим Миколайович, доктор юридичних наук, доцент – тема 5;
Шкута Олег Олегович, доктор юридичних наук, професор – тема 6;
Чекмарьова Ірина Миколаївна, кандидат юридичних наук, доцент – тема 8;
Домброван Наталя Василівна, кандидат юридичних наук, доцент – тема 9;
Резніченко Ганна Семенівна, кандидат юридичних наук, доцент – тема 2, 10.

Рецензенти:

І.Г. Богатирьов – доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри права та правоохоронної діяльності Державного університету «Житомирська політехніка»;

О.П. Рябчинська - доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Класичного приватного університету

Кримінальна юстиція: правові доктрини та принципи правотворчості (в схемах та таблицях) : навчальний посібник / підготовлено колективом авторів.
— Одеса: ОДУВС, 2024. — 160 с.

Посібник підготовлений відповідно до робочої програми навчальної дисципліни «Кримінальна юстиція: правові доктрини та принципи правотворчості». Має сприяти підвищенню якості навчання та отримання здобувачами вищої освіти системних теоретичних знань щодо особливостей функціонування вітчизняної системи органів кримінальної юстиції, взаємозв'язку у досягненні ними цілей та завдань правоохоронної діяльності; сучасних проблем їхнього організаційно-правового забезпечення; впровадження міжнародно-правових стандартів та позитивного міжнародного досвіду в сучасну систему кримінального судочинства; гарантій та пріоритетних напрямів подальшого розвитку органів кримінальної юстиції в Україні в контексті реформування судово-правової системи держави та приведення її інститутів до вимог європейських та міжнародних стандартів. Рекомендується здобувачам освітнього ступеню «магістр права», «доктор філософії»

© ОДУВС, 2024

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень	6
Передмова	7
Тема 1. Загальна характеристика кримінальної юстиції України та система її органів	9
1.Поняття та ознаки кримінальної юстиції.	9
2.Кримінальна юстиція та правоохоронна діяльність (правоохоронні органи): співвідношення.	11
3.Система органів кримінальної юстиції (узагальнений огляд).	12
4.Цілі (завдання, призначення) системи органів кримінальної юстиції.	15
5.Ювенальна юстиція.	16
6.Концепція та етапи реформування кримінальної юстиції.	20
7.Конвергенція правоохоронних органів та соціальних інституцій.	21
Питання для самоконтролю	24
Тема 2. Кримінальна юстиція у механізмі протидії злочинності	25
1.Поняття та ознаки злочинності.	25
2.Кількісні та якісні показники злочинності.	26
3.Латентна злочинність.	27
4.Стан та основні тенденції злочинності в Україні.	30
5.Механізм протидії злочинності.	33
6.Органи кримінальної юстиції як суб'єкти протидії злочинності.	35
Питання для самоконтролю.....	39
Тема 3. Кримінальне судочинство	40
1.Поняття, ознаки, завдання, правове регулювання кримінального судочинства.	40
2.Стадії кримінального судочинства: поняття, ознаки, сутнісний зміст конкретної стадії кримінального судочинства.	47
3.Суд та суддя у кримінальному провадженні: суддівський розсуд, повноваження слідчого судді, порядок судового провадження.	50
4.Суд присяжних: підстави застосування, значення, проблеми впровадження.	54
Питання для самоконтролю	55
Тема 4. Прокуратура України	56
1.Прокуратура України: поняття, ознаки.	56
2.Система органів прокуратури.	57

3. Функціональне призначення та завдання прокуратури.	57
4. Правова основа діяльності прокуратури.	59
5. Зміст повноважень прокуратури	61
Питання для самоконтролю	63
Тема 5. Органи досудового розслідування	64
1. Досудове розслідування в Україні: поняття та форми.	64
2. Система та структура органів досудового розслідування.	65
3. Компетенція органів досудового розслідування.	69
4. Завдання органів досудового розслідування.	74
5. Правова основа діяльності органів досудового розслідування.	75
6. Принципи діяльності органів досудового розслідування.	76
Питання для самоконтролю	76
Тема 6. Адвокатура України	77
1. Адвокатура України: понятійний апарат.	77
2. Організаційні форми адвокатської діяльності.	78
3. Види адвокатської діяльності.	80
4. Гарантії адвокатської діяльності.	82
5. Набуття права на зайняття адвокатською діяльністю.	84
6. Документи, що посвідчують повноваження адвоката.	86
7. Правова основа адвокатської діяльності.	87
8. Принципи діяльності адвокатури України.	88
Питання для самоконтролю	90
Тема 7. Державна кримінально-виконавча служба (ДКВС) України	91
1. Кримінально-виконавча система України: поняття, ознаки, завдання.	91
2. Органи виконання покарання: види, структура, завдання.	92
3. Установи виконання покарання: поняття, види, завдання.	96
4. Інші органи виконання покарання: поняття, завдання.	99
5. Правова основа діяльності ДКВС	101
Питання для самоконтролю	101
Тема 8. Відновне або реституційне правосуддя у кримінальній юстиції	102
1. Відновне правосуддя: поняття, сутнісні ознаки, завдання, проблеми впровадження.	102
2. Інститут «медіації»: поняття, сутнісні ознаки, співвідношення із примиренням, проблеми впровадження.	105
3. Реституція у кримінальній юстиції: поняття, актуальні проблеми впровадження.	108
Питання для самоконтролю	109

Тема 9. Характеристика системи кримінальної юстиції країн континентальної Європи	111
1. Міжнародно-правові стандарти та напрямки реформування системи органів кримінальної юстиції зарубіжних країн.	111
2. Особливості функціонування органів кримінальної юстиції Франції.	115
3. Особливості функціонування органів кримінальної юстиції Німеччини.	117
4. Особливості функціонування органів кримінальної юстиції Великої Британії.	119
Питання для самоконтролю	122
Тема 10. Міжнародна організація кримінальної поліції – Інтерпол	123
1. Історія становлення і розвитку Інтерполу.	123
2. Структура Інтерполу	125
3. Генеральна Асамблея Інтерполу.	126
4. Виконавчий Комітет Інтерполу. Президент Інтерполу.	127
5. Генеральний Секретаріат Інтерполу. Генеральний Секретар Інтерполу.	128
6. Національні центральні бюро Інтерполу.	130
Питання для самоконтролю	131
Тести для самоконтролю	132
Рекомендована література	153
Предметний покажчик	159

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Верховний Суд – ВС

Засоби масової інформації – ЗМІ

Кримінальний кодекс – КК

Кримінальний процесуальний кодекс – КПК

Пункт – п.

Рік – р.

Стаття – ст.

Частина – ч.

ПЕРЕДМОВА

Кримінальна юстиція України – це комплексна категорія, яка узагальнює підходи нормативного, функціонального та суб'єктного її розуміння. За роки незалежності України були неодноразові намагання реформувати систему органів кримінальної юстиції, розроблялися відповідні концепції, приймалися численні рішення щодо зміни нормативно-правового регулювання правоохоронної діяльності, реорганізовувались окремі органи кримінальної юстиції. Тож набувають актуальності питання сучасного розуміння ознак кримінальної юстиції, системи її органів, співвідношенні її із правоохоронною діяльністю (системою правоохоронних органів), відтворення в цілях та завданнях спеціальних органів інтересів суспільства та держави. А оскільки стан та сучасні тенденції злочинності в Україні, її структура та характер є однією з найгостріших проблем українського суспільства, - важливими є питання пошуку дієвих заходів запобігання і протидії органами кримінальної юстиції кримінальним правопорушенням.

Загально визнаним є те, що Україна перебуває в стані інтенсивного реформування практично усіх сфер життєдіяльності суспільства, а, отже, і правоохоронної сфери. Тож визначення дієвих та правильних спрямувань в сфері реформування кримінальної юстиції, загалом, сфери кримінального правосуддя, зокрема, має важливе значення і для розуміння соціально-правового сутнісного призначення різних структурних підрозділів правоохоронної системи (прокуратури, слідчих підрозділів, дізнання, адвокатури, судової системи, органів та установ виконання покарання тощо).

Важливим аспектом розбудови України як правової держави, яка обрала стратегічний курс на вступ до Європейського Союзу та НАТО, є реформування цих органів. Європейський вибір України потребував від її законодавця перегляду основних інститутів кримінального процесу, прийняття нових законодавчих актів, що суттєво модернізували систему та функції органів державної влади, загалом, правоохоронну систему, зокрема.

Євроінтеграційні процеси, наближення вітчизняного кримінального законодавства до міжнародних стандартів, застосування інноваційних підходів обумовлюють інтенсивне виникнення нових інститутів, понять, категорій у чинному законодавстві. Визначення понять, ознак, критеріїв співвідношення (розмежування), умов та підстав застосування таких нових міждисциплінарних інститутів як «відновне правосуддя», «примирення винного з потерпілою особою», «угода про примирення», «медіація», «реституція», що стали невід'ємною складовою чинного класичного кримінального правосуддя в Україні, - є тим шляхом, який сприятиме посиленню гарантій захисту потерпілого, визначенню мінімально необхідного обсягу кримінально-правового впливу щодо винної особи, а, відповідно, забезпеченню справедливого правосуддя в Україні. Системно-правовий аналіз положень теорії та права в частині визначення змісту, сутнісних ознак, підстав та порядку

застосування зазначених інститутів свідчить на користь необхідності подальшого, більш поглибленого їхнього дослідження з метою (щонайменше) усунення суперечностей та нечіткості у законодавчих положеннях, з'ясування головних та другорядних ознак, критеріїв як тих, що поєднують ці інститути, так і тих, що мають їх розмежовувати.

Відповідно, зазначене посилює актуальність такої навчальної дисципліни як «Кримінальна юстиція: правові доктрини та принципи правотворчості», яка викладається здобувачам освітнього ступеню «магістр права». Тож метою підготовки даного посібника є сприяння у поглибленому вивченні студентами тем, присвячених аналізу загальної характеристики кримінальної юстиції України, системи її органів, напрямків реформування; особливостям впровадження ювенальної юстиції; місцю та значенню діяльності органів кримінальної юстиції у механізмі протидії злочинності; характеристиці системи та стадій кримінального судочинства України; особливостям повноважень прокуратури в сучасний період реформування кримінальної юстиції; правовій основі та завданням органів досудового розслідування, адвокатури, установ та органів виконання покарання; сучасній європейській та вітчизняній науковій доктрині щодо позитивного досвіду діяльності кримінальної юстиції країн континентальної Європи, особливостей функціонування інституційної системи Інтерполу та Європолу тощо. Саме такий підхід відтворено у структурі посібника, матеріал якого структуровано відповідно до конкретно визначеної теми у навчальному плані даної дисципліни.

На думку авторського колективу, саме такий підхід до змісту та структури посібника сприятиме набуттю студентами та курсантами певних компетенцій щодо здатності до опрацювання інформації з різних джерел (пошуку, оброблення та аналізу); проведенню самостійних досліджень на сучасному науковому рівні, наданню власного визначення правовим категоріям.

При підготовці даного посібника використовувалися як напрацювання авторського колективу з зазначених у змісті посібника питань, так і узагальнений аналіз доктринальних джерел з різних галузей права, переважно кримінального, кримінального процесуального, кримінально-виконавчого права. Використання, переважно, історично-порівняльного та системно-правового підходу (методу) у вивченні та узагальненні наукових позицій вітчизняних вчених з проблем, які розглядаються у посібнику, - дозволило визначитися із сталими проблемами права та законодавства, наступністю у вирішенні цих проблем.

Тема 1. Загальна характеристика кримінальної юстиції України та система її органів

1. Поняття та ознаки кримінальної юстиції.
 2. Кримінальна юстиція та правоохоронна діяльність (правоохоронні органи): співвідношення.
 3. Система органів кримінальної юстиції (узагальнений огляд).
 4. Цілі (завдання, призначення) системи органів кримінальної юстиції.
 5. Ювенальна юстиція.
 6. Концепція та етапи реформування кримінальної юстиції.
 7. Конвергенція правоохоронних органів та соціальних інституцій.
- Питання для самоконтролю

1. Поняття та ознаки кримінальної юстиції

Юстиція – (латинською – справедливість, законність) – правосуддя; система судових установ, їх діяльність із здійснення правосуддя.

Залежно від виду та сфери правосуддя розмежовують кримінальну, цивільну, адміністративну, конституційну, міжнародну, військову, ювенальну та інші *види юстиції*.

Кримінальна юстиція узагальнює у собі декілька ознак:

Інституційного характеру

Нормативного характеру

Функціонального характеру

Інституційно-функціональна ознака полягає в наявності різнорівневої системи органів та установ, які входять до системи кримінальної юстиції: тих, що наділені відповідною компетенцією щодо здійснення заходів, пов'язаних із забезпеченням функцій та завдань кримінальної юстиції; органів, на які покладено забезпечення діяльності зазначених основних елементів системи кримінальної юстиції (допоміжні структури); державних органів, які формують політико-правові передумови існування досліджуваної системи.

Нормативно-правова ознака відтворюється у тому, що кримінальна юстиція (у кримінально-правовому, процесуальному та кримінально-виконавчому значенні) узагальнює нормативні основи щодо забезпечення дотримання прав та свобод осіб під час здійснення кримінального правосуддя: досудового розслідування; судового провадження; притягнення винних осіб до відповідальності та забезпеченні виправного та ресоціалізуючого впливу на засуджену особу з метою її утримання від подальшої протиправної діяльності після відбування покарання.

Міжнародно-правовий аспект кримінальної юстиції, який в широкому розумінні має охоплювати не лише характеристику особливостей функціонування міжнародно-правових організацій, їхнього призначення, але й узагальнення основного змісту та сутності міжнародно-правових стандартів у сфері функціонування органів кримінальної юстиції, позитивного зарубіжного законодавчого та правозастосовного досвіду.

Кримінальна юстиція в широкому значенні - є певною системою кримінально-правових, кримінально-процесуальних та кримінально-виконавчих відносин та їх правової регламентації у зв'язку із запобіганням (протидією) кримінальним правопорушенням, притягненням винної особи до кримінальної відповідальності та її безпосередньою реалізацією. Органи та установи кримінальної юстиції є суб'єктами цих відносин.

2. Кримінальна юстиція та правоохоронна діяльність (правоохоронні органи): співвідношення

Правоохоронні органи сприймаються як система державних органів (установ) та уповноважених державою громадських формувань, основою функціонування яких є охорона законності, правопорядку, захист прав та свобод людини, боротьба із кримінально-протиправною поведінкою, злочинністю, зокрема

Правоохоронна діяльність - це практичний аспект, пов'язаний із діяльністю органів виконавчої влади, уповноважених державою здійснювати правоохоронні заходи і полягають у запобіганні та припиненні протиправної поведінки, притягненні винних осіб до відповідальності та в забезпеченні дотримання прав громадян.

Органи кримінальної юстиції – це частина державно-правового механізму, який, ґрунтуючись на правових приписах, через інституційну систему суб'єктів правоохоронної діяльності, забезпечує реалізацію правоохоронних функцій держави.

Отже система органів кримінальної юстиції – це частина правоохоронної системи держави і на неї поширюються всі ознаки, притаманні системі правоохоронних органів: виникнення унаслідок розподілу влади в державі; застосування заходів державного примусу в межах повноважень; незалежність в законних межах наданої компетенції; внутрішня диференціація та автономність за способом, сферою діяльності, кадровим складом.

Структура кожної системи залежить насамперед від правової природи її компонентів, *правосуб'єктності учасників правовідносин.*

Залежно від того, чи виконують органи кримінальної юстиції *безпосередньо завдання (цілі)*, які постоять перед системою кримінальної юстиції (системою правоохоронних органів), вони поділяються на три групи

Першу групу становлять основні (головні) елементи системи органів та установ кримінальної юстиції, які безпосередньо наділені відповідною компетенцією щодо здійснення заходів, пов'язаних із забезпеченням функцій та завдань кримінальної юстиції.

Другу утворюють допоміжні інституції, на які покладено забезпечення діяльності основних елементів, реалізацію функцій досліджуваної системи (наукові установи, Міністерство юстиції України, органи нотаріату)

Третя група – це система державних органів, діяльність яких спрямована на формування політико-правових передумов існування досліджуваної системи, є активними учасниками формування державної політики та законодавства у сфері кримінальної юстиції та правоохоронної діяльності (Президент України, Рада безпеки та оборони України, Верховна Рада України тощо)

До основних елементів системи органів та установ кримінальної юстиції відносяться:

оперативні підрозділи (Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Державної прикордонної служби, Управління державної охорони, органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України; Національного антикорупційного бюро, Державного бюро розслідування тощо);

органи досудового розслідування, що здійснюють дізнання і досудове слідство (слідчі підрозділи органів Національної поліції; органів безпеки; органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; органів державного бюро розслідувань; органів Державної кримінально-виконавчої служби; підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України тощо);

органи прокуратури (Генеральна прокуратура України, обласні прокуратури, окружні прокуратури, спеціалізовані види прокуратури);

органи та установи, що виконують безпосередньо всі види покарань, як ті, що пов'язані із ізоляцією (кримінально-виконавчі установи закритого типу мінімального, середнього та максимального рівнів безпеки, виховні колонії, виправні центри, слідчі ізолятори, арештні дома), так і ті, що не пов'язані із ув'язненням (уповноважені органи пробації);

адвокатура – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури;

суди, які є органами правосуддя, незалежною гілкою влади, реалізують частину функцій кримінальної юстиції - здійснюють правосуддя, вирішують суперечки між державою, що пред'являє обвинувачення і доводить своє право на покарання, та особою, яка вчинила правопорушення (його захисником чи представником).

4. Цілі (завдання, призначення) системи органів кримінальної юстиції

Завдання органів кримінальної юстиції мають розглядатися відносно кожного функціонально-інституціонального структурного компоненту відповідної системи, кожного окремого органу, який входить до системи кримінальної юстиції.

Кожний орган кримінальної юстиції на тому чи іншому етапі своєї діяльності реалізує (відповідно до чинного законодавств) покладені на них функції, які пов'язані із попередженням, запобіганням, виявленням, припиненням кримінальних правопорушень (злочинів), розслідуванням кримінальних справ (кримінальних проваджень), правильним (законним) прийняттям відповідних рішень та їх виконанням.

Загальні цілі, що стоять перед системою кримінальної юстиції, забезпечуються засобами, які, у свою чергу, є цілями підсистем, її складових. Цілі підсистем повинні бути підпорядковані загальній меті системи.

У вузькому розумінні цілей та спрямувань органів кримінальної юстиції безпосередньою найближчою метою їх діяльності є законодавче визначення та реалізація завдань кримінального судочинства – швидке і повне розкриття кримінального правопорушення, викриття винних і забезпечення правильного застосування закону, що відтвориться у превалюючому авторитарному примусовому методі впливу у правозастосуванні.

В широкому розумінні цілі діяльності органів кримінальної юстиції мають бути належним чином *співвіднесені із цілями соціальної та правової політики держави*, безпосередньо відтворюватися у посиленні соціального змісту цілей правоохоронних органів, розглядатися на тлі таких природних цінностей як «права, свободи, законні інтереси людини та громадянина».

Наступний рівень оцінки цілей органів кримінальної юстиції доцільно здійснити, керуючись *цілями конкретних галузей права, які є основою правового регулювання здійснення кримінального судочинства* (кримінальне право, кримінально-процесуальне право, кримінально-виконавче право):

охорона прав і свобод людини і громадянина власності, громадського порядку та громадської безпеки, довілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також правопорядку (ст. 1 КК України);

швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень, викриття винних і забезпечення правильного застосування закону ... (ст. 2 КПК України);

забезпечення виконання кримінального покарання з метою захисту інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами... (ст. 1 КВК України).

5. Ювенальна юстиція

У **буквальному (вузькому розумінні) ювенальна юстиція** – це **судоустрій і судочинство у справах про правопорушення неповнолітніх.**

В широкому розумінні ювенальна юстиція це доволі складний *соціально-правовий, психофізичний інститут*, який (на відміну від загальної кримінальної юстиції) охоплює доволі широку систему соціальних послуг на допомогу дитині, яка перебуває у конфлікті із законом, а відповідно, розгалужену систему органів, установ, організацій, які мають цю допомогу здійснювати.

Сучасна ювенальна юстиція – це система державних і муніципальних, судових, правоохоронних органів, освітніх і виховних установ, правозахисних і громадських організацій, що на основі права, медико-соціальних, психолого-педагогічних методик здійснюють попередження правопорушень дітей та проти дітей, правосуддя щодо дітей, захист їхніх прав, свобод та інтересів а також ресоціалізацію дітей (Н.М. Крестовська)

Основні міжнародно-правові стандарти щодо захисту прав та законних інтересів дитини, яка опинилася у сфері кримінального судочинства містяться у наступних міжнародно-правових актах: Конвенції про відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів (1983 р.); Мінімальних стандартних правил ООН, що стосуються відправлення правосуддя неповнолітніх (Пекінські правила) (1985 р.); Європейських пенітенціарних правил (1987 р.); Правилах ООН, що стосуються захисту неповнолітніх, позбавлених волі (1990 р.); Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи «Щодо спрощення кримінального правосуддя» (2000 р.); Рамкових рішеннях Ради ЕС про місце жертв злочинів у кримінальному судочинстві (2001 р.); різних Резолюцій Економічної та Соціальної Ради ООН щодо розвитку та імплементації *основ медіації та відновлювального правосуддя у кримінальному правосудді* (2002 р.)

Відповідно до вимог міжнародно-правових стандартів на усіх етапах кримінального судочинства має діяти принцип: верховенства захисту прав та законних інтересів дитини; пріоритетності психолого-педагогічних, медичних та виховних заходів як у запобіжній діяльності, так і безпосередньо під час кримінально-правового впливу; максимальної диференціації та індивідуалізації ставлення та кримінально-правового реагування щодо дитини-правопорушника і дитини-жертви; максимального соціального супроводження на тлі постійної взаємодії правоохоронних органів із сім'єю, освітніми закладами, громадськими організаціями, органами і установами в сфері ювенальної юстиції.

Особливості відправлення кримінального судочинства в Україні мають відтворювати: гарантії забезпечення доступності для дитини усіх ланок ювенального судочинства; запровадження та гарантії реалізації специфічності досудового розслідування, судового розгляду кримінального провадження щодо неповнолітньої особи; пріоритетність спрощеного порядку реалізації класичних форм кримінального судочинства; пріоритетність запровадження відновного правосуддя – позасудових способів вирішення за допомогою процедур медіації (посередництва) правових конфліктів за активною участю дитини (її представників) за умови відшкодування потерпілому заподіяної шкоди.

Особливості досудового розслідування щодо діяння, вчиненого неповнолітньою особою, передбачають те, що кримінальне провадження щодо неповнолітньої особи має здійснюватися слідчим, який спеціально уповноважений керівником органу досудового розслідування на здійснення досудових розслідувань стосовно неповнолітніх; слідчий має дослідити не лише обставини вчинення діяння, але й інформацію щодо умов життя та виховання дитини, впливу дорослих, рівень розвитку; допит здійснюється за методикою «Зелена кімната», що застосовується до дітей віком від 4 до 14 років (на розсуд слідчого чи суду – у віці від 14 до 16 років), які є потерпілими від злочинів проти статевої свободи і недоторканості, інших злочинів насильницького характеру, стали свідками таких злочинів, з метою надання їм суттєвої правової та психологічної допомоги, створення під час допиту відчуття захисту та комфорту.

Відповідно до *наказів Генерального прокурора України «Про організацію діяльності органів прокуратури щодо захисту прав і свобод дітей» (2012 р.)* та *«Про вдосконалення організації діяльності прокуратури у сфері захисту прав дітей та протидії насильству» (2020 р.)* *утворені відділи прокуратури захисту прав і свобод дітей; на прокурорів, які здійснюють діяльність у сфері захисту прав дітей, покладено керівництво досудовим розслідуванням сідчими органів досудового розслідування та підтримання публічного обвинувачення у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені стосовно неповнолітніх.*

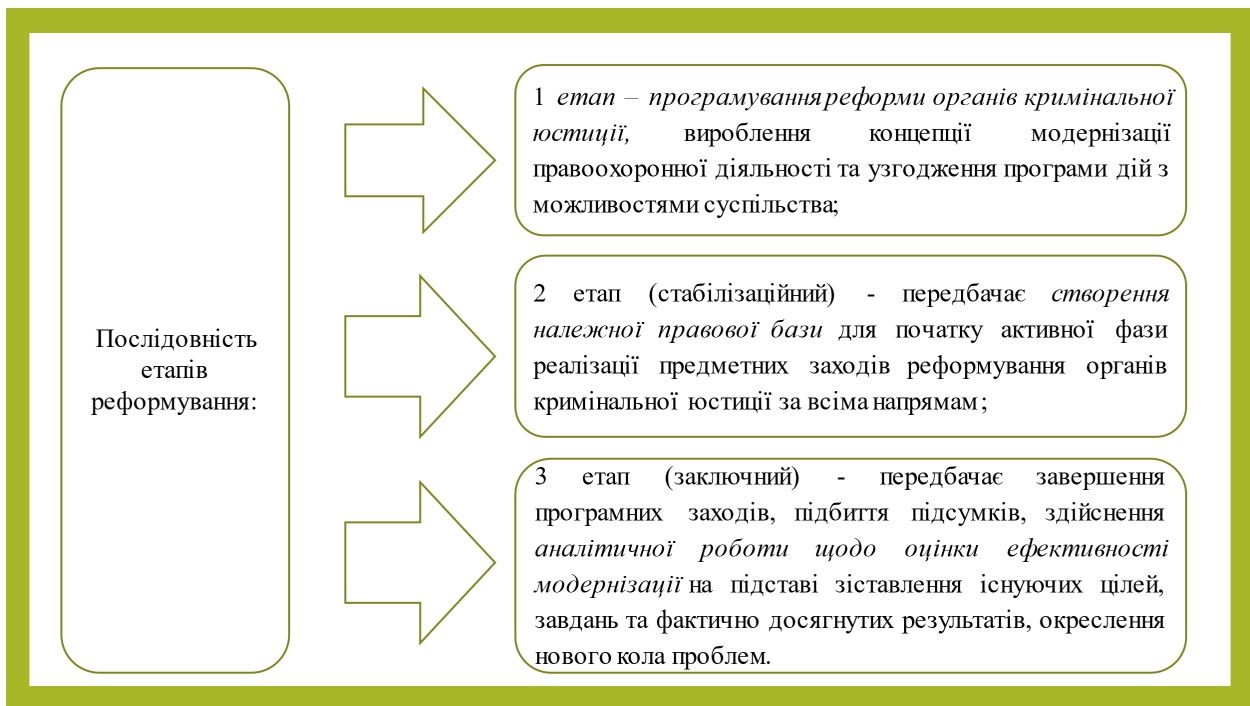
Особливості судового провадження за участю дітей передбачають: можливість проведення закритих судових засідань для захисту конфіденційності та попередження завдання шкоди інтересам дитини; поглиблене з'ясування умов в яких живе та виховується дитина, який вплив на нього справляють дорослі; обов'язкову участь законного представника дитини, педагога, психолога чи лікаря, представника служби у справах дітей, уповноваженого підрозділу органів Національної поліції; спеціалізацію суддів, які розглядають провадження (обрання на строк не більше 3 років судді, уповноваженого на здійснення кримінального провадження щодо неповнолітнього, із числа осіб, що має стаж роботи суддею не менше 10 років, має високі морально-ділові та професійні якості).

Особливості системи органів та установ, на які покладаються основні завдання щодо реалізації кримінально-правового примусового впливу на неповнолітніх правопорушників, відтворюються у функціонуванні: центрів медико-соціальної та соціально-психологічної реабілітації, направлення до яких може бути частиною пробаційних програм; школах соціальної реабілітації та професійних училищах соціальної реабілітації органів освіти (як найсуворіший вид примусового заходу виховного характеру); окремих організаційних структурах для забезпечення ювенальної пробації (у якості складових уповноважених органів пробації); спеціальних виховних установах закритого типу Державної кримінально-виконавчої служби України, суттєво відмінних за порядком та умовами утримання в ізоляції неповнолітніх від кримінально-виконавчих установ для дорослих засуджених.

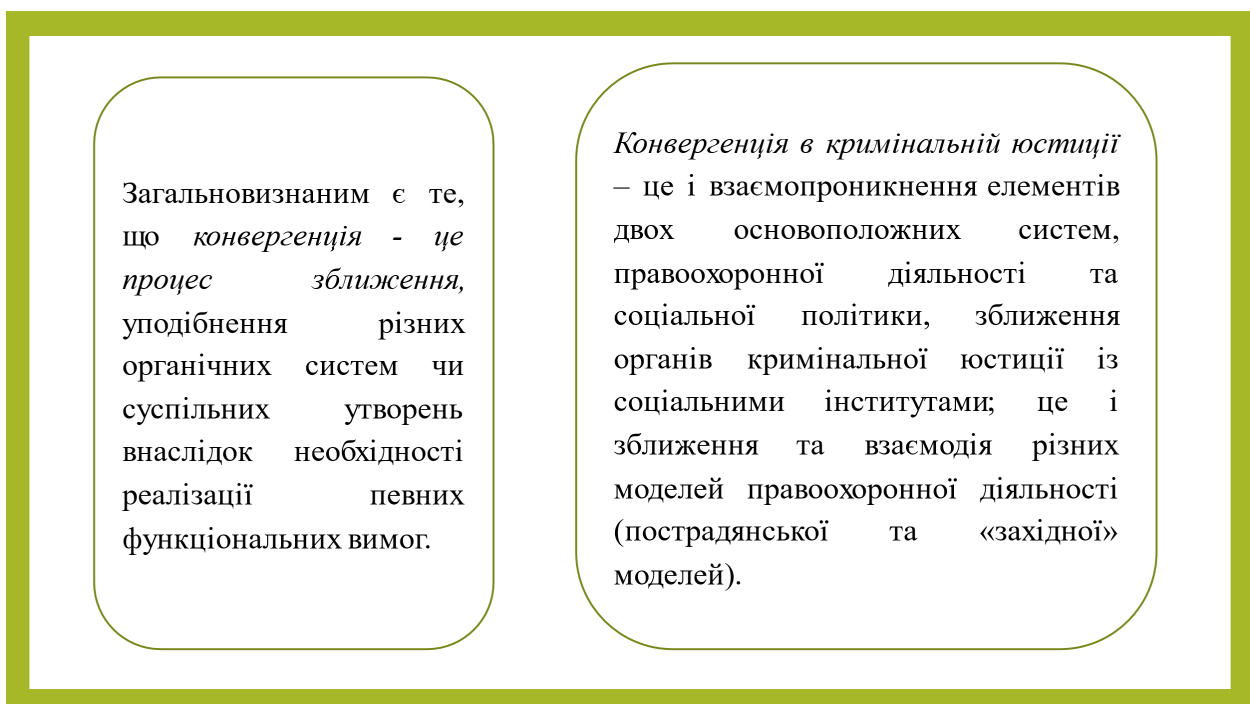
6. Концепція та етапи реформування кримінальної юстиції

Основні концептуальні положення щодо змісту та напрямків реформування кримінальної юстиції відтворені у рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року "Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів" (затверджено Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311).

Завданнями Концепції є: визначення змісту та напрямів реформування системи кримінальної юстиції; перебудова організаційно-функціональної структури кримінальної юстиції відповідно до норм реформованого законодавства; гуманізація кримінального законодавства; забезпечення ефективності кримінального судочинства; удосконалення кримінальних процесуальних норм і суміжного законодавства, в тому числі з урахуванням світового досвіду; реформування процедури досудового розслідування; реорганізація системи органів досудового розслідування, функціональне відмежування їхньої діяльності від діяльності розвідувальних і контррозвідувальних органів; посилення захисту прав та інтересів потерпілих, гарантоване відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди; створення умов для гуманізації сфери виконання кримінальних покарань; розвиток інституту пробації та поширення застосування відновних процедур і примирення.

7. Конвергенція правоохоронних органів та соціальних інституцій

Зближення і взаємодія пострадянської та «західної» моделей правоохоронної діяльності. На зміну закритості правоохоронної системи, переважно репресивного способу вирішення кримінально-правового конфлікту, суттєвого впливу політичної складової, інертності масового мислення та відчуженості населення від безпосереднього вирішення правоохоронних завдань мають бути впроваджені повага та пріоритетність захисту прав людини; прозорість та відкритість взаємовідносин; прагнення до надання якісних послуг з охорони правопорядку; довіра громадськості до правоохоронних органів; гнучкість в урегулюванні проблем тощо.

Окремими напрямками реформування кримінальної юстиції в частині конвергенції правоохоронних органів та соціальних інституцій є впровадження

сервісного обслуговування (чітке законодавче закріплення гарантованого доступу до кримінальної юстиції для усіх членів сім'ї з урахуванням її матеріального стану та стану здоров'я; розширення кола зв'язків органів кримінальної юстиції з органами місцевого самоврядування в межах спільних регіональних і місцевих програм розвитку; наближення відповідних комплексних сервісних послуг до їх безпосередніх споживачів);

громадської акредитації та громадського контролю (отримання певної інформації про діяльність правоохоронних органів; проведення сумісних наукових досліджень з проблем протидії кримінальним правопорушенням; публічне обговорення результатів дослідження; створення центрів, колективних експертних груп разом із громадськістю; залучення громадськості через суб'єктів законодавчої ініціативи до формування законодавчих пропозицій; вплив громадської акредитації на ставлення до результатів діяльності правоохоронної системи, до критеріїв оцінки їхньої діяльності);

новітніх форм (видів) взаємодії в сфері охорони правопорядку та запобігання злочинності (створення в Україні добровільних громадських формувань з охорони громадського порядку; удосконалення організаційних та правових заходів їхнього функціонування; відпрацювання основ практичного інструментарію взаємодії із правоохоронними органами; експериментальне запровадження програми «ПОЛІС» - Поліція і суспільство; реалізація в межах цієї програми проекту «Шкільний офіцер поліції» та «Сусідська варта», спрямовані на створення безпечного середовища в закладах загальної освіти, у власних будинках; залучення до охорони правопорядку та запобігання екстремістським та терористичним проявам недержавних приватних охоронних підприємств у форматі патрулювання жилих кварталів).

Реформування органів кримінальної юстиції потребує подальшого вивчення та впровадження у вітчизняний простір зарубіжного досвіду щодо інших форм взаємодії органів кримінальної юстиції із громадськістю. Прикладом поєднання зусиль державних і недержавних суб'єктів щодо охорони правопорядку на рівні територіальних громад є позитивний досвід «легітимізації» заснованих на засадах волонтерату громадських квазіполіцейських формувань - варт, сторож, асоціацій, загоні, апробований у Німеччині та Польщі;

запровадження у Польщі у 2016 році загальнодержавної програми «Національна карта загроз безпеці», яка передбачає створення каталогу інформації у трьох вимірах: зібраної в інформаційних системах поліції; отриманої від громадськості у форматі прямих контактів та суспільних дебатів; отриманої від громадян-користувачів Інтернету щодо місця виникнення реальної, або ж потенційної небезпеки.

Питання для самоконтролю:

1. Надайте визначення поняття кримінальної юстиції та її сутнісних ознак.
2. Яка мета створення спеціальної інституції – органів кримінальної юстиції?
3. Що становить систему органів кримінальної юстиції?
4. Що покладено в основу класифікації органів кримінальної юстиції?
5. Які завдання покладаються на правоохоронну систему, органи кримінальної юстиції?
6. Які межі компетенції застосування заходів державного примусу під час здійснення правоохоронної діяльності?
7. Визначте вітчизняні особливості реформування кримінальної юстиції відповідно до затвердженої концепції.
8. Надайте характеристику сутнісних ознак та механізму реалізації конвергенції правоохоронних органів та соціальних інститутів держави.
9. В чому полягає специфічність ознак ювенальної юстиції?
10. Визначте правові проблеми впровадження ювенальної юстиції в Україні.

Тема 2

Кримінальна юстиція у механізмі протидії злочинності

1. Поняття та ознаки злочинності.
 2. Кількісні та якісні показники злочинності.
 3. Латентна злочинність.
 4. Стан та основні тенденції злочинності в Україні.
 5. Механізм протидії злочинності.
 6. Органи кримінальної юстиції як суб'єкти протидії злочинності.
- Питання для самоконтролю.....

1. Поняття та ознаки злочинності

Злочинність – це історично мінливе, соціальне та кримінально-правове явище, що відтворюється у сукупності конкретних кримінальних правопорушень вчинених в певний період часу, у відповідній державі чи регіоні.

Злочинність – це *історично мінливе явище*, оскільки виникає на певному етапі розвитку людського суспільства, відтворює особливості його соціально-економічної, політичної життєдіяльності, а її рівень та структура залежать від особливостей визначеного державою переліку дій, які мають розглядатися як суспільно-небезпечні і підпадати під дію кримінального закону.

Злочинність – це *соціальне явище*, оскільки, вона породжується причинами та умовами, що носять соціальний характер; ступінь соціальної небезпеки діяння оцінюється саме залежно від спричиненої шкоди (матеріальної, фізичної, моральної, організаційної, економічної тощо) шкоди суспільству, державі, громадянам; будь-яке кримінально-протиправне діяння є антисоціальним по суті, оскільки є актом поведінки людини, що порушує встановлені в суспільстві соціальні норми.

Злочинність є *кримінально-правовим явищем*, оскільки поняття «кримінальне правопорушення» є базовими та суто кримінально-правовим; лише у кримінальному законодавстві визначається вичерпний перелік діянь, вчинення яких заборонене під загрозою застосування кримінального примусу (покарання); лише порушення кримінального закону складають статистичні показники злочинності.

2. Кількісні та якісні показники злочинності

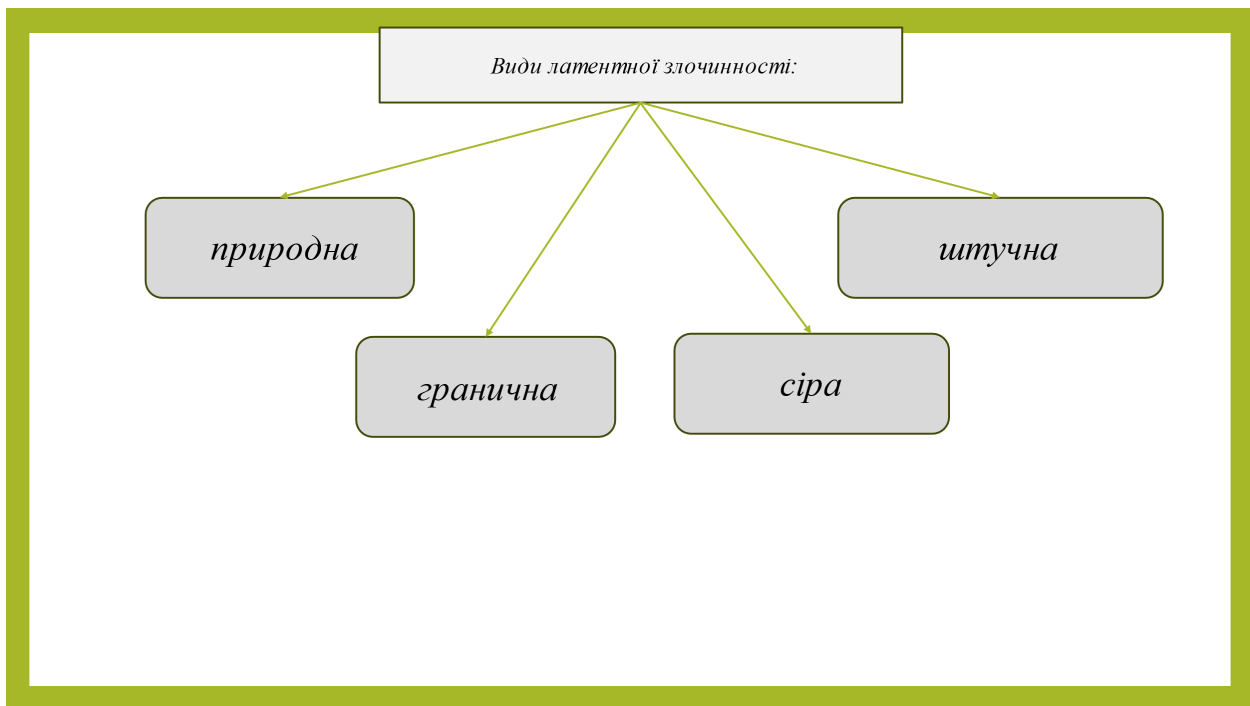
Злочинність – *це не механічна сукупність, а цілісна системна сукупність кримінальних правопорушень, яка має визначені системні властивості, стійкі взаємозалежності, які відтворюються у її стані, рівні, динаміці та особливостях структури.*

Стан злочинності – це певна кількість скоєних кримінальних правопорушень і осіб, що їх скоїли, на певній території за визначений період часу. Основою для визначення стану злочинності є кримінальна статистика.

Рівень (коефіцієнт) злочинності визначається із кількості кримінальних правопорушень, вчинених на тій чи іншій території з урахуванням числа мешканців за певний період часу на задане число мешканців (наприклад, на 10 чи 100 тисяч). Розраховується по формулі: $K = (Ккп(з) \times \text{задане число мешканців}) : Чн$.

3. Латентна злочинність

Латентна злочинність – це частина кримінальних правопорушень, що були реально вчинені, але не отримали відображення в офіційній кримінальній статистиці, а отже не потрапили в поле зору правоохоронної діяльності державних органів кримінальної юстиції.

природна – суспільно небезпечне діяння було вчинене, але залишилося невідомим правоохоронним органам, оскільки про факт його вчинення не повідомляє сам потерпілий; родичі винного або потерпілого не зацікавлені у кримінальному провадженні через особисті мотиви; небажання посадових осіб інформувати правоохоронні органи з різних причин тощо (кишенькові крадіжки, зґвалтування, хуліганство у побуті, насильство в сім’ї);

штучна – факт кримінального правопорушення відомий, але з різних причин він не поставлений на облік правоохоронними органами (невеликий розмір шкоди; небажання правоохоронних органів погіршувати показники своєї професійної діяльності; небажання розслідувати окремі категорії справ, які пов’язані із складністю доведення вини особи – зґвалтування, примушування до вступу у статевий зв’язок, фактичне приховування більш тяжких кримінальних правопорушень; кваліфікація вчиненого за менш тяжкими статтями – умисне вбивство перекваліфікується на тяжкі тілесні ушкодження, що потягли смерть потерпілого, тілесні ушкодження – на побої, викрадення транспортного засобу – на угон);

гранична – факт вчинення кримінального правопорушення не усвідомлюється потерпілою особою (кишенькова крадіжка);

сіра – сферу вчинення кримінальних правопорушень, які не були розкриті, а отже особи, які їх вчинили не підлягають кримінальній відповідальності у зв'язку із недоведеністю вини.

Латентна злочинності обумовлюється низкою обставин:

специфікою окремих видів кримінальних правопорушень, які за способом вчинення передбачають підвищену прихованість, породжують труднощі їх виявлення;

властивості організованої злочинності, учасники якої ретельно маскують свою кримінально протиправну поведінку;

низький стан правосвідомості окремих верств населення, ухилення їх від своєчасного повідомлення правоохоронних органів про вчинені кримінальні правопорушення;

порушення принципів і порядку ведення статистичного обліку;

недотримання режиму законності в діяльності правоохоронних органів та ін.

Негативні соціально-правові наслідки латентної злочинності:

викривляються уявлення про фактичні розміри вчинених кримінальних правопорушень, про фактичний розмір спричиненої шкоди та її види;

не відшкодовується належним чином матеріальна, фізична та моральна шкода, спричинена злочинцем суспільству та фізичній особі;

породжується відчуття безкарності, що руйнує моральні засади суспільства;

заохочує осіб продовжувати кримінально-протиправну діяльність, сприяє зростанню рецидивної злочинності, формуванню стійких злочинних угруповувань, сприяє залученню у злочинну діяльність інших осіб, неповнолітніх;

не враховується у державних цільових програмах, концепціях, змінах законодавства;

зменшується ступінь достовірності прогнозів щодо кількісних та якісних показників злочинності та визначення найбільш ефективних напрямів їх попередження;

підриває авторитет правоохоронної системи держави, а отже органів кримінальної юстиції, тягне зниження активності громадян у попередженні кримінальних правопорушень.

4. Стан та основні тенденції злочинності в Україні

2018 рік

Надійшло понад 8 мільйонів звернень громадян (удвічі більше ніж було за 5 років до цього, що свідчить про збільшення довіри до правоохоронних органів).

Зафіксовано 455,8 тисяч кримінальних правопорушень (на 34 тисячі менше, ніж за 2017 рік - 490,3).

Кількість розслідуваних діянь залишилась на тому ж рівні (198,5/198,0 – менше половини).

Припинено діяльність 254 злочинних угруповань.

За видами: зареєстровано 227,6 тисяч - крадіжок; 8,2 тисяч - незаконне заволодіння транспортними засобами; 1407 умисних вбивств; вилучено з незаконного обігу 1817 одиниць вогнепальної зброї, майже 200 тисяч набоїв та близько 2 тисяч гранат, мін і саморобних вибухових пристроїв; порушено 26 тисяч кримінальних проваджень у пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, з них 4 тисяч – збут (вилучено більше 4 тонн наркотичних засобів та психотропних речовин); зареєстровано 142 тисячі заяв і повідомлень про вчинення домашнього насильства (з них більше 2 000 – надійшло від дітей).

2019 рік

Зафіксовано 418 тисяч кримінальних правопорушень.

Кількість розкритих днів становить 186 тисяч днів (менше половини).

Знешкоджено 275 організованих груп (затримали 9 так званих «злочинців у законі»).

За видами зареєстровано:

- 142 тисяч заяв про вчинення *домашнього насильства* (більше 2000 – від дітей);

- *умисні вбивства* – 1428 діянь;

- *тяжкі тілесні ушкодження* – 1916 випадків;

- виявлено 28 тис. *наркозлочинів* (вилучено із незаконного обігу майже 9 тон наркотиків; задокументовано 421 факт збуту наркотиків з використанням мережі Інтернет).

2020 рік

Зареєстровано понад 335 тисяч кримінальних правопорушень, з яких розкрито майже 164 тисячі.

Знешкоджено 353 організованих груп (до кримінальної відповідальності притягнуто майже півтори тисячі учасників цих груп).

Особливості стану злочинності

Щомісяця направляються до суду близько 4 тисяч кримінальних проваджень про проступки, що складає майже половину від усіх скерованих до суду матеріалів.

За видами: зменшилася кількість скоєних *майнових злочинів* (крадіжок зареєстровано менше на 30%, грабежів – на 33%, розбоїв – на 29%); отримано майже 209 тисяч заяв про вчинення *сімейного насильства* (по 570 таких повідомлень щодоби; від дітей надійшло 3400 таких звернень); зареєстровано майже 3400 правопорушень, скоєних стосовно дітей (з яких 2200 розкриті та направлені до суду); задокументовано понад 27 тисяч *наркозлочинів* (з них більше 8 тисяч фактів збуту наркотиків, практично кожен 7 випадок здійснювався через Інтернет).

2021 рік

Зареєстровано 303, 5 тис. кримінальних правопорушень.

Знешкоджено 428 організованих груп і злочинних організацій.

Особливості стану злочинності

У 2021 році значні зусилля спрямовувалися на реалізацію заходів щодо запобігання поширенню пандемії COVID-19 в Україні. Держава зіткнулася з новим масовим явищем – *підробкою документів про вакцинацію та тестування на коронавірусну хворобу COVID-19* - розпочато 2,3 тис. кримінальних проваджень як за фактами підробки, так і використання таких фальшивих документів.

За видами: виявлено 28,9 тис *наркозлочинів* викрито 3,9 тис. кримінальних правопорушень, пов'язаних з *незаконним поводженням зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, незаконним виготовленням, переробкою чи ремонтом вогнепальної зброї або незаконним виготовленням бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв*; задокументовано майже вдвічі більше злочинів, учинених з *використанням високих інформаційних технологій*; посилення карантину спровокувало збільшення на 42% шахрайств, пов'язаних з використанням електронно-обчислювальної техніки (ч. 3, 4 ст. 190 КК України); надійшло майже 326 тис. заяв і повідомлень про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані з *домашнім насильством*.

2022 рік.

Зареєстровано 259,7 тисяч кримінальних правопорушень.

Направлено до суду кримінальні провадження стосовно 360 організованих злочинних груп.

З початку збройної агресії РФ розпочато понад 56,1 тис. кримінальних проваджень за фактами вчинення на території країни злочинів *військовослужбовцями збройних сил РФ, РФ і їх пособниками* порушення законів та звичаїв війни (стаття 438 КК України) – 44,5 тис.; посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (стаття 110 КК України) – 9,2 тис.; колабораційна діяльність (стаття 111-1 КК України) – 2,2 тис.; державна зрада (стаття 111 КК України) – 106; диверсія (стаття 113 КК України) – 37; терористичний акт (стаття 258 КК України) – 18.

За видами: виявлено 33,8 тис. *наркозлочинів* (1669 – вчинено з використанням мережі Інтернет, або майже кожен шостий; вилучено 2,6 тон наркотичних речовин); зросла кількість виявлених кримінальних правопорушень, пов'язаних з *незаконним поводженням зі зброєю, боєприпасами та вибуховими речовинами* зросла на 13% (з майже 4 тис. до 4,5 тис.); зросла на 49% (з 10 тис. до 14,9 тис.) кількість викритих кримінальних правопорушень у *сфері високих інформаційних технологій*, зокрема пов'язаних з онлайн шахрайствами – в 2,8 раза (з 2,9 тис. до 7,9 тис.).

Загальні тенденції протидії злочинності за 2018-2022 роки:

виявлення та припинення фактів розповсюдження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів безконтактним шляхом з використанням мережі Інтернет;

протидія незаконному обігу вогнепальної зброї та вибухових речовин;

попередження домашнього насильства;

боротьба з кіберзлочинністю – протидія кримінальним правопорушенням, вчиненим у сфері високих інформаційних технологій (шахрайствам в мережі Інтернет з банківськими картами, створення безпечного кіберпростору;

підвищення ефективності запобігання з майновим кримінальними правопорушенням – протидія кримінальним проявам, пов'язаним із посяганням на майно громадян (крадіжки з квартир та іншого житла, кишенькові крадіжки, шахрайства, грабежі);

викликом сьогодення є воєнні злочини;

небезпечними тенденціями залишаються «перетікання» проваджень щодо тяжких і особливо тяжких діянь у звітний період з минулих років (злочини залишаються нерозкритими, а особи, які їх вчинили, не встановленими і не притягнутими до кримінальної відповідальності, і не покараними).

5. Механізм протидії злочинності: поняття, ознаки, заходи протидії

Протидія вчиненню кримінальних правопорушень (злочинності) – це певна антикриміногена система, яка функціонально спрямована на усунення дії криміногенних факторів як шляхом реагування на самі ці фактори (причини та умови), так і реагування на вчинене кримінальне правопорушення.

Протидія вчиненню кримінальних правопорушень складається з елементів - форм протидії кримінальним правопорушенням (злочинності):

попередження (запобігання, профілактика) - реагування на криміногенні фактори, що формують особистість особи, що вчинила кримінальне правопорушення, та сприяють його вчиненню;

кримінальної репресії (примусу) як виду кримінально-правового реагування держави на факт безпосереднього вчинення кримінального правопорушення.

Попередження (запобігання, профілактика) кримінальних правопорушень (злочинності) відтворюється у двох видах:

загальному попередженні - усунення причин і умов, що провокують злочинність в суспільстві;

індивідуальному попередженні - усунення причин і умов, що породжують конкретні кримінальні правопорушення на рівні конкретних життєвих обставин і конкретної життєвої ситуації.

Загальне і індивідуальне попередження здійснюється у двох формах:

неспецифічна профілактична діяльність – це діяльність, яка спеціально не спрямована на протидію кримінальним правопорушенням, але своїм наслідком може мати антикриміногенний ефект;

специфічна профілактична діяльність - це діяльність спеціально уповноважених органів, що безпосередньо спрямована на протидію злочинності.

6. Органи кримінальної юстиції як суб'єкти протидії злочинності

Суб'єкти запобігання злочинності – це державні органи, громадські організації, соціальні групи, службові особи, громадяни, які спрямовують свою діяльність на розроблення та реалізацію заходів, пов'язаних з попередженням, обмеженням, усуненням криміногенних явищ та процесів, що породжують злочинність, у зв'язку з чим мають певні права, обов'язки і несуть відповідальність.

До *неспецифічних суб'єктів* протидії відносяться інституції і особи, діяльність яких безпосередньо не пов'язана із протидією вчиненню кримінальних правопорушень, але може мати антикриміногенні наслідки (наприклад, органи державної влади і управління, Верховна Рада, Президент, Кабінет Міністрів, міністерства і відомства та їх органи, місцеві органи державної адміністрації, органи місцевого самоврядування, недержавні інституції – об'єднання громадян, релігійні організації тощо)

До *специфічних суб'єктів* відносяться інституції і особи, діяльність яких безпосередньо спрямована на протидію злочинності (*органи прокуратури; органи дізнання і досудового розслідування; Служба безпеки; Митні органи; органи охорони державного кордону; Державна податкова служба; судові органи; адвокатура; органи і установи виконання покарань тощо*).

Органи прокуратури здійснюють: кримінологічний аналіз стану, структури та динаміки злочинності; комплексне планування та розробку заходів щодо запобігання злочинності; виявлення та запобігання негативним явищам і процесам, які породжують злочинність; контроль за виконанням правоохоронними органами заходів щодо усунення причин і умов, які сприяли вчиненню конкретного кримінального правопорушення, координацію запобіжної діяльності; активізують діяльність громадськості із запобігання кримінальним правопорушенням тощо.

Органи дізнання і досудового розслідування вимушені встановлювати причини й умови конкретного кримінального правопорушення під час кваліфікації діяння, визначення мотивів кримінального правопорушення.

Служба безпеки України забезпечує державну безпеку України, а отже до завдань СБУ належать спеціально-кримінологічне запобігання злочинам проти миру і безпеки, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки та інших злочинних посягань, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України.

Митні органи України здійснюють широкомасштабну діяльність щодо спеціально-кримінологічного запобігання таким правопорушенням, як контрабанда, умисне ухилення від сплати митних зборів, незаконний експорт товарів (коштовностей, наркотиків, зброї, предметів художньої, історичної і археологічної цінності, військової техніки та ін.).

Органи охорони державного кордону вживають заходів щодо недопущення нелегального переходу, переїзду правопорушниками державного кордону України, у необхідних випадках їх адміністративного затримання, особистого догляду, а також транспортних засобів, запобігання та припинення незаконного переходу кордону.

Державна податкова служба України здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, роз'яснення законодавства з питань оподаткування серед платників податків, запобігання кримінальним правопорушенням, віднесенням до податкової компетенції, розкриття, припинення, розслідування та провадження у справах про кримінальні та адміністративні правопорушення.

Органи та установи виконання покарань у взаємодії з іншими державними органами і громадськими організаціями здійснюють загальне та індивідуальне запобігання злочинності у місцях позбавлення волі, виявляють та усувають обставини, які сприяють рецидиву кримінальних правопорушень з боку засуджених.

Судові органи. Основними напрямками запобіжної роботи суду є: виявлення і усунення причин та умов, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення; здійснення виховно-профілактичної функції; підвищення запобіжної активності громадян.

Адвокатура. Профілактична робота адвокатів по кримінальним провадженням полягає у виявленні при розгляді справ тих криміногенних обставин, які створили причини і умови для вчинення протиправних дій або ж зможуть знову спровокувати (сприяти) вчиненню суспільно небезпечного діяння.

Запобігання рецидиву кримінальних правопорушень при виконанні *покарань, не пов'язаних з позбавленням волі*, передбачає: створення обстановки, яка виключала б можливість вчинення кримінального правопорушення, порушення трудової дисципліни і правил поведінки, проживання та реєстрації; поставлення на профілактичний облік криміногенних осіб; надання допомоги адміністрації, громадським організаціям у здійсненні контролю за поведінкою засуджених на роботі тощо.

Питання для самоконтролю

1. Надайте визначення поняття кримінальної протиправності та її видів.
2. Охарактеризуйте основні ознаки злочинності як соціально негативного явища.
3. Визначте основні види злочинності та критерії їх виділення.
4. Проаналізуйте кількісні показники злочинності.
5. Окресліть якісні показники злочинності.
6. Визначте поняття та види латентної злочинності.
7. Охарактеризуйте рівні латентності.
8. Виділіть основні тенденції злочинності в Україні на сучасному етапі.
9. Охарактеризуйте поняття та форми протидії кримінальним правопорушенням.
10. Визначте суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням.

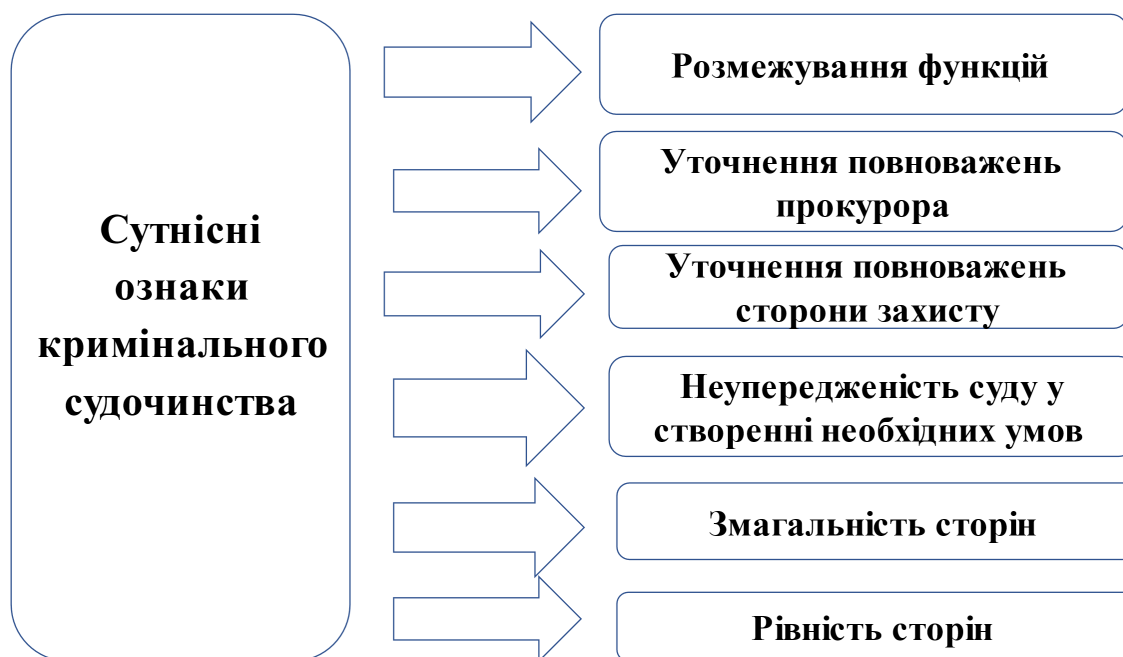
Тема 3. Кримінальне судочинство

1. Поняття, ознаки, завдання, правове регулювання кримінального судочинства.
 2. Стадії кримінального судочинства: поняття, ознаки, сутнісний зміст конкретної стадії кримінального судочинства.
 3. Суд та суддя у кримінальному провадженні: суддівський розсуд, повноваження слідчого судді, порядок судового провадження.
 4. Суд присяжних: підстави застосування, значення, проблеми впровадження.
- Питання для самоконтролю

1. Поняття, ознаки, завдання, правове регулювання кримінального судочинства

Кримінальне судочинство – це діяльність органів дізнання, слідчого, прокурора, суду (суддів) з порушення, розслідування, судового розгляду кримінального провадження, ухвалення судового рішення та вирішення питань, пов'язаних із його виконанням (*вузьке розуміння організаційнофункціональної сутності кримінального судочинства*).

В *широкому* розумінні має охоплювати і діяльність уповноважених органів пробації, органів та установ по виконанню покарання.

Розмежування функцій обвинувачення, захисту, судового розгляду кримінального провадження між відповідними органами та службовими особами.

Уточнення повноважень прокурора як організатора, керівника досудового розслідування, особи, що підтримує публічне обвинувачення при розгляді кримінального провадження (його значення у повідомленні про підозру, складанні обвинувального акту, вирішенні питання щодо звільнення від кримінальної відповідальності, змісту обвинувальної промови тощо).

Уточнення повноважень сторони захисту (прав підозрюваного, обвинуваченого на самостійний захист, обрання захисників та законних представників у кримінальному провадженні).

Неупередженість суду у створенні необхідних умов для реалізації сторони обвинувачення та захисту своїх процесуальних прав під час вирішення кримінально-правового конфлікту по суті та у законний спосіб.

Змагальність сторін: самостійність у обстоюванні сторонами своїх правових позицій (на відміну від обвинувального ухилу та превалювання в пострадянський період).

Рівність сторін: рівні права сторін на збирання та подання до суду речей, показань, документів, клопотань, скарг тощо.

Усі зазначені сучасні, принципові, сутнісні ознаки кримінального судочинства **взаємопов'язані, взаємозалежні, доповнюють та поглиблюють одна одну.**

Якщо керуватися організаційно-функціональним розумінням кримінального судочинства у вузькому розумінні.

Захист фізичної, юридичної особи, суспільства, держави від кримінальних правопорушень (через заходи загальної та спеціальної превенції).

Охорона прав, свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження на кожній стадії кримінального судочинства (дотримання правосуб'єктності кожного учасника кримінального провадження; розмежування функціональних повноважень органів та установ).

Швидке, повне, неупереджене розслідування та судовий розгляд кримінального провадження з метою встановлення усіх обставин вчиненого діяння та доведення вини особи, яка його вчинила (на основі змагальності та рівності сторін кримінального провадження).

Судовий розгляд справи, доведення та обґрунтування встановлених обставин, притягнення винної особи до кримінальної відповідальності (реалізація принципу презумпції відповідальності та невинуватості, - жодний невинуватий не може бути обвинуваченим та притягнутим до відповідальності).

Широке розуміння кримінального судочинства передбачає реалізацію ще одного завдання – виконання судового рішення (ухвали, вироку).

Ухвала суду щодо визначення недоцільності застосування кримінальної відповідальності: звільнення від кримінальної відповідальності; застосування примусових заходів виховного характеру щодо неповнолітніх.

Вирок суду щодо виду та терміну покарання виконується органами та установами Державної виконавчої служби (уповноваженими органами пробації, кримінально-виконавчими установами відкритого та закритого типу, арештними домами тощо)

Матеріальною кримінально-правовою основою є **норми кримінального законодавства, які містяться у Кримінальному кодексу (2001 р.)** та визначають основні поняття (категорії), характерні ознаки інститутів кримінального права, *підстави кримінальної відповідальності та покарання*, - а отже правові засади реалізації кримінального судочинства.

Кримінально-процесуальне законодавство (КПК 2012 р.) – звід правових норм, що регулюють увесь процес кримінального судочинства, визначають ознаки суто кримінально-процесуальних інституцій, принципи та стадії кримінального судочинства, обсяг повноважень учасників кримінального провадження тощо.

Норми кримінального та кримінально-процесуального права **співвідносяться між собою, як зміст та форма**. Кримінально-процесуальне право, через регулювання особливої процесуальної процедури, є формою, в якій набуває життя матеріальне кримінальне право (його основні положення та інститути), відтворюється дієвість та ефективність кримінального права.

Кримінально-виконавче право та законодавство
Основні положення, що регулюють процесуальний порядок та умови виконання усіх кримінальних покарань, відтворюються у Кримінально-виконавчому кодексі, що набув чинності у 2004 р.

Спеціальне законодавство

Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ.

Про Службу безпеки України: Закон від 25 березня 1992 р. № 2229-ХІІ.

Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII.

Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12 листопада 2015 р. № 794-VIII.

Про Бюро економічної безпеки України: Закон України № 1150-IX від 28.01.2021

Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 3541.

Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016р. № 2102-VIII.

Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI.

Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23.06.2005р. № 2713-IV.

Про пробачення: Закон України від 05.02.2015р. № 160-VIII.

Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 р., № 20/95 - ВР

2. Стадії кримінального судочинства: поняття, ознаки, сутнісний зміст конкретної стадії кримінального судочинства

Стадії кримінального судочинства – це реалізація певних процесуальних етапів, які змінюють послідовно один одне, мають свій зміст, завдання, коло виконавців (учасників) та завершуються прийняттям підсумкового процесуального рішення.

Сутнісні ознаки стадій кримінального судочинства:

специфічність змісту кожної стадії кримінального судочинства обумовлюється сферою вирішення кримінально-правового конфлікту, відповідно *специфічністю кримінально-процесуальних відносин* (обсягом прав та обов'язків суб'єктів відносин та предметом цих відносин);

спеціальні завдання, які мають вирішуватися на кожному конкретному етапі кримінального судочинства *в межах єдиної мети та стратегічних (тактичних) завдань кримінального судочинства* як такого, відповідно, кожна наступна стадія спирається на результати вирішення завдань на попередній стадії;

специфіка процесуальних форм та *засобів кримінально-процесуальної діяльності*, реалізації кримінально-правових та кримінально-процесуальних інститутів, отримання нових знань (гласні, не гласні форми розслідування; слідчі дії; судові слідчі дії; контрольні-наглядові функції суду та прокуратури; надання правової допомоги тощо);

Сутнісний зміст конкретної стадії кримінального судочинства

На підставі узагальнення різних доктринальних та законодавчих положень вважаємо за доцільне виокремити **три головні стадії, які мають свої підрівні**

Перша стадія – досудове розслідування, регулюється нормами Розділу III (ст.ст. 214-313) Кримінально - процесуального кодексу і охоплює певні *підрівні*:

- слідчі розшукові дії;
- негласні слідчі розшукові дії;
- особливості досудового розслідування кримінальних проступків ;
- повідомлення про підозру ;
- закінчення досудового розслідування у зв'язку із закриттям кримінального провадження ;
- закінчення досудового розслідування у зв'язку із звільненням особи від кримінальної відповідальності та звернення до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності ;
- звернення до суду з обвинувальним актом;
- звернення до суду клопотанням про застосування примусових заходів виховного характеру;
- оскарження рішень, дій, бездіяльності під час досудового розслідування .

Друга стадія – судове провадження регулюється нормами Розділу *IV та V (ст.ст. 314-467)* Кримінально-процесуального кодексу і охоплює певні *підрівні*:

- судове провадження у *першій інстанції* (підготовче провадження; судовий розгляд справи, винесення судового рішення);
- судове провадження з перегляду судових рішень в суді *апеляційної інстанції* (надається 30 днів на оскарження вироків та ухвал судів першої інстанції);
- судове провадження з перегляду судових рішень в суді *касаційної інстанції* (надається три місяці на оскарження вироків та ухвал судів першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку);
- судове провадження за нововиявленими або ж виключними обставинами:
- підроблення доказів;
- неправильність перекладу експертного висновку;
- завідомо неправдиві покарання;
- встановлення неконституційності положень закону;
- набуття чинності певних міжнародних зобов'язань держави;
- встановлення фактів зловживання слідчого, прокурора, слідчого судді тощо.

Третя стадія – виконання судових рішень, регулюється нормами Розділу *VIII (ст.ст.532-540)* Кримінально-процесуального кодексу і охоплює певні *підрівні*:

- відстрочка виконання вироку (тяжка хвороба; вагітність або наявність малолітньої дитини; винятково тяжкі обставини для сім'ї, - у разі вчинення не особливо тяжкого діяння);
- набрання вироку законної сили за звернення до виконання (копія вироку надсилається органам та установам, які мають його виконувати і повідомляти суд про хід виконання призначених покарань);
- питання, що вирішуються судом під час виконання вироку (умовно-дострокове звільнення; заміна невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням; звільнення від покарання вагітних жінок та жінок, які мають дитину віком до трьох років; звільнення від покарання у зв'язку із хворобою про застосування примусового лікування тощо);
- питання, що вирішуються судом після виконання вироку (дострокове зняття судимості).

В реальному житті кримінальне судочинство не завжди проходить усі зазначені три стадії: значним є обсяг закритих кримінальних проваджень у зв'язку із відсутністю події кримінального правопорушення; відсутністю ознак складу кримінального правопорушення; у зв'язку із не встановленням особи, яка вчинила кримінальне правопорушення; ухваленням рішень щодо звільнення від кримінальної відповідальності на стадії досудового розслідування.

3. Суд та суддя у кримінальному провадженні: суддівський розсуд, повноваження слідчого судді, порядок судового провадження

Суддівський розсуд: поняття, ознаки, значення, підстави.

Неупередженість суду у створенні необхідних умов для реалізації сторони обвинувачення та захисту своїх процесуальних прав під час вирішення кримінально-правового конфлікту по суті та у законний спосіб не має свідчити про абсолютну безпристрасність суду як арбітру.

Суд як єдиний орган, що здійснює правосуддя є активним суб'єктом кримінального судочинства завдяки суддівському розсуду.

Суддівський розсуд – вмотивована, суб'єктивно обумовлена, передбачена юридичними нормами правозастосовна діяльність суду, що здійснюється у процесуальній формі.

Ознаки суддівського розсуду

Суб'єктивна складова
суддівського розсуду
відтворюється у рівні професіоналізму судді, межах дотримання ним загальнолюдських цінностей, характері особистісних вподобань та інтересів, мотивації поведінки.
Доброчесність та професіоналізм – основні сучасні критерії оцінки діяльності судді.

Нормативно-правова обумовленість
суддівського розсуду, яка відтворюється у суттєвій недосконалості позитивного права, наявності доволі широких альтернативних варіантах вирішення кримінально-правового конфлікту по суті, в межах кримінального закону (звільнення від відповідальності, різні форми відповідальності, види умовного звільнення, система ПЗВХ, система покарання, альтернативність санкцій, широкі межі термінів покарання тощо), порядку процесуальної діяльності.

Вмотивованість та обґрунтованість прийнятого судом рішення, як гарантія справедливості, обумовлюється можливістю прийняття судом доволі різних рішень в межах закону.

Правозастосовна діяльність суду (прийняття підсумкового рішення у формі ухвали чи вироку суду) є результатом суб'єктивного суддівського розсуду.

Підсумкове визначення суддівського розсуду – це дозволена кримінальним та кримінально-процесуальним законом інтелектуальна діяльність суду, змістом якої є проведення оцінки кримінально-правових та інших явищ і здійснення вибору одного із декількох допустимих межами відносно визначеної за змістом кримінально-правової та кримінально-процесуальної норми *варіанту правозастосовного рішення для забезпечення законності*.

Повноваження слідчого судді

Слідчий суддя – суддя суду першої інстанції (обирається зборами суддів із складу суддів відповідного суду на 3 роки), на якого покладаються головним чином дві взаємозалежні функції:

захист прав, свобод, законних інтересів осіб, які є учасниками кримінального провадження;

судовий контроль за законністю кримінального провадження та попередження порушення конституційних прав людини та громадянина.

Ці функції (завдання) **відтворюються у повноваженнях слідчого судді у його взаємодії** із іншими органами та установами кримінальної юстиції на різних стадіях кримінального судочинства. Передусім на стадії досудового розслідування.

Повноваження слідчого судді на стадії досудового розслідування.

За ухвалою слідчого судді застосовуються заходи забезпечення кримінального провадження: виклик, привід, грошове стягнення, обмеження в користуванні спеціальними правами, відсторонення від посади, доступ до речей, арешт майна.

За ухвалою слідчого судді застосовуються запобіжні заходи: особисте зобов'язання, порука, домашній арешт, застава, тримання під вартою (для неповнолітнього – віддання під нагляд батьків, опікунів, піклувальників за їхньою згодою).

За ухвалою слідчого судді проводяться процесуальні дії, що обмежують конституційні права людини (гласні та негласні слідчі розшукові дії)

Гласні слідчі розшукові дії: обшук, проникнення та огляд житла, слідчий експеримент, взяття зразків для експертизи, допит шляхом відео конференції тощо.

Негласні слідчі розшукові дії: відео контроль; арешт кореспонденції; виїмка кореспонденції; зняття інформації з електронних систем; спостереження за особою, річчю, місцем тощо

Слідчий суддя розглядає скарги на рішення, дії, бездіяльність органів досудового розслідування, прокурорів з питань: невнесення відомостей про кримінальні правопорушення до ЄРДР; про неповернення тимчасово вилученого майна; про закриття кримінального провадження; про зупинення досудового розслідування; про відмову проведення негласних слідчих розшукових дій.

Складовою повноважень слідчого судді також є **вирішення питань щодо речових доказів**, що не містять слідів кримінального правопорушення (зокрема, щодо знищення або реалізації великої партії товарів, яку не можливо довгостроково зберігати, швидко псується).

Порядок судового провадження

Судове провадження в суді **першої інстанції** здійснюється:

одноособово;

у складі **3-х суддів** (якщо санкція передбачає покарання понад 10 років позбавлення волі, довічне позбавлення волі; кримінальне провадження стосується декількох обвинувачених);

у складі **2-х суддів і трьох присяжних** (якщо санкція передбачає покарання у виді довічного позбавлення волі; за наявності клопотання обвинуваченого);

уповноваженим суддею, обраним на три роки на зборах суду із осіб, що мають досвід роботи не менше десяти років, для судового провадження стосовно неповнолітньої особи.

Судове провадження в **апеляційному порядку** здійснюється колегією із 3-х суддів (може бути і більше, але непарна кількість).

Судове провадження в **касаційному порядку** здійснюється колегією із 3-х суддів (може бути і більше, але непарна кількість); або ж об'єднаною палатою касаційного кримінального суду, або ж Великою палатою Верховного Суду.

Судове провадження в **Вищому антикорупційному суді** здійснюється колегією із 3-х суддів (із яких хоч би один має стаж на посаді не менше п'яти років).

4. Суд присяжних: підстави застосування, значення, проблеми впровадження

Підстави застосування

Судове провадження в суді **першої інстанції** здійснюється у складі **2-х суддів і трьох присяжних** (обираються додатково два запасних присяжних), якщо санкція передбачає покарання у виді довічного позбавлення волі (отже у разі вчинення особливо тяжкого злочину) за наявності клопотання обвинуваченого.

Критерії обрання присяжних за власним бажанням строком на 3 роки: громадянство України; володіння державною мовою; певний вік (від 30 до 65 років); в межах юрисдикції суду (за місцем проживання); не має захворювань, які б перешкождали діяльності; не має непогашених судимостей; не притягався за корупційні правопорушення; не є народним депутатом, співробітником органів кримінальної юстиції, держслужбовцем, посадовою особою органів місцевого самоврядування.

Значення суду присяжних

Впровадження суду присяжних відповідає подальшій демократизації суспільства та побудові правової держави, оскільки:

є одним із способів **вияву народовладдя** та впровадження демократичних цінностей в сфері кримінального правосуддя;

є гарантією **прозорості** кримінального судочинства при розгляді особливо тяжких діянь;

відповідає **волевиявленню та інтересам обвинуваченої особи** (ініціюється за його клопотанням).

Проблеми впровадження суду присяжних в Україні

Запроваджено континентальну (європейську) модель суду присяжних, де разом із професійними суддями до вирішення питання залучаються присяжні.

Професійні судді **вирішують питання права** (кваліфікації діяння, доведення обставин його вчинення).

Присяжні вирішують **питання факту** (чи мала місце подія злочину; чи винуватий обвинувачений; чи заслуговує на поблагливе ставлення та виправдальний вирок тощо)

Проблемами впровадження суду присяжних в Україні є.

забезпечення незалежності присяжних від професійних суддів (на практиці разом із суддями видаляються до нарадчої кімнати і вирішують питання більшістю голосів);

розмежування компетенції присяжних і професійних суддів (внесення відповідних змін у законодавство, передбачення більш широких можливостей оскарження рішень суду за участю присяжних, а не лише у разі суттєвого порушення КПК);

визначення доцільної кількості присяжних (віднайти фінансові можливості щодо збільшення кількості присяжних, оскільки дві, три особи не можуть забезпечувати ефективну повноцінну участь народу - народовладдя)

Питання для самоконтролю:

- 1.Надайте поняття та охарактеризуйте основні ознаки кримінального судочинства.
2. Надайте характеристику та визначте розмежувальні ознаки різних стадій кримінального судочинства.
3. Які завдання та значення стадії досудового розслідування?
4. Які завдання та значення стадії підготовчого провадження?
5. Які завдання та значення стадії судового розгляду?
6. Які завдання та значення стадії апеляційного провадження?
7. Які завдання та значення стадії касаційного провадження?
8. Які завдання та значення стадії провадження за ново виявленими та винятковими обставинами?

Тема 4. Прокуратура України

1. Прокуратура України: поняття, ознаки.
 2. Система органів прокуратури.
 3. Функціональне призначення та завдання прокуратури.
 4. Правова основа діяльності прокуратури.
 5. Зміст повноважень прокуратури
- Питання для самоконтролю.....

1. Прокуратура України: поняття, ознаки

Прокуратура – це система органів центрального та місцевого рівнів, які від імені держави уповноважені на виконання функцій, чітко визначених у Законах України (Конституції, Законі «Про прокуратуру»), у спосіб та порядок, чітко регламентований кримінально-процесуальним законодавством.

Характерні ознаки прокуратури.

- ✓ Конституція України не відносить прокуратуру в цілому і її системні органи до будь-яких гілок державної влади, хоча вони наділені доволі суттєвими владними повноваженнями.
- ✓ Відповідно до ст. 131-1 Конституції України, прокуратура входить до системи правосуддя, оскільки саме у розділі «Правосуддя» Основного Закону їй виділено окремі статті.
- ✓ Відповідно до ст. 121-1 Конституції України, прокуратура – це єдина централізована система правоохоронних органів, які здійснює відповідні функції.
- ✓ Органи прокуратури України є важливим елементом системи органів кримінальної юстиції.
- ✓ Для всіх гілок державної влади діє принцип законності, за дотриманням якого в межах своєї компетенції історично здійснювала і здійснює нагляд прокуратура.
- ✓ Система органів прокуратури, її структурні підрозділи виконують свої багаточисельні функції у взаємозв'язку з іншими державними органами, з органами місцевого самоврядування, різними формуваннями самоорганізації населення.

2. Система органів прокуратури

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» від 19.09.2019 № 113- IX внесені суттєві зміни до Закону України від 14.10.2014 р. №1697-VII «Про прокуратуру». Основною метою законодавчих змін стало створення передумов для побудови нової системи прокуратури України.

За чинним законодавством систему органів прокуратури становлять:

- *Офіс Генерального прокурора (раніше Генеральна прокуратура)*
- *Обласні прокуратури (раніше регіональні прокуратури)*
- *Окружні прокуратури (раніше місцеві прокуратури)*
- *Спеціалізовані прокуратури, які можуть утворюватися на правах структурного підрозділу Офісу Генерального прокурора (Спеціалізована антикорупційна прокуратура – САП, з 2015 р.; Спеціалізована прокуратура у військовій та оборонній сфері, з 2020 р.; Спеціалізована екологічна прокуратура на правах Департаменту, з 2021 р.)*
- *Національна академія прокуратури України у 2020 р. перетворена на Тренінговий центр прокурорів України.*

Сучасна система прокуратури України будується за *принципами територіальності та спеціалізації*, складається з двох підсистем (територіальних і спеціалізованих). Новий закон остаточно скасував у прокуратурі класні чини та формений одяг.

3. Функціональне призначення та завдання прокуратури

Історично склалося ставлення до прокуратури як до державного органу, на який насамперед покладається функція нагляду за дотриманням законів в державі усіма гілками влади, усіма державними службами, органами та установами тощо.

На тлі реформування кримінальної юстиції, кримінального судочинства в напрямку посилення захисту прав та свобод людини та громадянина відповідно до вимог міжнародних правових актів та міжнародно-правових зобов'язань змін зазнало вітчизняне законодавство, яке регулює сферу діяльності прокуратури.

На сучасне функціональне призначення прокуратури суттєво впливають зміни, яких зазнало кримінально процесуальне законодавство: в частині забезпечення прав учасників кримінального судочинства, розширення змагальності сторін, прав потерпілого, усунення обвинувального ухилу в діяльності суду, розширення судового контролю за обмеженням конституційних прав і свобод людини на етапі досудового провадження у кримінальних провадженнях і оскарження до суду рішень органу дізнання, слідчого та прокурора тощо.

Прокуратура від імені держави уповноважена на виконання функцій чітко визначених в Конституції України та Законі України «Про прокуратуру».

На неї покладаються обов'язки:

- підтримання публічного обвинувачення в суді;
- організація і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку;
- представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом;
- згідно з вимогами пункту 9 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України (в редакції Закону України № 1401-VIII від 02.06.2016) прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних законів функцію нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, - до набрання чинності законом про створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій.

4. Правова основа діяльності прокуратури

Правовою основою діяльності прокуратури України – є сукупність правових норм, які визначають засади організації та діяльності органів прокуратури України, встановлюють статус працівників органів прокуратури, регулюють правовідносини, що виступають об'єктом прокурорської діяльності, регламентують її порядок, визначають способи, методи і засоби її здійснення.

За юридичною силою ця сукупність охоплює наступні нормативно - правові акти.

Міжнародно-правові стандарти та договори в сфері щодо охорони прав і свобод людини, здійснення кримінального правосуддя, умов та порядку виконання покарань, визначення ролі і місця прокуратури у міжнародних відносинах тощо).

Конституцію України, яка визначає місце прокуратури в системі державних органів, закріплює основні функції прокуратури (про що йшлося вище) і регламентує порядок призначення та звільнення Генерального прокурора.

Закон України «Про прокуратуру», прийнятий Верховною Радою України 14.10.2014 року, змінений у 2019 році, який є основним джерелом правового забезпечення діяльності органів прокуратури (визначає організацію та порядок її діяльності; статус та повноваження прокурорів; структурну (системну) складову її органів; основні принципи діяльності).

Кримінально процесуальний кодекс України визначає функціональну спрямованість діяльності прокурора у кримінальному провадженні, його повноваження та принципи діяльності під час досудового розслідування з його початку до завершення.

Прокурор як особа, яка здійснює *процесуальне керівництво*: уповноважена почати досудове розслідування, надавати певні доручення органу досудового розслідування, слідчому щодо проведення гласних та негласних слідчих розшукових дій; повідомляти особі про підозру; пред'являти цивільний позов в інтересах держави та громадян; затверджувати (чи відмовляти в затвердженні) обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру; самостійно звертатися до суду з даними актами та клопотаннями; підтримувати *державне* обвинувачення тощо.

Порядок здійснення прокурорами процесуальних та інших повноважень передбачається не лише Кримінальним процесуальним кодексом, а й іншими відповідними процесуальними законами - Цивільним процесуальним кодексом, Господарським процесуальним кодексом, Кримінальним виконавчим кодексом, Кодексом адміністративного судочинства, а також Законами України «Про звернення громадян», «Про Національну поліцію», «Про Службу безпеки України», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про Державне бюро розслідувань», «Про оперативно-розшукову діяльність» та ін.

Підзаконні та відомчі нормативно-правові акти.

Накази – це загальні нормативно-правові, єдиноначальні управлінські акти Офісу Генерального прокурора програмного характеру, які містять основні напрями та пріоритети прокурорської діяльності, видаються з основних питань організації та діяльності органів прокуратури України і є обов'язковими для виконання (включаються Міністром до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів).

Розпорядження – індивідуальні управлінські акти Генеральної прокуратури України щодо вдосконалення організації роботи окремої прокуратури, спрямовані на реалізацію заходів разового або короткострокового характеру та можуть стосуватися окремих підрозділів органів прокуратури або структур, чи конкретних працівників.

Інструкції – це нормативно-правові акти процесуального характеру, які встановлюють порядок виконання певних дій при реалізації основних функцій прокуратури (регулюють окремі види діяльності органів прокуратури - прийому громадян, розгляду звернень та запитів громадян, забезпечення доступу до публічної інформації, забезпечення заходів міжнародного співробітництва тощо).

Вказівка – це індивідуальний акт процесуального характеру в окремому провадженні, а отже це акти процесуальних керівників та прокурорів вищого рівня, які стосуються діяльності і органів прокуратури, і інших правоохоронних органів (можуть виходити за межі прокурорської системи), є обов'язковими для виконання посадовими особами.

5. Зміст повноважень прокуратури

❖ *Підтримання публічного обвинувачення.*

Підтримання публічного обвинувачення в суді постановлено на перше місце серед інших функцій прокуратури, що певною мірою відображає підходи Європейського співтовариства до ролі прокурора. У міжнародних актах зазвичай використовується термін «публічне обвинувачення».

Прокурор в такому випадку захищає інтереси суспільства в цілому і інтереси кожної людини, а не тільки державні інтереси.

Підготовка прокурора до підтримання публічного обвинувачення в суді передбачає: аналіз інформації, отриманої під час вивчення кримінального провадження; визначення кола та послідовності питань, які підлягають з'ясуванню під час розгляду в суді; планування судових дій, спрямованих на збирання й перевірку доказів, що підтверджують версію обвинувачення; розроблення тактики підтримання публічного обвинувачення.

❖ *Організація і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, нагляд за негласними та іншими слідчими розшуковими діями.*

Прокурор, як сторона кримінального процесу, з'являється на його початковій стадії і наділений широким колом повноважень протягом усього процесу аж до винесення судом рішення у кримінальному провадженні:

здійснює нагляд за дотриманням законів в ході досудового розслідування шляхом процесуального керівництва; організує процес досудового розслідування; визначає його спрямування; координує процесуальні дії слідчих та оперативних підрозділів; забезпечує дотримання вимог законодавства України при отриманні доказів та винесенні процесуальних рішень; бере активну участь у висуненні версій, плануванні слідчих та розшукових дій та їх результатів; проводить окремі слідчі дії.

❖ *Представництво інтересів держави та громадян у суді.*

Підставою представництва в суді інтересів громадянина є його неспроможність через фізичний стан, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження.

Підставою представництва в суді інтересів держави є наявність порушень або загрози порушень інтересів держави.

Представництво інтересів громадянина або держави здійснюється прокурором також на підставі заподіяння громадянину або державі шкоди внаслідок вчинення кримінального правопорушення чи іншого суспільно небезпечного діяння, передбаченого законом про кримінальну відповідальність.

З метою представництва громадянина або держави прокурор має право в порядку, передбаченому процесуальним законом:

- 1) звертатися до суду з позовами (заявами, поданнями);*
- 2) вступати у справу, порушену за позовами (заявами, поданнями) інших осіб, на будь-якому етапі розгляду;*
- 3) ініціювати перегляд судових рішень, у тому числі у справі, порушеній за позовом (заявою, поданням) іншої особи;*
- 4) брати участь у розгляді справ.*

❖ *Нагляд за додержанням законів під час виконання судових рішень.*

Прокурорський нагляд - форма діяльності органів [прокуратури](#) щодо забезпечення законності, виявлення, усунення та попередження порушень закону.

Нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян має забезпечити дотримання законодавства щодо:

- ✓ прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства і держави при виконанні покарань та інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи, а також пробації;
- ✓ запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із затриманими, взятими під варту та засудженими чи їх покаранню;
- ✓ вимог режиму, порядку та умов тримання затриманих осіб, а також осіб, до яких застосовано запобіжні заходи у вигляді тримання під вартою, поміщення до психіатричного закладу в умовах, що виключають їхню небезпечну поведінку;
- ✓ вимог режиму, порядку та умов тримання осіб, до яких застосовано інші заходи примусового характеру;
- ✓ вимог режиму, порядку та умов тримання, а також відбування покарань засудженими;
- ✓ виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та пробації;
- ✓ здійснення оперативно-розшукової діяльності оперативними підрозділами органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України;
- ✓ використання бюджетних коштів, майна та інших ресурсів держави, спрямованих на забезпечення належних умов відбування покарання та інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Питання для самоконтролю:

- 1.Надайте характеристику основним ознакам, що характеризують поняття та спрямування діяльності прокуратури, її роль в системі кримінальної юстиції України.
- 2.Проаналізуйте підстави для обґрунтування доцільності чинної системи органів прокуратури в Україні.
- 3.Визначте зміст основних принципів організації та діяльності прокуратури.
- 4.Надайте системно-порівняльний аналіз нормативно-правових актів різного рівня кодифікації, які є правовою основою діяльності прокуратури та на підставі яких здійснюється правове регулювання її діяльності.
- 5.Визначте основні функції прокуратури, залежно від специфічності її повноважень.
- 6.Надайте визначення поняття прокурорського нагляду та його основних ознак.

Тема 5. Органи досудового розслідування

1. Досудове розслідування в Україні: поняття та форми.
 2. Система та структура органів досудового розслідування.
 3. Компетенція органів досудового розслідування.
 4. Завдання органів досудового розслідування.
 5. Правова основа діяльності органів досудового розслідування.
 6. Принципи діяльності органів досудового розслідування.
- Питання для самоконтролю.....

1. Досудове розслідування в Україні: поняття та форми

Відповідно до ст. 3 КПК України визначено наступні поняття:

досудове розслідування – стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, або клопотання про закриття кримінального провадження;

досудове слідство – форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування злочинів. Досудове слідство – одна з форм досудового розслідування кримінальних правопорушень, що здійснюється одноособово слідчим чи слідчою групою органу досудового розслідування;

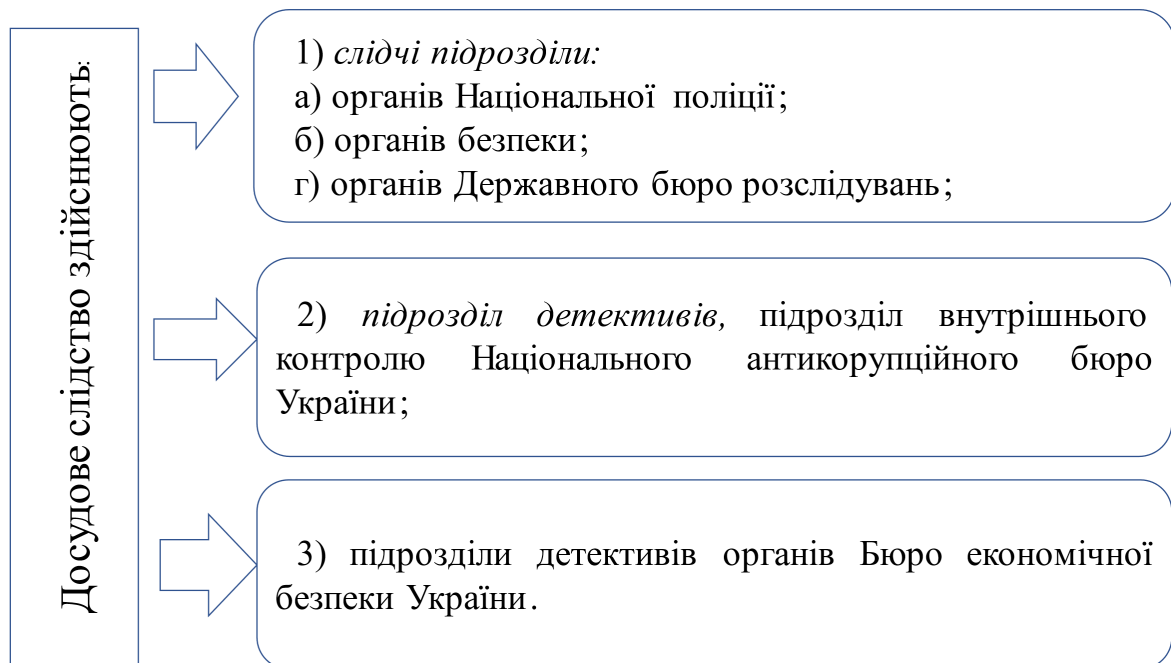
слідчий – службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу Державного бюро розслідувань, органу Бюро економічної безпеки, Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважена в межах компетенції здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень;

дізнання – форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків;

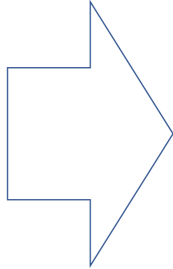
дізнавач – службова особа підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу Бюро економічної безпеки, органу Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро, у випадках, встановлених КПК, уповноважена особа іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені в межах компетенції здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків.

2. Система та структура органів досудового розслідування

Відповідно до *ст. 38 КПК України*
органами досудового розслідування є
органи, що здійснюють досудове слідство і
дідання.

Дізнання здійснюються
підрозділи дізнання або
уповноважені особи інших
підрозділів.

- а) органів Національної поліції;
- б) органів безпеки;
- в) органів Бюро економічної безпеки України;
- г) органів Державного бюро розслідувань;
- г) Національного антикорупційного бюро України.

Структура окремих органів досудового розслідування.

Органи досудового розслідування ***Національної поліції України*** є структурними підрозділами апарату центрального органу управління поліції, її *територіальних органів - головних управлінь Національної поліції* в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях та місті Києві, територіальних (відокремлених) підрозділів головних управлінь Національної поліції.

Слідчими підрозділами є:

1) *Головне слідче управління Національної поліції (далі - ГСУ);*

2) *слідчі управління головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях та місті Києві (далі - слідчі управління);*

3) *слідчі відділи (відділення) територіальних (відокремлених) підрозділів поліції (Наказ МВС України №570 від 06.07.2017 р.).*

Підрозділи дізнання є структурними підрозділами центрального органу управління поліції, її територіальних органів - головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях та м. Києві (далі - ГУНП), територіальних (відокремлених) підрозділів ГУНП (далі - територіальні підрозділи поліції).

Підrozділами дізнання є:

Управління дізнання Національної поліції України (далі - Управління дізнання); відділи (сектори) дізнання ГУНП; відділи (сектори) дізнання територіальних (відокремлених) підрозділів поліції (далі - відділи (сектори) дізнання територіальних підрозділів поліції).

Працівники поліції інших підрозділів органів Національної поліції України, які уповноважені здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків, підпорядковуються з питань здійснення дізнання начальникові підрозділу дізнання, а в разі відсутності підрозділу дізнання - керівникові органу досудового розслідування в межах юрисдикції територіального підрозділу поліції (наказ МВС України №405 від 20.05.2020).

*Відповідно до ст. 9 КПК України систему **Служби безпеки України** складають **Центральне управління Служби безпеки України**, підпорядковані йому **регіональні органи, органи військової контррозвідки, військові формування, а також навчальні, науково-дослідні та інші заклади Служби безпеки України.***

*Відповідно до ст. 10 **Закону України «Про Національне антикорупційне бюро»**: оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених законом до підслідності Національного бюро, а також в інших справах, витребуваних до Національного бюро прокурором, що здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування працівниками Національного бюро, **проводять старші детективи та детективи Національного бюро, а також оперативно-технічні підрозділи і підрозділи внутрішнього контролю.***

3. Компетенція органів досудового розслідування

Розмежування компетентності органів досудового розслідування відбувається за рахунок *визначення підслідності за кожним з цих органів у ст. 216 КПК України.*

У теорії кримінального процесу виокремлюються такі *види підслідності*: *предметна* - за видом кримінального правопорушення; *спеціальна* - за суб'єктом. На сьогодні слід говорити також і про *змішану* підслідність в основі визначення якої лежать ознаки як виду кримінального правопорушення, так і суб'єктів, які його вчиняють, а також про підслідність за зв'язком кримінальних проваджень.

Слідчі органів Національної поліції здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, крім тих, які віднесені до підслідності інших органів досудового розслідування. Таким чином, підслідність слідчих підрозділів Національної поліції є найширшою.

Слідчі органи безпеки здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених статтями 109, 110, 110-2, 111, 111-1, 111-2, 112, 113, 114, 114-1, 114-2, 201, 201-1, 258-258-6, 265-1, 305, 328, 329, 330, 332-1, 332-2, 333, 334, 359, 422, 435-1, 436, 436-2, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 446, 447 Кримінального кодексу України.

Зважаючи на зазначені статті КК, слідчі органів безпеки мають здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, контрабанди, тероризму, у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку та ін.

Детективи органів Бюро економічної безпеки України здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених: статтями 199, 200, 203-2, 204, 205-1, 206, 212, 212-1, 218-1, 219, 220-1, 220-2, 222, 222-1, 223-1, 224, 229, 231, 232, 232-1, 232-2, 233 Кримінального кодексу України.

Отже детективи органів Бюро економічної безпеки України здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, ознаки яких містяться у Розділі VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності» (ст. ст. 199-233 КК) як то: незаконний обіг підроблених грошей цінних паперів, незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів, ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), доведення до банкрутства та ін.

Діянь, передбачених статтею 191 КК, - якщо предметом кримінального правопорушення є бюджетне відшкодування.

Передбачених ст. ст. 206-2, 209, 210, 211 Кримінального кодексу України (протиправне заволодіння майном підприємства; легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; нецільове використання бюджетних коштів; видання актів, що зменшують бюджетні надходження тощо), - у разі якщо досудове розслідування таких кримінальних правопорушень не віднесено до підслідності Державного бюро розслідувань чи Національного антикорупційного бюро України та ін.

Слідчі розслідувачі кримінальних правопорушень :
органів здійснюють
Державного досудове
бюро розслідування

1) вчинених Президентом України, повноваження якого припинено, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Головою Фонду державного майна України, його першим заступником та заступником, членом Центральної виборчої комісії, народним депутатом України, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, Директором Національного антикорупційного бюро України, Генеральним прокурором, його першим заступником та заступником, Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником, Постійним Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником та заступником, радником або помічником Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, *суддею, працівником правоохоронного органу*; особою, посада якої належить до категорії "А", крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності Національного антикорупційного бюро України згідно з частиною п'ятою цієї статті;

Слідчі розслідувачі кримінальних правопорушень :
органів здійснюють
Державного досудове
бюро розслідування

2) вчинених службовими особами Національного антикорупційного бюро України, заступником Генерального прокурора – керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або іншими прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України згідно з частиною п'ятою статті 216 КПК;

3) *проти встановленого порядку несення військової служби* (військові кримінальні правопорушення), крім діяння, передбаченого статтею 422 Кримінального кодексу України (розголошення відомостей військового характеру, що містять державну таємницю).

Детективи Національного антикорупційного бюро України здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених статтями 191, 206⁻², 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 366⁻², 366⁻³, 368, 368⁻⁵, 369, 369⁻², 410 Кримінального кодексу України, якщо наявна хоча б одна з таких умов:

1) кримінальне правопорушення вчинено:

Президентом України, повноваження якого припинено, народним депутатом України, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Головою Фонду державного майна України, його першим заступником та заступником, членом Центральної виборчої комісії, Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником, Головою Національного агентства з питань запобігання корупції, його заступником, Директором Бюро економічної безпеки України, його заступником, членом Ради Національного банку України, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником, Постійним Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником та заступником, радником або помічником Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України;

державним службовцем, посада якого належить до категорії "А";
депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим, *депутатом обласної ради, міської ради* міст Києва та Севастополя, *посадовою особою місцевого самоврядування*, посаду якої віднесено до першої та другої категорій посад;
суддею (крім суддів Вищого антикорупційного суду), суддею Конституційного Суду України, присяжним (під час виконання ним обов'язків у суді), Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої ради правосуддя, Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;
прокурорами органів прокуратури, зазначеними у [пунктах 1-4, 5-11](#) частини першої статті 15 Закону України "Про прокуратуру";

особою вищого начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, вищого складу Національної поліції, посадовою особою митної служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника митної служби III рангу і вище, посадовою особою органів державної податкової служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової служби III рангу і вище;

військовослужбовцем вищого офіцерського складу Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України;

керівником суб'єкта великого підприємництва, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків;

2) розмір предмета кримінального правопорушення, передбаченого [статтями 354](#) (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), [368](#), [369](#), [369-2](#) Кримінального кодексу України, у п'ятсот і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення кримінального правопорушення, а також предмет кримінального правопорушення або розмір завданої шкоди у кримінальних правопорушеннях, передбачених [статтями 191](#), [206-2](#), [209](#), [210](#), [211](#), [364](#), [410](#) Кримінального кодексу України, у дві тисячі і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення кримінального правопорушення.

4. Завдання органів досудового розслідування

На сьогоднішній день досудове розслідування полягає в діяльності органів досудового розслідування, що здійснюється під наглядом прокурора й обмеженим контролем суду, та спрямована на:

збирання, перевірку та оцінку доказів з метою встановлення обставин вчинення кримінального правопорушення та осіб, котрі його скоїли;

встановлення *характеру й розміру збитків*, завданих діянням;

виявлення та *усунення обставин*, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення;

відповідно, на *підготовку кримінального провадження для розгляду в суді*, а от же забезпечення належного здійснення справедливого та своєчасного правосуддя.

На органи досудового розслідування, залежно від спрямувань, характеру та видів підслідності **покладаються різні завдання**, сутність яких відтворюється у наступному:

- 1) захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень;
- 2) охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження;
- 3) здійснення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування у межах передбаченої законом підслідності, а отже забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень;
- 4) забезпечення на умовах конфіденційності та добровільності співпраці з особами, які повідомляють про кримінальні правопорушення;
- 5) забезпечення відшкодування фізичним і юридичним особам шкоди, заподіяної кримінальними правопорушеннями;
- 6) здійснення інформаційно-пошукової та аналітично-інформаційної роботи з метою виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, вжиття через відповідні органи заходів щодо їх усунення;

На органи досудового розслідування, залежно від спрямувань, характеру та видів підслідності **покладаються різні завдання**, сутність яких відтворюється у наступному:

- 7) здійснення інформаційної взаємодії з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, органами судової влади, іншими державними органами, підприємствами, установами та організаціями, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями;
- 8) розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання за вчинення кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності;
- 9) збирання, обробка, аналіз інформації щодо кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності органу;
- 10) залучення в межах компетенції у передбачений законодавством спосіб, у тому числі на договірних засадах, кваліфікованих спеціалістів та експертів, у тому числі іноземців;
- 11) здійснення міжнародного співробітництва з компетентними органами іноземних держав на підставі законів та міжнародних договорів України тощо.

5. Правова основа діяльності органів досудового розслідування

Вчені зазначають, що *предмет правового забезпечення* діяльності підрозділів досудового розслідування складають цілі, завдання, функції, принципи, форми, методи та процедури їх діяльності, правовий статус та їх організаційна структура, порядок взаємодії та координації слідчої діяльності, нагляд та контроль за нею, організаційно-правові основи її забезпечення (кадрове, інформаційне, матеріально-технічне, фінансове тощо).

У своїй діяльності органи досудового розслідування керуються *Конституцією України, міжнародними договорами* України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, *спеціальними та іншими законами* України, *актами Президента* України та *постановами Верховної Ради* України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, *актами Кабінету Міністрів* України, а також виданими відповідно до них підзаконними нормативно-правовими актами.

Спеціальні Закони України: Про Національну поліцію (від 02.07.2015); Про Службу безпеки України (від 25.03.1992 р.); Про Бюро економічної безпеки України (від 28.01.2021р.); Про Державне бюро розслідувань (від 12.11.2015 р.); Про Національне антикорупційне бюро України (від 14.10.2014).

Кримінальне процесуальне законодавство здійснює безпосереднє регулювання сфери кримінальних процесуальних відносин на стадії досудового розслідування у Розділі III, статтях з 214 по 313 КПК.

Матеріальною основою для притягнення особи до кримінальної відповідальності є *положення Кримінального кодексу України*.

6. Принципи діяльності органів досудового розслідування

Діяльність органів досудового розслідування повинна відбуватися із забезпеченням *засад кримінального провадження (Глава 2, ст. ст. 7-29 КПК)*: верховенства права; законності; рівності перед законом і судом; поваги до людської гідності; забезпечення права на свободу та особисту недоторканність; недоторканності житла чи іншого володіння особи; таємниці спілкування; невтручання в приватне життя; недоторканності права власності; презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини; свободивід самовикриття та права не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї; заборони двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне і те саме правопорушення; забезпечення права на захист; змагальності сторін кримінального провадження та свободив поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості; безпосередності дослідження показань, речей і документів; забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності; публічності; диспозитивності; розумності строків досудового розслідування; мови, якою здійснюється кримінальне провадження.

Крім того, відповідно до ст. ст. 8, 9 КПК України *принцип верховенства права у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини*.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення органів досудового розслідування.
2. Чим відрізняється компетенція органів досудового розслідування?
3. Визначте правові основи діяльності органів досудового розслідування.
4. Які завдання мають вирішувати різні види органів досудового розслідування?
5. Надайте визначення поняття та ознак такої категорії як «компетенція органів досудового розслідування».
6. Визначте специфічні ознаки компетенції органів досудового розслідування Національної поліції.
7. Визначте специфічні ознаки компетенції органів досудового розслідування Служби безпеки України.
8. Визначте специфічні ознаки компетенції органів досудового розслідування Бюро економічної безпеки України.
9. Визначте специфічні ознаки компетенції органів досудового розслідування Державного бюро розслідувань.
10. Визначте специфічні ознаки компетенції органів досудового розслідування Національного антикорупційного бюро України.

Тема 6. Адвокатура України

- 1.Адвокатура України: понятійний апарат.
 - 2.Організаційні форми адвокатської діяльності.
 - 3.Види адвокатської діяльності.
 - 4.Гарантії адвокатської діяльності.
 - 5.Набуття права на зайняття адвокатською діяльністю.
 - 6.Документи, що посвідчують повноваження адвоката.
 - 7.Правова основа адвокатської діяльності.
 - 8.Принципи діяльності адвокатури України.
- Питання для самоконтролю.....

1. Адвокатура України: понятійний апарат

Адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом (ст. 2 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” від 2012 року)

Адвокат - фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. (ч. 1 ст. 6 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”).

Адвокатська таємниця є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності (ст. 22 Закону).

Адвокатський запит – письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту (ч. 1 ст. 24 Закону).

Конфлікт інтересів – суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності.

2. Організаційні форми адвокатської діяльності

Особи, які одержали свідоцтво про право заняття адвокатською діяльністю, мають право здійснювати адвокатську діяльність *індивідуально, створювати своє адвокатське бюро чи об'єднуватися з іншими адвокатами і створювати адвокатські об'єднання (організаційні форми адвокатської діяльності)*, що діють на підставі ст. 13, 14, 15 Закону “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” і своїх статутів.

Відповідно до ст. 13 Закону адвокат, який здійснює адвокатську діяльність *індивідуально*, є *самозайнятою особою*. Адвокат, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально, може відкривати рахунки в банках, мати печатку, штампи, бланки (у тому числі ордера) із зазначенням свого прізвища, імені та по батькові, номера і дати видачі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.

У ст.14 Закону визначено правовий статус *адвокатського бюро*. Адвокатське бюро є *юридичною особою, створеною одним адвокатом, і діє на підставі статуту*. Найменування адвокатського бюро повинно включати прізвище адвоката, який його створив. Державна реєстрація адвокатського бюро здійснюється у порядку, встановленому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом. Адвокатське бюро має самостійний баланс, може відкривати рахунки у банках, мати печатку, штампи і бланки із своїм найменуванням.

Правовий статус *адвокатського об'єднання* передбачено у ст. 15 Закону. Адвокатське об'єднання є юридичною особою, створеною *шляхом об'єднання двох або більше адвокатів (учасників)*, і діє на *підставі статуту*. Державна реєстрація адвокатського об'єднання здійснюється в порядку, встановленому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом. Адвокатське об'єднання має самостійний баланс, може відкривати рахунки у банках, мати печатку, штампи і бланки із своїм найменуванням .

У ст. 17 Закону передбачено і *Єдиний реєстр адвокатів України (ЄРАУ)*. До *Єдиного реєстру адвокатів України вносяться такі відомості:*

- 1) прізвище, ім'я та по батькові адвоката;
- 2) номер і дата видачі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, номер і дата прийняття рішення про видачу свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю (номер і дата прийняття рішення про включення адвоката іноземної держави до Єдиного реєстру адвокатів України);
- 3) найменування і місцезнаходження організаційної форми адвокатської діяльності, номери засобів зв'язку;
- 4) адреса робочого місця адвоката, номери засобів зв'язку;
- 5) інформація про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю;
- 6) інші відомості, передбачені цим Законом.

3. Види адвокатської діяльності

Основними видами адвокатської діяльності є *надання правової допомоги, здійснення захисних функцій у кримінальному провадженні та представництво інтересів клієнта*.

Функції надання правової допомоги безпосередньо відтворюються у:

- наданні правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовому супроводі діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави;*
- складенні заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру;*
- наданні правової допомоги свідку у кримінальному провадженні;*
- наданні правової допомоги під час виконання та відбування кримінальних покарань.*

Здійснення захисних функцій у кримінальному провадженні полягає:

у захисті прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення.

Функція представництва інтересів клієнта відтворюється у:

представництві інтересів потерпілого під час розгляду справи про адміністративне правопорушення, прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні;

представництві інтересів фізичних і юридичних осіб у судах під час здійснення цивільного, господарського, адміністративного та конституційного судочинства, а також в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами;

представництві інтересів фізичних і юридичних осіб, держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування в іноземних, міжнародних судових органах, якщо інше не встановлено законодавством іноземних держав, статутними документами міжнародних судових органів та інших міжнародних організацій або міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

4.Гарантії адвокатської діяльності

У статті 23 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” встановлено зазначено, що *професійні права, честь і гідність адвоката гарантуються та охороняються Конституцією України, та іншими законами.*

Зокрема, забороняється:

будь-яке *втручання* і перешкоди здійсненню адвокатської діяльності;

втручання у *правову позицію* адвоката; внесення подання слідчим, прокурором, а також винесення окремої ухвали (постанови) суду щодо правової позиції адвоката у справі;

проведення огляду, розголошення, витребування чи *вилучення документів*, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності;

втручання у *приватне спілкування* адвоката з клієнтом;

вимагати від адвоката, його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, *надання відомостей, що є адвокатською таємницею*;

залучати адвоката до конфіденційного співробітництва під час проведення оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, якщо таке співробітництво буде пов'язане або може призвести до розкриття адвокатської таємниці;

притягати до кримінальної чи іншої відповідальності адвоката (особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю) або погрожувати застосуванням відповідальності у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності згідно із законом;

притягати адвоката до відповідальності за його висловлювання у справі, у тому числі ті, що відображають позицію клієнта, заяви у засобах масової інформації, якщо при цьому не порушуються професійні обов'язки адвоката ;

ототожнення адвоката з клієнтом тощо

Держава гарантує адвокату :

- *рівність прав з іншими учасниками провадження, дотримання засад змагальності і свободи в наданні доказів та доведенні їх переконливості ;*
- *право на забезпечення безпеки під час участі у кримінальному судочинстві в порядку, встановленому законом ;*
- *кримінально -правову охорону життя, здоров'я, честі і гідності, як його самого, так і членів його сім'ї, їхнього майна (посягання на ці об'єкти тягне кримінальну відповідальність, передбачену законом (ст. ст. 397-400 КК).*

Особливості процесуальних дій щодо адвоката :

оперативно-розшукові заходи чи слідчі дії можуть проводитися виключно з дозволу суду, здійснюються на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора України, його заступників, прокурора Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя;

орган або посадові особи, які затримали адвоката або застосували до нього запобіжний захід, зобов'язані *негайно повідомити про це відповідну раду адвокатів регіону;*

повідомлення про підозру адвоката у вчиненні кримінального правопорушення може бути здійснене *виключно Генеральним прокурором України, його заступником, прокурором Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя;*

дисциплінарне провадження стосовно адвоката здійснюється в особливому порядку.

5. Набуття права на заняття адвокатською діяльністю

Особа, яка виявила бажання стати адвокатом, має право звернутися до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за місцем проживання із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту.

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури перевіряє відповідність особи вимогам, установленим частинами першою та другою статті 6 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Строк розгляду заяви про допуск до складення кваліфікаційного іспиту не повинен перевищувати *тридцяти днів з дня її надходження*.

Кваліфікаційний іспит є атестуванням особи, яка виявила бажання стати адвокатом, полягає у виявленні теоретичних знань у галузі права, історії адвокатури, адвокатської етики особи, рівня її практичних навичок та умінь у застосуванні закону. Кваліфікаційні іспити проводяться не рідше одного разу на три місяці.

Особі, яка склала кваліфікаційний іспит, протягом десяти днів з дня складення кваліфікаційного іспиту кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури безоплатно видає свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту. Свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту дійсне протягом трьох років з дня складення іспиту.

Стажування полягає в перевірці готовності особи, яка отримала свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту, самостійно здійснювати адвокатську діяльність. Стажування здійснюється протягом шести місяців під керівництвом адвоката за направленням ради адвокатів регіону. Керівником стажування може бути адвокат України, який має стаж адвокатської діяльності не менше п'яти років.

Розмір внеску на проходження стажування визначається з урахуванням потреби покриття витрат на забезпечення діяльності ради адвокатів регіону, Ради адвокатів України та витрат керівника стажування, пов'язаних з таким стажуванням, і не може перевищувати трьох мінімальних заробітних плат станом на день подання особою заяви про призначення стажування .

За оцінкою результатів стажування рада адвокатів регіону приймає рішення про:

- 1) видачу особі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю ;*
- 2) продовження стажування на строк від одного до трьох місяців .*

6. Документи, що посвідчують повноваження адвоката

Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути:

- 1) *договір про надання правової допомоги;*
- 2) *довіреність;*
- 3) *ордер;*
- 4) *доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.*

У ст. 27 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначені форма та зміст **договору про надання правової допомоги**. Договір про надання правової допомоги укладається зазвичай в *письмовій* формі; *може укладатися на користь клієнта іншою особою, яка діє в його інтересах*.

Договір про надання правової допомоги може *вчинятися усно у випадках*: надання усних і письмових консультацій, роз'яснень із правових питань з подальшим *записом про це в журналі* та врученням клієнту документа, що підтверджує оплату гонорару (винагороди);

якщо клієнт невідкладно потребує надання правової допомоги, а укладення письмового договору за конкретних обставин є неможливим – з *подальшим укладенням договору в письмовій формі протягом трьох днів*, а якщо для цього існують об'єктивні перешкоди – у найближчий можливий строк.

Адвокату, адвокатському бюро або адвокатському об'єднанню *забороняється укласти договір* про надання правової допомоги у разі *конфлікту інтересів*.

Ордер – *письмовий документ, що у випадках, встановлених цим Законом та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката. Рада адвокатів України затверджує типову форму ордера (ч. 2 ст. 26 Закону).*

7.Правова основа діяльності адвокатури України

Законодавство у сфері регулювання адвокатської діяльності має орієнтуватися на *міжнародно-правові стандарти*, визнані світовим співтовариством та Україною, які містяться переважно у: “Загальному кодексі правил для адвокатів Європейського співтовариства” (прийнятий делегацією країн-учасниць у Страсбурзі в жовтні 1988 р.); “Основних положеннях про роль адвокатів” (прийнятих 8-м Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 р.).

Вітчизняною правовою основою функціонування соціально-правового інституту адвокатури є:

Конституція України (ст. 131-2);

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (від 2 липня 2012 рок);

Закон України «Про безоплатну правову допомогу» (від 2 червня 2011 року);

Правила адвокатської етики, схвалені Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України 1 жовтня 1999 р.

Кримінальний процесуальний кодекс України (Глава 3, параграф 3 «Сторона захисту», статті 42-54 КПК)

8.Принципи діяльності адвокатури

Відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська діяльність здійснюється на *принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів*.

Принцип верховенства права, виходячи з міжнародно-правових документів, містить такі *обов'язкові елементи*: людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності адвокатури; доступ до правосуддя, забезпечений незалежними та неупередженими судами на умовах рівності та змагальності; правова визначеність судових рішень та неупередженість судового розгляду; рівність перед законом і судом.

Принцип законності адвокатської діяльності відтворює розуміння багатьох аспектів правових меж правомірного функціонування адвокатури. Адвокат зобов'язаний дотримуватися: чинного законодавства України; Правил адвокатської етики; присяги адвоката України; умов правового договору; специфічності спрямування захисної діяльності.

Специфічність спрямування діяльності адвоката полягає у тому, що він зобов'язаний використовувати засоби захисту, передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України та іншими Законами України, з метою забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого щодо з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого.

Адвокат на вимогу клієнта має надати звіт про виконання договору про надання правової допомоги; невідкладно повідомляти клієнта про виникнення конфлікту інтересів.

Принцип незалежності адвокатури полягає у її можливостях самостійно вирішувати поставлені перед нею завдання, незалежно від впливу будь-яких органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб. Цей принцип забезпечується в першу чергу недержавним характером формування адвокатури і її самостійністю як добровільного професійного об'єднання юристів, які працюють індивідуально або в рамках відповідних адвокатських бюро, об'єднань.

Принцип конфіденційності передбачає зобов'язання адвоката зберігати адвокатську таємницю, предметом якої є питання, з якими громадянин чи юридична особа звернулися до нього за допомогою. Обов'язок зберігати адвокатську таємницю поширюється на адвоката, його помічника, стажиста та осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також на особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю. Інформація або документи можуть втратити статус адвокатської таємниці за письмовою заявою клієнта.

Принцип конфлікту інтересів

Адвокату, адвокатському бюро або адвокатському об'єднанню забороняється укладати договір про надання правової допомоги у разі конфлікту інтересів:

результат, досягнення якого бажає клієнт, або засоби його досягнення, на яких він наполягає, є *протиправними*, суперечать моральним засадам суспільства, присязі адвоката України, правилам адвокатської етики;

адвокат є членом сім'ї або близьким родичем посадової особи, яка брала або бере участь у господарському, цивільному, адміністративному судочинстві, кримінальному провадженні, розгляді справи про адміністративне правопорушення, щодо яких до адвоката звертаються з пропозицією укладення договору про надання правової допомоги;

виконання договору може суперечити інтересам адвоката, членів його сім'ї або близьких родичів, адвокатського бюро або адвокатського об'єднання, засновником (учасником) якого він є, професійним обов'язкам адвоката.

Питання для самоконтролю:

- 1.Надайте визначення поняття та змістовних ознак адвокатури України.
- 2.Визначте види та організаційні форми адвокатської діяльності.
- 3.Визначте систему правових актів, які регулюють сферу діяльності адвокатури України.
4. В чому полягає значення Правил адвокатської етики?
- 5.Визначте принципи діяльності адвокатури, надайте узагальнену характеристику кожному із зазначених принципів.
- 6.Розкрийте сутність та значення дотримання принципів верховенства права та законності.
- 7.Розкрийте сутність та значення дотримання принципів незалежності та конфіденційності.
- 8.Розкрийте сутність та значення дотримання принципу уникнення конфлікту інтересів.
- 9.Визначте порядок набуття права на заняття адвокатською діяльністю.
- 10.Охарактеризуйте права та обов'язки адвоката у кримінально-процесуальній діяльності.

Тема 7. Державна кримінально-виконавча служба (ДКВС) України

- 1.Кримінально-виконавча система України: поняття, ознаки, завдання.
 - 2.Органи виконання покарання: види, структура, завдання.
 - 3.Установи виконання покарання: поняття, види, завдання.
 - 4.Інші органи виконання покарання: поняття, завдання.
 - 5.Правова основа діяльності ДКВС
- Питання для самоконтролю.....

1.Кримінально-виконавча система України: поняття, ознаки, завдання

Кримінально-виконавча система України – це сукупність органів та установ держави, які здійснюють діяльність з виконання кримінальних покарань, наділені спеціальним статусом і перебувають у відносинах субординації між собою.

Виконання кримінальних покарань визнається *виключною функцією держави*, для здійснення якої, як правило, створюються спеціалізовані установи і органи.

Структура установ і органів, які виконують кримінальні покарання, в Україні завжди була тісно пов'язана з діючою системою кримінальних покарань, закріпленою в кримінальному законодавстві. Виконанням кожного з видів кримінальних покарань займається певний орган (установа), сукупність яких утворює кримінально-виконавчу систему України.

До завдань органів та установ виконання покарань в узагальненому вигляді можна віднести:

виконання вироку суду – реалізація вимог вироку суду про виконання покарання або застосування інших заходів кримінально -правового впливу в точній відповідності із законом;

забезпечення процесу виправлення засуджених - процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки;

забезпечення процесу ресоціалізації засуджених – свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві;

спеціальне попередження кримінальних правопорушень – запобігання вчиненню особами, які відбувають покарання, нових кримінальних правопорушень.

2. Органи виконання покарання: види, структура, завдання

Органами виконання покарань є:

1) *центральний орган* виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації,

2) його *територіальні органи* управління,

3) *уповноважені органи з питань пробації*

*Центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації – **Міністерство юстиції України**. Функцією реалізації державної політики у сфері виконання покарань Мінюст України наділено з травня 2016 р.*

Структурно це міністерство охоплює:

1. Орган Міністерства юстиції зі статусом юридичної особи – **Державна установа «Генеральна дирекція ДКВС України»**, яка здійснює загальне керівництво територіальними органами управління та установами виконання покарань;
2. *Департамент з питань виконання кримінальних покарань*, який реалізує повноваження Мін'юсту в сфері виконання кримінальних покарань;
3. Окремі юридичні особи: державна установа *«Центр пробації»*; державна установа *«Центр охорони здоров'я ДКВС України»*;
4. Структурні підрозділи апарату Міністерства юстиції зокрема: Управління пенітенціарних інспекцій; Відділ по роботі з системою *Державної кримінально-виконавчої служби* України.

Державна кримінально-виконавча служба (ДКВС) України, як центральний орган виконавчої влади в сфері виконання покарань – є *структурним підрозділом Міністерства юстиції*. Відповідно до Закону України “Про Державну кримінально -виконавчу службу України” (від 23.06.2005 № 2713-IV) здійснює: державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації; безпосереднє керівництво через територіальні органи управління в регіонах і містах державного значення органами і установами виконання покарань в Україні.

Міністерство юстиції України *покладає на ДКВС України* виконання таких *основних завдань*: реалізація *державної політики* у сфері виконання кримінальних покарань та пробації; забезпечення формування *системи наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів*, які застосовуються до засуджених та осіб, узятих під варту; контроль за *дотриманням прав людини і громадянина* вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та осіб, узятих під варту; визначення виду установи виконання покарань, у якій відбуватимуть покарання засуджені до позбавлення волі; здійснення розподілу засуджених, переведення їх та осіб, узятих під варту, з однієї установи до іншої тощо.

Структуру ДКВС складають:

- 1) центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації;
- 2) міжрегіональні органи управління;
- 3) уповноважені органи з питань пробації;
- 4) установи виконання покарань,
- 5) слідчі ізолятори;
- 6) воєнізовані формування;
- 7) навчальні заклади;
- 8) заклади охорони здоров'я;
- 9) підприємства установ виконання покарань, інші підприємства, установи й організації, створені для виконання завдань ДКВС України.

ДКВС України здійснює свої повноваження безпосередньо та через свої територіальні органи управління - **міжрегіональні управління з питань виконання кримінальних покарань та пробації** Міністерства юстиції України а також через підпорядковані територіальним органам управління відділи пробації.

Усього в Україні створено шість таких міжрегіональних управлінь:

- **Центральне міжрегіональне управління з питань виконання покарань і пробації**, повноваження якого поширюються на територію Київської, Житомирської, Черкаської та Чернігівської областей;
- **Центрально-Західне міжрегіональне управління з питань виконання покарань і пробації**, повноваження якого поширюються на територію Вінницької, Хмельницької та Чернівецької областей;
- **Південно-Східне міжрегіональне управління з питань виконання покарань і пробації**, повноваження якого поширюються на територію Дніпропетровської, Донецької та Запорізької областей;
- **Північно-Східне міжрегіональне управління з питань виконання покарань і пробації**, повноваження якого поширюються на територію Харківської, Луганської, Полтавської та Сумської областей;
- **Західне міжрегіональне управління з питань виконання покарань і пробації**, повноваження якого поширюються на територію Львівської, Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської, Рівненської та Тернопільської областей;
- **Південне міжрегіональне управління з питань виконання покарань і пробації**, повноваження якого поширюються на територію Одеської, Кіровоградської, Миколаївської та Херсонської областей.

Уповноважені органи з питань пробації діють на підставі нормативно-правових положень, визначених у: ст. 13 КВК; Законі України «Про пробацію»; Положенні «Про державну установу «Центр пробації»; Типовому положенні про уповноважений орган з питань пробації; Типовому положенні про сектор ювенальної пробації.

Пробація - система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого. Види пробації: *досудова, наглядова, пенітенціарна.*

Завданнями пробації, зокрема, є:

підготовка *досудових доповідей* щодо обвинувачених ;

здійснення *нагляду* за засудженими до покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт, особами, яким покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк замінено покаранням у виді громадських робіт або виправних робіт, особами, звільненими від відбування покарання з випробуванням, звільненими від відбування покарання вагітними жінками і жінками, які мають дітей віком до трьох років ;

виконання певних видів *покарань, не пов'язаних з позбавленням волі;*

реалізація *пробаційних програм* стосовно осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням ;

проведення *соціально-виховної роботи* із засудженими;

здійснення заходів з *підготовки осіб*, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, *до звільнення;*

реалізація інших заходів, спрямованих на виправлення засуджених та *запобігання* вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень .

3. Установи виконання покарання: поняття, види, завдання

Установи виконання покарань – це організації, які безпосередньо здійснюють виконання конкретних видів кримінальних покарань та в яких безпосередньо утримуються засуджені.

До установ виконання покарань, як це впливає із змісту ч. 2 ст. 11 КВК, відносяться:

кримінально-виконавчі установи відкритого типу (виправні центри)

спеціальні виховні установи (виховні колонії)

кримінально-виконавчі установи закритого типу (виправні колонії)

слідчі ізолятори (у випадках, передбачених законом).

У кримінально-виконавчій установі відкритого типу – виправному центрі виконується покарання у виді обмеження волі.

У виправних колоніях виконується покарання у виді позбавлення волі на певний строк і довічного позбавлення волі. Кримінально-виконавчим кодексом передбачається диференціація виправних колоній за рівнями безпеки (мінімальний, середній і максимальний).

У виправних колоніях *середнього рівня безпеки* відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк жінки, засуджені до покарання у виді довічного позбавлення волі; жінки, яким покарання у виді смертної кари або довічного позбавлення волі замінено позбавленням волі на певний строк в порядку помилування або амністії; чоловіки, вперше засуджені до позбавлення волі за тяжкі та особливо тяжкі злочини; чоловіки, які раніше відбували покарання у виді позбавлення волі; чоловіки, засуджені за вчинення умисного нетяжкого злочину в період відбування покарання у виді позбавлення волі; засуджені, переведені з колоній максимального рівня безпеки в порядку, передбаченому Кримінально-виконавчим кодексом України. У секторі максимального рівня безпеки виправної колонії цього виду можуть відбувати покарання також чоловіки, засуджені до довічного позбавлення волі;

У виправних колоніях *мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання* відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк засуджені вперше до позбавлення волі за злочини, вчинені з необережності, та нетяжкі злочини, а також особи, переведені з колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання і колоній середнього рівня безпеки в порядку, передбаченому Кримінально-виконавчим кодексом України.

У виправних колоніях *мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання* відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк чоловіки, вперше засуджені до позбавлення волі за нетяжкі злочини; жінки, засуджені за нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі злочини. У виправній колонії цього виду можуть відбувати покарання також засуджені, переведені з виховних колоній у порядку, встановленому статтею 147 Кримінально-виконавчого кодексу України. У секторі середнього рівня безпеки виправної колонії цього виду можуть відбувати покарання також жінки, засуджені до довічного позбавлення волі.

У виправних колоніях *максимального рівня безпеки* відбувають покарання чоловіки, засуджені до покарання у виді довічного позбавлення волі; чоловіки, яким покарання у виді смертної кари замінено довічним позбавленням волі; чоловіки, яким покарання у виді смертної кари або довічного позбавлення волі замінено позбавленням волі на певний строк у порядку помилування або амністії; чоловіки, засуджені за умисні особливо тяжкі злочини; чоловіки, засуджені за вчинення умисного тяжкого або особливо тяжкого злочину в період відбування покарання у виді позбавлення волі; чоловіки, засуджені за вчинення злочину, передбаченого частиною 5 статті 255, статтями 255-1, 255-2 Кримінального кодексу України; чоловіки, переведені з колоній середнього рівня безпеки в порядку, передбаченому цим Кодексом.

Виховні колонії виконують покарання у виді позбавлення волі на певний строк стосовно засуджених неповнолітніх .

Слідчі ізолятори — це вид установ, які виконують дві функції — тримання осіб, щодо яких обраний запобіжний захід у виді тримання під вартою в порядку, визначеному кримінальним процесуальним законодавством, а також виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк щодо осіб, які залишені для роботи з господарського обслуговування .

4. Інші органи виконання покарання: поняття, завдання

Державна виконавча служба України - виконує покарання у виді конфіскації майна у випадках та в порядку, передбаченими КВК та іншими законами (ст. 59 КК України). Державна виконавча служба входить до складу Міністерства юстиції України та функціонує згідно нормативно-правових принципів даного центрального органу виконавчої влади.

У ч. 7 ст. 11 КВК України названі й інші органи виконання покарань, зокрема такі, як:

а) *військові частини;*

б) *гауптвахти;*

в) *дисциплінарний батальйон*

Військова частина – це основна військова одиниця постійної організації в Збройних силах, що організаційно може входити до складу більшої військової частини або з'єднання (при цьому під поняття «частина» найчастіше мають на увазі полк або бригаду) .

Військові частини, як органи виконання покарань, виконують такі покарання, як: позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, у випадку призначення його судом як додаткового; службові обмеження для військовослужбовців; тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців; тримання на гауптвахті .

Дисциплінарний батальйон – це військова частина, яка утримується на окремому штаті та призначена для забезпечення виконання кримінального покарання стосовно військовослужбовців, яких вироком суду засуджено до утримання в дисциплінарному батальйоні .

Під гауптвахтою розуміють спеціальні приміщення, які обладнано в органах управління *Військової служби правопорядку*, з метою виконання покарання для військовослужбовців, засуджених до арешту, а також тримання взятих під варту і затриманих військовослужбовців.

5.Правова основа діяльності ДКВС

Правовою основою діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України є: Конституція України; Кримінально-виконавчий кодекс України; Закон України “Про Державну кримінально-виконавчу службу України” (від 23.06.2005 № 2713-IV із наступними змінами та доповненнями); Закон України «Про пробацію» (2015 р.); Закон України «Про виконавче провадження»; Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»; акти Президента України і Кабінету Міністрів України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також видані відповідно до них нормативно-правові акти Міністерства юстиції України.

У якості підзаконних нормативно-правових актів слід розглядати: Положення «Про державну установу «Центр пробації»; Типове положення про уповноважений орган з питань пробації; Типове положення про сектор ювенальної пробації; Наказ Міністерства оборони України «Про порядок відбування засудженими військовослужбовцями покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні» (затверджено 04.06.2021 № 155).

Питання для самоконтролю:

- 1.Що регулює Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»?
- 2.Визначте поняття «Кримінально-виконавча служба»?
- 3.З яких структурних елементів складається Державна кримінально-виконавча служба України?
- 4.Що відноситься до повноважень Центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації?
- 5.Які завдання покладаються на уповноважені органи пробації щодо виконання покарань, не пов'язаних із ізоляцією засудженої особи?
- 6.Які функції виконують установи виконання покарань?
- 7.Визначте принципи дії органів і установ виконання покарань.
- 8.В чому полягає сутність принципу диференціації виконання призначеного судом покарання та засобів його реалізації?
- 9.Які завдання стоять перед персоналом органів і установ виконання покарання, взагалі, установ, що виконують позбавлення волі, зокрема?
- 10.Визначте основні напрямки взаємодії органів і установ виконання покарань з іншими правоохоронними органами.

Тема 8. Відновне або реституційне правосуддя у кримінальній юстиції

1. Відновне правосуддя: поняття, сутнісні ознаки, завдання, проблеми впровадження.

2. Інститут «медіації»: поняття, сутнісні ознаки, співвідношення із примиренням, проблеми впровадження.

3. Реституція у кримінальній юстиції: поняття, актуальні проблеми впровадження.

Питання для самоконтролю.....

1. Відновне правосуддя: поняття, сутнісні ознаки, завдання, проблеми впровадження

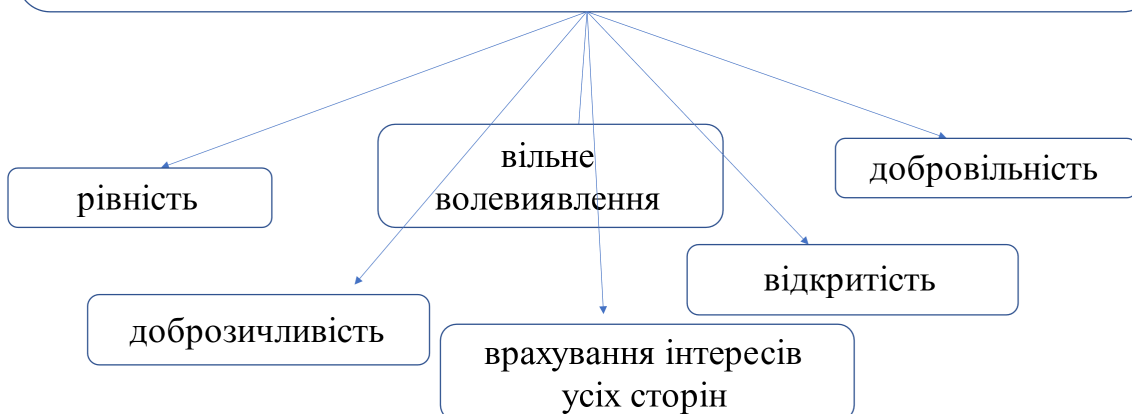
Відновне правосуддя - це процес, у якому жертва, злочинець та/або інші особи чи члени громади, що потерпіли від злочину, активно беруть участь у розв'язанні конфлікту, що виник в результаті вчинення злочину (на підставі узагальненого аналізу змісту визначень міжнародно-правових документів)

Сутнісні ознаки
відтворюються у
специфіці відновного
правосуддя

Соціальна сутність (соціальна конвергенція) реформування кримінальної юстиції та впровадження відновного правосуддя має розглядатися на тлі побудови в Україні громадянського суспільства, посилення актуальності формування різних соціально-правових моделей залучення громадян до правоохоронної діяльності та кримінального судочинства

Специфіка *суб'єктного складу* відновного правосуддя полягає у тому, що у розв'язанні конфлікту беруть участь жертва (потерпілий) та їх представники, правопорушник (підозрюваний, обвинувачений, підсудний) та його представники, члени громади, в певних випадках і представники державних органів тощо.

Принципами, на яких будуються відносини суб'єктів відновного правосуддя, є:

**Особливе місце у відновному правосудді посідає
*правовий статус потерпілої особи:***

- задоволення потреб потерпілої особи у відновному правосудді є пріоритетом;
- потерпіла особа за рахунок більш широкої участі у розгляді та вирішенні кримінально-правового конфлікту має можливість ефективно захистити свої права, отримати реальне відшкодування збитків, відновити відчуття безпеки, психологічно зцілитися, здійснювати контроль над ситуацією.

Спрацьовує комплекс засобів впливу на *постзлочинну поведінку правопорушника*, що відтворюється в інтенсивності відновного результату. Усвідомлення негативних наслідків своїх вчинків, щире каяття, здатність прийняття відповідальності за власні дії, інтенсивне задоволенні потреб жертви, відновлення у потерпілого почуття безпеки, гідності та самоповаги, відшкодування заподіяної моральної та матеріальної шкоди, - у підсумку свідчать про *дострокове досягнення цілей покарання, виправлення та ресоціалізацію правопорушників вже на досудовій стадії кримінального судочинства.*

Відновне правосуддя є більш гуманним правосуддям оскільки передбачає більш м'які правові наслідки для правопорушника – без застосування кримінальної відповідальності та покарання .

Суто економічне значення відновного правосуддя полягатиме у значному зменшенні витрат держави на забезпечення правосуддя, яке здійснюється не в повному обсязі, на утримання пенітенціарної системи.

Специфічність порядку (методу, способу) вирішення кримінально-правового конфлікту та форм (моделей) його реалізації. На відміну від традиційного змагання протилежних сторін у кримінальному правосудді, сутність відновного правосуддя відтворюється у проведенні певних зустрічей, конференцій, де відкрито, з дотриманням інтересів усіх сторін, вільного волевиявлення здійснюється пошук взаємоприйняттого рішення .

За зовнішньою формою (типовим форматом) відновне правосуддя відтворюється зазвичай у посередництві «жертва-злочинець», коли проводяться зустрічі за допомогою спеціаліста – посередника (медіатора), спрямовані на обговорення усіх наслідків кримінального правопорушення та укладання угоди про відшкодування матеріальної та моральної компенсації жертві, розробка за участю жертви плану реституції .

Завдання відновного правосуддя

відтворюють основне його призначення. Основою відновного правосуддя є:

створення умов для примирення потерпілих і правопорушників;

визначення заходів посилення захисту прав потерпілої особи;

усунення наслідків, спричинених злочином або кримінальним проступком;

гарантоване відшкодування завданої злочином шкоди.

(Концепція реформування кримінальної юстиції України. Затверджена Указом Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008)

Складнощі та проблеми впровадження відновного правосуддя в Україні

відтворюються у відсутності:

чітких критеріїв розмежування між кримінальним та відновним правосуддям (відповідними інститутами), а отже щодо визначення співвідношення із класичними формами судочинства (його складова; обов'язкове доповнення до традиційної судової системи на будь-якому етапі кримінального процесу; альтернативна самодостатня форма судочинства);

змісту та сутності правового статусу обвинуваченого та потерпілого на відповідних зустрічах;

методики врахування інституту вини (ступеню вини) по відношенню до обвинуваченого;

гарантій для обвинуваченого від процесуальних порушень;

чіткого правового регулювання підвищення ролі приватного інтересу в кримінальному процесі.

2. Інститут «медіації»: поняття, сутнісні ознаки, співвідношення із примиренням, проблеми впровадження

Визначення *поняття медіації* у міжнародно-правових та вітчизняних правових актах є різним при збереженні соціально -правової сутності

Медіація - це процес, де жертві та правопорушнику надається можливість, у разі їхньої згоди, брати активну участь за допомогою нейтральної сторони (медіатора) у вирішенні питань, пов'язаних із злочином. (Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам від 15 вересня 1999 р. № 19R (99) «Про медіацію у кримінальних справах»)

Медіація - це процес пошуку до або під час кримінального процесу взаємоприйняттого рішення між потерпілим та правопорушником за посередництва компетентної особи – медіатора. (Рамкове рішення Ради Європейського Союзу від 15 березня 2001 р. «Про місце жертв у кримінальному судочинстві»)

Медіація – це процедура позасудового вирішення конфліктів (спорів) їх сторонами на засадах добровільності, самовизначення й рівності сторін, конфіденційності, незалежності та неупередженості із залученням медіатора. (Проект Закону України, внесеного народним депутатом України О.І. Тищенко (від 21.02. 2011 р. № 8137)

Медіація – це альтернативний позасудовий спосіб розв'язання спорів, за допомогою якого сторони намагаються у межах структурованого процесу самостійно на добровільній основі досягнути угоди у вирішенні конфлікту за допомогою медіатора. (Проект Закону «Про медіацію» від 17.12.2015р. №3665)

Сутнісні ознаки медіації

Медіація, як певний метод вирішення спорів, все більше набуває статусу *соціального інституту на тлі інтенсивності пошуків громадян альтернативних процедур вирішення спорів, стійкого соціального запиту на реформування судової гілки влади, покращення доступу до правосуддя, зниження конфліктності у суспільстві.*

Медіація має переважно *цивільно-правову природу, оскільки:*
основним методом регулювання відповідної сфери правових відносин є *диспозитивний метод*;
учасники вирішення конфлікту мають рівні права;
застосовуються різні альтернативні моделі можливої поведінки;
спостерігається вільне волевиявлення та незалежність сторін в захисті своїх інтересів.

Сутнісні ознаки медіації

Процедурний (процесуальний) аспект. Медіація – альтернативний *позасудовий спосіб (шлях) вирішення конфлікту*, ініціювання та досягнення примирення, формування підстав для угоди про примирення.

Медіація – це завжди *вирішення конфліктних ситуацій за допомогою нейтрального посередника – медіатора*. Сутністю медіації є саме діяльність медіатора, спрямована на вирішення конфлікту між потерпілим та правопорушником. В міжнародно-правових стандартах підкреслюється те, що медіатором має бути нейтральна, неупереджена, професійно компетентна особа.

Співвідношення медіації із примиренням

В доктрині права досить часто *ототожнюють* інститут примирення потерпілого із винною особою (ст. ст. 46, 75 КК) та інститут медіації, вбачають *єдність у відновленні безконфліктного стану* між потерпілим та винною особою.

Якщо базуватися на сутнісних ознаках медіації, доцільно розглядати:

медіацію як засіб, спосіб досягнення угоди про примирення;
примирення як результат здійснення медіаційних (посередницьких) процедур, а отже кінцева мета вирішення кримінально-правового конфлікту.

Проблеми впровадження медіації теоретико-правового характеру:

визначення чіткого *переліку діянь* (відповідно їхнього ступеня тяжкості), які можуть стати предметом розгляду за допомогою процедури медіації;

розмежування процесуального порядку застосування угоди про примирення та направлення матеріалів на медіацію;

уточнення кримінально-правових та кримінально-процесуальних *підстав направлення* матеріалів на медіацію;

значення впливу на результат прийняття рішення не лише факту погодження винною особою на *відшкодування* завданої шкоди, але й поновлення інших особистих прав потерпілої особи;

визначення кола учасників (суб'єктів) кримінального провадження, які мають *приймати рішення* щодо направлення матеріалів на медіацію тощо.

Проблеми впровадження медіації правозастосовного характеру:

недостатній рівень співпраці та взаємозв'язку із міжнародними організаціями;

відсутність належної фінансової підтримки;

недостатня поінформованість громадян про медіацію, її сутнісні ознаки, переваги, порівняно із класичним правосуддям;

низький рівень правової культури населення, довіри до медіативних послуг;

складністю вибору медіатора яка високопрофесійної особи.

3.Реституція у кримінальній юстиції: поняття, актуальні проблеми впровадження

Визначення поняття реституції у доктрині права

Реституція – це відновлення первинних порушених прав.

Кримінально-правовареституція - це поновлення прав та законних інтересів потерпілого від кримінального правопорушення шляхом відшкодування обвинуваченим, підсудним чи засудженим завданої потерпілому матеріальної та моральної шкоди.

Визначення поняття реституції у проєкті Кримінального кодексу (Ст. 3.7.1 Розділу 3.7. «Реституція та компенсація» Проєкту нового Кримінального кодексу України)

Реституція –

- а) поновлення порушеного особистого права потерпілої особи;
- б) повернення потерпілій особі (цивільному позивачу) протиправно здобутого майна;
- в) за згодою потерпілої особи (цивільного позивача) надання рівноцінного майна замість протиправно здобутого, знищеного чи пошкодженого майна;
- г) відновлення майна у натуральному вигляді чи відновлення властивостей пошкодженого майна.

Компенсація - грошове відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди у повному обсязі

Не виплата компенсації до постановлення вироку призведе до відшкодування в більш значному розмірі (в півтора-два рази більше ніж спричинена шкода).

У разі неможливості здійснення компенсації особою, яка визнана винною у вчиненні умисного насильницького кримінального правопорушення, завдана шкода компенсується державою за рахунок Державного фонду відшкодування шкоди потерпілим у випадках, передбачених законом.

Проблеми реституції в доктрині права та законодавстві

Визначення співвідношення реституції із кримінально правовими заходами, кримінальною відповідальністю, покаранням

У разі визнання реституції у якості одного із кримінально-правових заходів виникає проблема чіткого кримінально-правового регулювання застосування реституції *залежно від видів кримінально-правового впливу, форм кримінальної відповідальності*

Суттєвим недоліком вважається законодавче закріплення *відшкодування шкоди лише за наявності особи, яка визнана винною у вчиненні кримінального правопорушення і є платоспроможною (неповнові форми відшкодування)*. Постають питання щодо ситуацій, коли винна особа недієздатна, неосудна, ухиляється від правосуддя, неплатоспроможна.

Актуальності набуває процес пошуку дієвого механізму відшкодування потерпілому спричиненої шкоди, поновлення його безпечного стану, а отже напрямків *трансформації існуючої каральної моделі правосуддя в реституційну та реінтеграційну*.

Питання для самоконтролю:

- 1.Надайте визначення поняття відновного правосуддя та його значення у кримінальному правосудді України.
- 2.Визначте змістовні та сутнісні ознаки програм (моделей) відновлювального правосуддя.
- 3.Визначте тотожні та розмежувальні сутнісні ознаки процедури примирення та «медіації».
- 4.Надайте перелік основних завдань процедури примирення.
- 5.Визначте основні принципи процедури примирення та надайте їм характеристику.
- 6.Назвіть основні етапи процедури примирення («медіації») та їх відмінні характеристики.

7. Які сучасні актуальні проблеми процедури примирення («Медіації») у кримінальній юстиції ускладнюють реалізацію цього нового міждисциплінарного інституту в Україні?
8. Визначте сутність та значення інституту угоди в кримінальному судочинстві України.
9. В чому полягає основне значення та спрямування інституту «реституції» у кримінальній юстиції України?
10. В чому полягають особливості правового статусу потерпілої особи у відновному правосудді?

Тема 9. Характеристика системи кримінальної юстиції країн континентальної Європи

1. Міжнародно-правові стандарти та напрямки реформування системи органів кримінальної юстиції зарубіжних країн.
 2. Особливості функціонування органів кримінальної юстиції Франції.
 3. Особливості функціонування органів кримінальної юстиції Німеччини.
 4. Особливості функціонування органів кримінальної юстиції Великої Британії.
- Питання для самоконтролю.....

1. Міжнародно-правові стандарти та напрямки реформування системи органів кримінальної юстиції зарубіжних країн

Романо-германську правову систему (сім'ю права) відрізняє особливе ставлення до закону. Він постає у вигляді абстрактного зразка поведінки, що служить для судді єдиним критерієм оцінки поведінки конкретного індивіда. В сучасний період продовжується практика пошуків шляхів удосконалення, підвищення дієвості різних елементів системи органів кримінальної юстиції в зарубіжних європейських країнах.

Узагальнений аналіз особливостей функціонування поліції, прокуратури, адвокатури, судової системи, системи органів виконання покарання в окремих країнах Європи свідчить про наступне.

У більшості країн **поліція** наділена широкими повноваженнями для забезпечення дотримання закону, і вона відіграє важливу роль у системі кримінального правосуддя, хоча характер, якість і основна доктрина закону різняться між країнами. У деяких країнах поліція є прямим інструментом державної політики та розширенням міністерської влади. В інших вони відіграють більш незалежну роль. Проте головним є те, що метою є *трансформувати поліцейські організації в інституції, що поважають права, сприяти навчанню поліцейських з акцентом на принципах прав людини.*

Прокуратура континентальних країн Європи (Франції, Німеччини, Італії) та атторнетура в англосаксонських (“attorney” – повірений у юридичних справах) виконують переважно обвинувальні функції, здійснюють кримінальне переслідування, підтримують звинувачення у суді, керують слідством та ведуть його самостійно. У деяких країнах здійснюється нагляд за законністю попереднього слідства та утримання осіб у місцях позбавлення волі. Відповідно прокурори відіграють унікальну роль у системах кримінального правосуддя, оскільки вони виступають від імені уряду як представники народу під час судового розгляду (публічне обвинувачення).

Як правило, у країнах Заходу питання організації та діяльності прокуратури регулюються не конституційними актами, а спеціальними законами та кримінально-процесуальними кодексами, що мають відтворювати основні положення міжнародно-правових актів у цій сфері (Керівні принципи щодо ролі прокурорів (ООН, 1990 р.).

Європейська система спирається на тривале **досудове розслідування**, в ході якого збирається переважна більшість доказів, і безпосередньо залучає суддю до попереднього вивчення матеріалів справи. Для подібної практики, характерні жорсткі запобіжні заходи: затримання, арешт підозрюваних осіб, їх тривале перебування у слідчих ізоляторах (протягом якого розкривається не менше 70 відсотків злочинів). Ці заходи не в останню чергу використовуються з метою чинити тиск на підсудного, добути необхідні докази тощо.

В усіх країнах парламентської демократії вживаються заходів щодо забезпечення незаможних безплатною юридичною допомогою. Цей обов’язок покладено на **муніципальну адвокатуру**. Так звані безкоштовні адвокати отримують зарплату від суду та спеціалізуються у кримінальних справах про злочини, за які може бути призначений тюремний вирок.

Судова влада відіграє важливу роль у стабілізації балансу влади в уряді та зміцненні довіри суспільства до уряду. Право на компетентний, незалежний і безсторонній, неупереджений суд сформульовано в декількох міжнародно-правових актах загального характеру та спеціальному - *Основних принципах незалежності судової влади (ООН, 1985 р.)*

Особливістю Європейської континентальної (романо-германської) правової системи є посилення значення конституційних судів (*спеціальне судочинство*). Нині він існує у двох основних формах – американській та європейській (або австрійській). Американська модель передбачає конституційний контроль силами судів загальної юрисдикції. Європейська, або австрійська, модель передбачає створення спеціального суду, який здійснює конституційний контроль. Ця інституція склалася під безпосереднім впливом властивих європейській континентальній сім'ї права загальних установок у вигляді верховенства закону та підлеглої ролі судової практики.

Спостерігається згортання діяльності суду присяжних, розширення дискреційних повноважень головуючого у судовому засіданні, аж до розпуску журі присяжних.

Щодо завершальної стадії кримінального судочинства - **виконання покарання**. У більшості країн світу затримання (арешт), тюремне ув'язнення є основними заходами, які застосовуються до осіб, підозрюваних у порушенні кримінального законодавства або дійсно засуджених за кримінальне правопорушення. Тож актуальності не втрачає тюремна реформа та пошуки альтернатив позбавленню волі.

Рекомендації щодо доцільної системи заходів як таких, що мають нейтралізувати негативні наслідки реального застосування покарання (зокрема, у вигляді позбавлення волі); зміст та сутність вимог щодо порядку та умов утримання в ізоляції; особливостей поводження із особами, засудженими до позбавлення волі, залежно від віку та статтєвої належності, містяться здебільшого у *міжнародних документах спеціального характеру*, до яких відносяться: Мінімальні стандартні правила поводження із в'язнями (ООН, 1955 р.); Декларація про захист усіх осіб від тортур та інших жорстоких, нелюдських, або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (ООН, 1975 р.); Кодекс поведінки посадових осіб при підтриманні правопорядку (ООН, 1979 р.); Європейська конвенція по запобіганню катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (1984 р.); Європейські тюремні правила (1987 р.); Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила) (1985 р.); Правила ООН щодо захисту неповнолітніх, позбавлених волі (1990 р.); Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню будь-яким чином (1988 р.); Стандартні мінімальні правила ООН щодо заходів, не пов'язаних із тюремним ув'язненням (Токійські правила) (1990 р.) тощо.

Міжнародно-правові стандарти набувають особливого значення на тлі *сучасних проблем пенітенціарної системи*: переповненість в'язниць, що тягне супутні проблеми (погані умови ув'язнення, погані медичні послуги, відсутність програм соціальної реінтеграції тощо); відсутність належних інформаційних систем і стратегічного планування реформування кримінально-виконавчої системи; відсутність належних (дієвих) механізмів перевірки та моніторингу з боку громадянського суспільства реального стану речей щодо виконання покарання; брак економічних і людських ресурсів; збільшення кількості ув'язнених з особливими потребами, до яких рідко звертаються у в'язницях.

2. Особливості функціонування органів кримінальної юстиції Франції

Судова організація має гілки, що є її самостійними частинами: 1) *загальні суди у цивільних та кримінальних справах*; 2) *суди у адміністративних справах*, так звана *адміністративна юстиція*; 3) *Конституційна Рада*.

Особливістю системи *загальних судів* є те, що суди у кримінальних справах є відділеннями судів у цивільних справах. Вона складається з чотирьох ланок: 1) *трибунали нижчої інстанції* з одноосібною формою відправлення правосуддя (трибунали поліції у справах про вину - їх 456); 2) *трибунали вищої інстанції* з колегіальною формою відправлення правосуддя (трибунали виправної поліції у справах про делікти - їх 172, справи розглядаються у складі трьох професійних суддів); 3) *апеляційні суди* (апеляційна інстанція для трибуналів нижчої інстанції - їх 27, справи розглядаються у складі п'яти та більше суддів). При апеляційних судах діє *суд асизов*, який розглядає кримінальні справи про кримінальні правопорушення у складі трьох професійних суддів та дев'яťох присяжних засідателів (шефенів) та *обвинувальна камера*, до компетенції якої належить розгляд питань, пов'язаних із переданням обвинуваченого суду; 4) *Касаційний суд*, який діє як касаційної інстанції, перевіряє законність судових рішень, винесених нижчестоящими судами, у складі щонайменше дев'ять суддів.

До системи **спеціальних судів** відносяться: *Висока палата правосуддя* - суд першої інстанції у справах про службові кримінальні правопорушення вищих чиновників, включаючи Президента; *військові трибунали, комерційні, митні і патентні суди, третейські, по квартирній палаті, суди у справах неповнолітніх (судді для дітей; суд у справах неповнолітніх, суд присяжних у справах неповнолітніх)*

Прокуратура - орган обвинувальної влади, який здійснює кримінальне переслідування, нагляд за провадженням попереднього слідства, оскарження судових ухвал до вищих судових інстанцій. Вона виконує також деякі функції судового управління (атестація суддів, контроль за діяльністю суддів нижчої інстанції, надання судьями відпусток та ін.). Головою прокуратури у Франції є міністр юстиції. Нижча ланка прокурорської системи - прокурор республіки, який діє при трибуналах виправної поліції. При апеляційних судах та Касаційному суді перебувають генерал-прокурори.

Органи попереднього розслідування у Франції - це перш за все *судова поліція і слідчі судді*. Судова поліція проводить дізнання та розслідування у *спрощеній* формі (офіцери судової поліції проводять дізнання у повному обсязі у справах про провини та правопорушення). *Слідчий суддя* призначається Президентом на три роки у складі *суддів трибуналів вищої інстанції* (при трибуналах виправної поліції), він веде попереднє слідство у справах про кримінальні правопорушення.

Основним нормативним актом у Франції, що регламентує організацію та діяльність *адвокатури*, є Закон від 31 грудня 1971 р. “Про реформу деяких судових та юридичних професій”, яким було внесено зміни до правової статус адвокатів. Їм було *введено єдину професію адвоката* замість колишнього поділу їх на власне адвокатів та повірених. Адвокатом у Франції може бути громадянин країни, який має диплом юриста або доктора права, який пройшов стажування (3-5 років), який приніс перед апеляційним судом відповідну присягу. Стажування не проходять колишні судді, прокурори, професори та викладачі права.

3. Особливості функціонування органів кримінальної юстиції Німеччини

Оскільки ФРН - федеральна держава, *судова система включає федеральні суди та суди земель (їх 16)*. Судова система розгалужена і вузькоспеціалізована, має суди загальної та спеціальної юрисдикції .

Система загальних судів утворює чотири рівні: *дільничні*, що діють у складі одного професійного судді та професійного судді та двох шефпенів (засідателів); *земельні(окружні) суди*, які розглядають справи у складі трьох професійних суддів та двох шефпенів (діє і як апеляційна інстанція щодо дільничних судів); *Вищий земельний суд* - перша інстанція у справах про державну зраду, розголошення державної таємниці, про геноцид та інші справи державної ваги (діє і як апеляційна інстанція, навіть розглядає справи у ревізійному порядку); *Вищий федеральний суд або Федеральна судова палата* є першою інстанцією у справах особливої ваги, а також переглядає справи в ревізійному порядку (вироки та рішення, винесені цим судом, не підлягають оскарженню і є остаточними).

Відповідно до ст. 95 Конституції ФРН діють *федеральні спеціалізовані суди*: *Федеральний Конституційний суд*, який тлумачить Основний закон, наділений правом оголошувати недійсними парламентські закони, рішення уряду та Президента; *федеральний адміністративний суд*, *федеральна фінансова палата*, *федеральний трудовий суд* і *федеральний соціальний суд*, які на місцях мають свої структурні підрозділи і таким чином така система судів утворює два рівні .

Прокуратура Німеччини, як і суди, ділиться на *федеральну і земельну*: Федеральна прокуратура складається з федеральної прокуратури при Федеральній судовій палаті та федеральних прокурорів країни на чолі з Генеральним прокурором ФРН. Останній перебуває у підпорядкуванні Міністерства юстиції ФРН. Земельні прокурори перебувають у підпорядкуванні міністра юстиції землі. Слід зазначити, що прокурори земель не перебувають у підпорядкуванні федеральної прокуратури та утворюють самостійну систему: при дільничних судах функціонують прокурори, при земельних (окружних) судах – обер-прокурори, при вищих земельних судах – генерал-прокурори.

Прокуратура у ФРН - орган кримінального переслідування та підтримки звинувачення у судах; загальнонаглядовою діяльністю вона не займається. Прокуратура здійснює також попереднє розслідування, хоча здебільшого веде його кримінальна поліція. Прокуратура бере участь у кримінальному процесі від початку і до остаточного ухвалення рішення судом: порушує кримінальну справу, керує слідством, звинувачує, підтримує його в суді, нарешті, забезпечує виконання вироку.

Адвокат у ФРН відповідно до Федерального Положення про адвокатів від 1 серпня 1959 р. (§3) є професійним консультантом та представником у всіх правових справах. Адвокати об'єднуються до палат по округах вищого земельного суду. Палата адвокатів є корпорацією, за якою здійснює державний нагляд (за дотриманням нею закону та статуту) земельне управління юстиції. Вищим органом палати є збори, які вирішують найважливіші питання організації та діяльності адвокатів, і обирає терміном чотири роки виконавчий орган - правління.

4. Особливості функціонування органів кримінальної юстиції Великої Британії

Судова система Англії відрізняється відсутністю єдності, відома за своєю складністю. Кримінальне судочинство базується *більш ніж на 300 законодавчих актах*, прийнятих парламентом, а також на *численних судових рішеннях*, що складають прецедентну систему права, яка виправдовує себе вже багато століть.

Питання судової організації регулюються у цій країні значною кількістю **законодавчих актів**, прийнятих у різні роки, найважливіші з яких: Закон про суди 12 травня 1971 р. (набрав чинності з січня 1972 р.); Закон про кримінальне правосуддя 1972 р.; Закон про компетенції кримінальних судів 1973 р.; Закон про присяжних 1973 р.; Закон про заставу 1976 р.; Закон про кримінальне судочинство від 1982, 1987, 1988 і 1991 рр.; Закон про злочинне розповсюдження наркотиків 1986 р.; Закон про Верховний Суд 1981 р.; Закон про магістратські суди 1980 р.; Закон про оскарження у кримінальних справах 1968 р.; Закон про переслідування за злочини 1985 р.; Закон про відправлення правосуддя 1985 р. тощо. Джерелами кримінального процесуального права є також *керівні вказівки і розпорядження державних органів*.

Норми прецедентного права в галузі кримінального процесу посідають істотну роль, оскільки в них здійснюється *тлумачення положень окремих законодавчих актів*, здійснюється *спроба усунення законодавчих прогалин*. Керівні засади змагальності, що містяться у прецедентному праві та проаналізовані в **англійській науковій доктрині**.

Традиційно до **судової системи** Англії входять **нижчі** (мирові та магістратні суди) **та вищі** (Верховний суд, Суд палати лордів) **суди**: *мирові судді* розглядають одноосібно та у малих сесіях (від двох до семи суддів) дрібні цивільні та кримінальні справи про кримінальні правопорушення, за які застосовується покарання у вигляді тюремного ув'язнення на невеликий термін або штраф (призначаються лордом-канцлером у складі лендлордів - великих землевласників і виконують свої суддівські обов'язки безоплатно); *магістратні суди* утворюються у столиці та 10 великих містах країни, де функції суддів виконують платні-магістрати з числа барристєрів (адвокатів вищої категорії - професійних юристів), які отримують відповідну винагороду.

Суд палати лордів формально очолює судову систему Англії - вважається *найвищою та остаточною апеляційною інстанцією для всіх судів країни*. Однак на практиці цей суд здійснює свої функції вкрай рідко, оскільки до верхньої палати парламенту апеляція може надійти лише у випадку, якщо на думку Генерал-атторнею в ній містяться *правові питання, які становлять публічний інтерес*.

Система судів загальної юрисдикції доповнюється в Англії, як і в інших країнах парламентської демократії, *широкою мережею спеціалізованих судів*, таких як: промислові, транспортні, земельні, по квартирній платі, церковні, військові тощо. Справи про злочини *неповнолітніх розглядаються у спеціальних магістратах* у складі щонайменше трьох суддів у спрощеному (сумарному) порядку за відсутності публіки.

Верховний суд Англії складається з *Високого суду, Суду корони та Апеляційного суду*.

Високий суд, у свою чергу, має також тричленну структуру: канцлерське відділення, відділення королівської лави та у сімейних справах. Очолює Високий суд та канцлерське відділення лорд-канцлер (він же голова Верховного суду), а відділення королівської лави – лорд – головний суддя. Усі три підрозділи Високого суду розглядають по першій інстанції найскладніші цивільні справи, що перевищують підсудність судів графств. Проте Високий суд є також апеляційною інстанцією у кримінальних справах.

Суд корони з'явився в результаті реформи 1972 р., як головний кримінальний суд країни. Він розглядає кримінальні справи про найбільш тяжкі злочини (зрада, геноцид, вбивство тощо). Діє у складі членів Верховного суду, або окружних суддів чи рекордерів (частково зайнятих суддів, які за сумісництвом займаються адвокатською практикою) та 12 присяжних засідателів. Може бути другою (апеляційною) інстанцією для магістратських судів у кримінальних справах.

Апеляційний суд сутнісно виконує функції апеляційної інстанції - є судом другої інстанції для Суду корони та Високого суду у кримінальних та цивільних справах.

В Англії немає і *прокуратури* у звичайному розумінні цього слова. Її повноваження у певному обсязі виконує *Генерал-атторней*, який очолює англійську адвокатуру, є юрисконсульт королеви та уряду, а також він – головний орган звинувачення у справах державного значення. У 1879 р. для підтримки обвинувачення у справах, які зачіпають інтереси корони, було засновано посаду *Директора громадського переслідування* призначуваного міністром внутрішніх справ за згодою прем'єр-міністра та Генерал-атторнея. У 1986 р. у Великій Британії було створено *Державну обвинувальну службу* з королівськими обвинувачами на місцях.

Розслідування справ, як правило, здійснює *поліція*, в тому числі і центральне управління лондонської поліції - знаменитий Скотланд-Ярд. У справах про насильницьку смерть досудове розслідування ведуть також коронери, хоча поступово кількість кримінальних справ, які вони розслідують, з кожним роком зменшується. Вони призначаються з числа адвокатів або лікарів, які мають знання в галузі права. Функціонує також слідчий апарат, який розслідує справи про корупцію посадових осіб, про інші тяжкі злочини, справи, порушені на вимогу міністра внутрішніх справ та Генерал-атторнею або з власної ініціативи директора публічного переслідування.

В Англії широкий розвиток отримала *адвокатура*, яка традиційно включає два адвокатські стани: *баристерів та соліситерів*. *Баристери* – вища, привілейована група адвокатів, які безпосередньо пов'язані з клієнтурою, виступають у судах як представники тієї чи іншої сторони (пледують). За їх участю формуються вищі суди та інші юридичні установи, призначаються Генерал-атторнеєм, керівництвом Дирекції громадського переслідування. *Соліситери* займаються консультаційною діяльністю, складанням ділових паперів, збиранням доказів для судового розгляду, укладанням угод за дорученням клієнтів тощо. Кожна категорія адвокатів в Англії *об'єднується у самостійні корпорації* та має свій правовий статус. Очолює адвокатуру у цій країні Генерал-атторней.

Питання для самоконтролю:

1. Визначте особливості функціонування судової системи, прокуратури, адвокатури Франції.
2. Визначте особливості функціонування судової системи, прокуратури, адвокатури Німеччини.
3. Визначте особливості функціонування судової системи прокуратури, адвокатури Англії.
4. Визначте схожі характерні ознаки діяльності системи органів кримінальної юстиції в країнах континентальної Європи.
5. Визначте відмінні характерні ознаки діяльності системи органів кримінальної юстиції в країнах континентальної Європи.
6. Які основні спрямування визначають сутність та зміст реформування органів кримінальної юстиції країн континентальної Європи?
7. Визначте значення Рішень Європейського суду з прав людини на реформування та підвищення якості кримінальної юстиції країн континентальної Європи.
8. Які основні спрямування визначають сутність та зміст реформування пенітенціарної системи країн континентальної Європи?
9. Визначте міжнародно-правове значення сучасної європейської наукової доктрини щодо позитивного досвіду діяльності кримінальної юстиції країн континентальної Європи.
10. В чому полягає вплив сучасної європейської наукової доктрини щодо позитивного досвіду діяльності кримінальної юстиції країн континентальної Європи на стан вітчизняної доктрини права?

Тема 10. Міжнародна організація кримінальної поліції – Інтерпол

1. Історія становлення і розвитку Інтерполу.
 2. Структура Інтерполу
 3. Генеральна Асамблея Інтерполу.
 4. Виконавчий Комітет Інтерполу. Президент Інтерполу.
 5. Генеральний Секретаріат Інтерполу. Генеральний Секретар Інтерполу.
 6. Національні центральні бюро Інтерполу.
- Питання для самоконтролю.....

1. Історія становлення і розвитку Інтерполу

У 1889 р. відбулось установче засідання Міжнародного союзу кримінального права, який вважав своїм завданням наукове вивчення злочину, його причин та засобів протидії. Його учасники констатували появу «міжнародної злочинності» і закликали поліцейських різних країн до узгоджених дій для її подолання. Проблеми боротьби з міжнародною злочинністю обговорювались на багатьох Всесвітніх конференціях і конгресах криміналістів: у 1905 р. (Буенос-Айрес), у 1909 р. (Мадрид), у 1912 р. (Сан-Паулу) і у 1913 (Вашингтон).

З 14 по 20 квітня 1914 року в Монако відбувся Перший міжнародний конгрес кримінальної поліції. На конгресі були представлені кримінальна поліція Франції, Італії, Росії, Австрії і Великобританії. Питаннями, що розглядались на цій конференції були: уніфікація процедури екстрадиції злочинців; міжнародна превентивна антропометрія; організація відділу обліку міжнародної кримінальної інформації; розробка заходів по прискоренню і спрощенню арешту злочинців. Вперше слово “Інтерпол” (так само як і сучасний знак – символ Організації) з’явилося на сторінках “Journal de Monaco” у квітні 1914 р. у статті про Перший міжнародний конгрес кримінальної поліції (з 1946 р. використовується як телеграфне позначення адреси штаб-квартири у Парижі).

З 3 по 6 вересня **1923 року у Відні відбувся Другий Міжнародний поліцейський конгрес** за ініціативою Австрії. Однією з резолюцій конгрес заснував **Міжнародну комісію кримінальної поліції (МККП)**, з її першою офіційною штаб-квартирою у Відні. 1923 рік став вважатись датою народження Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу, хоча офіційно до 1956 року вона називалась Міжнародною комісією кримінальної поліції. Витрати цієї організації до 1928 року взяла на себе Австрія. На конгресі були представлені 19 країн.

У **листопаді 1924 року** по проханню Інтерполу Віденська поліція приступила до випуску поліцейського огляду “International offentliche Sicherheit” (**Міжнародна суспільна (громадська) безпека**), який став виходити два рази на місяць німецькою, французькою, англійською та італійською мовами. У вересні **1946 р.** вийшов перший випуск **сучасного видання - «Міжнародний огляд кримінальної поліції»** («International Criminal Police Review») французькою та англійською мовами, в 1954 р. журнал почав виходити на іспанською мовою, з жовтня 1978 р. — арабською.

Наступні конгреси Міжнародної комісії кримінальної поліції відбулися: у 1926 р., в Берліні; у 1934 р., у Відні; у 1935 р., в Копенгагені; у 1936 р., в Белграді, у 1937 р., в Лондоні; у 1938 р., в Бухаресті.

З 3 по 5 червня **1946 р.**, *представники 17 держав* у відповідь на заклик уряду Бельгії зустрілись в Брюсселі з **метою відновлення** Міжнародної комісії кримінальної поліції після другої світової війни. *19 країн відновили свою участь в МККП*, серед них Бельгія, Чилі, Данія, Єгипет, Франція, Греція, Голландія, Іран, Люксембург, Норвегія, Польща, Швеція, Швейцарія, Чехословаччина, Туреччина, Великобританія, Сполучені Штати Америки і Югославія. Було прийнято рішення перенести штаб-квартиру Комітету в Париж. З 22 липня 1946 р. слово *“Інтерпол”* використовується як телеграфне позначення адреси штаб-квартири у Парижі.

1956 р. у Відні на ювілейній 25-й сесії Генеральної асамблеї МККП *прийнято Статут Організації, у ст. 1 якого зазначено, що віднині Міжнародна комісія кримінальної поліції називатиметься Міжнародною організацією кримінальної поліції (МОКП) – Інтерпол.* У 1989 р. її штаб-квартиру передислоковано до м. Ліона (Франція). Прийнятий Статут Інтерпол практично не змінюючись, чинний дотепер.

2. Структура Інтерполу

До структури Інтерполу, яка в загальних рисах закріплена ст. 5 Статуту належать :

- Генеральна Асамблея;
- Виконавчий Комітет на чолі з Президентом;
- Генеральний Секретаріат, який очолює Генеральний Секретар;
- Національні центральні бюро (НЦБ), що одночасно належать до структури Інтерполу і є структурними підрозділами національних правоохоронних органів;
- Радники (консультанти).

3. Генеральна Асамблея Інтерполу

Вищим представницьким органом Інтерполу є Генеральна Асамблея. Чергові сесії Генеральної Асамблеї відбуваються 1 раз на рік, зазвичай, восени, кожна країна — учасниця організації має право запросити Генеральну Асамблею зустрітися на своїй території.

До складу Генеральної Асамблеї входять *делегати, що призначаються державами — членами Організації.* Кількісний склад делегації Статутом та іншими документами не визначений, але він повинен містити: старших посадових осіб тих органів, які виконують поліцейські функції; посадових осіб, функціональні обов'язки яких пов'язані з діяльністю Організації; спеціалістів з питань, залучених до порядку денної сесій Генеральної Асамблеї (ст. 7 Статуту).

На сесії Генеральної Асамблеї *головує Президент Організації.*
Виконавчий комітет визначає остаточний порядок денний.

Примірний порядок денний:

Генеральна Асамблея приймає *рішення простою більшістю держав-членів* Організації, які присутні та беруть участь у голосуванні (ст. 14 Статуту та ст. 19 загальних Правил). Запропоновані поправки до Статуту, рішення про прийняття нових членів організації, внесення поправок до Загальних правил (наприклад, Фінансових Правил), - вимагають *кваліфікованої більшості* голосів членів Інтерполу — дві третини (ст. 42 Статуту).

Функції Генеральної Асамблеї Інтерполу поділяються на *політичні, нормотворчі, виборчі та контрольні.*

4. Виконавчий Комітет Інтерполу. Президент Інтерполу

Виконавчий комітет — це виборний дорадчий орган Організації, який виконує функції Генеральної Асамблеї у період між сесіями, здійснює нагляд за виконанням рішень Генеральної Асамблеї та роботою Генерального Секретаря.

Складається з Президента, трьох Віце-Президентів і дев'яти Делегатів. Президент і Віце-Президенти мають представляти чотири континенти світу. Термін повноважень трьох Віце-Президентів та дев'яти делегатів — три роки. Президент, який очолює Виконавчий комітет обирається Генеральною Асамблеєю з числа її делегатів (найбільш авторитетних професіональних керівників кримінальних поліцейських закладів своїх країн) строком на 4 роки більшістю в 2/3 голосів.

Функції Виконавчого комітету закріплені ст. 22 Статуту: здійснює контроль за виконанням рішень Генеральної Асамблеї; готує порядок денний сесій Генеральної Асамблеї; представляє Генеральній Асамблеї плани роботи та пропозиції, які вважає за доцільне; здійснює контроль за діяльністю Генерального Секретаря.

Нормотворча діяльність
Виконавчий комітет може внести пропозицію про зміну Статуту Інтерполу, приймає та переглядає Правила про персонал, Правила про обробку інформації для цілей міжнародної поліцейської співпраці.

5. Генеральний Секретаріат Інтерполу. Генеральний Секретар Інтерполу

Генеральний Секретаріат є постійно діючим адміністративно-виконавчим органом Інтерполу: розташований у м. Ліон, Франція; складається із Кабінету Генерального секретаря, Служби внутрішньої безпеки та **чотирьох відділів**.

Перший відділ - відділ загального *адміністративного управління*, який вирішує *організаційні питання* (організація конференцій і відряджень; фінансові, кадрові питання; питання соціального забезпечення, виготовлення документів, поштової кореспонденції; фотокопіювання і видавничих питань; переклад тощо).

Другий відділ - *поліцейський*, складається з **трьох підвідділів**, які в свою чергу поділяються на групи.

Перший підвідділ працює зі злочинами проти особи та власності і має в своєму складі чотири групи: група С - злочини *проти власності*; група D - злочини *проти особи*; група F.O.R.A.C. - *організована злочинність*; група TE - *міжнародний тероризм*.

До компетенції *другого підвідділу належить діяльність з боротьби проти економічних і фінансових злочинів*. Він складається з трьох груп: група E - *фінансові злочини*, група F - *підrobка грошей і документів*, підрозділ підготовки періодичного видання «Підrobка грошових знаків та цінних паперів».

Третій підвідділ - незаконний обіг наркотиків. До нього входять групи: розвідки (збирання інформації), оперативного реагування та підрозділ взаємодії з Бангкокським бюро.

Третій відділ - інформаційно-довідковий та дослідницький. Він містить у собі три підвідділи: правові та технічні дослідження, інформаційно-довідковий (бібліотека), підготовка видання «Міжнародний огляд кримінальної поліції».

Четвертий відділ - підтримки та технічного забезпечення, який складається з двох підвідділів: телекомунікації (зв'язку) та кримінальних справ і збирання інформації; підрозділу електронної обробки даних; трьох відділень: дактилоскопічної експертизи; вхідних даних і оповіщень; архівів кримінальних справ.

Функції Генерального Секретаріату: реалізація рішень Генеральної Асамблеї та Виконавчого комітету; діє як міжнародний центр боротьби із злочинністю та спеціалізований та інформаційний центр; забезпечує ефективне адміністративне керівництво діяльністю Організацією; підтримує зв'язок із національними та міжнародними органами з питань, що стосуються встановлення злочинців — через посередництво Національних центральних бюро; займається підготовкою публікацій Інтерполу; готує проекти планів роботи на наступний рік, які подає на розгляд та затвердження до Генеральної Асамблеї і Виконавчого комітету; підтримує прямий та постійний зв'язок з президентом Організації.

Очолює Генеральний Секретаріат - Генеральний секретар, який є однією з центральних фігур Інтерполу, оскільки визначає стратегію та тактику Організації. Генеральний секретар обирається з числа осіб, які мають високу компетентність у питаннях діяльності поліції. Кандидатура Генерального секретаря пропонується Виконавчим комітетом і затверджується Генеральною Асамблеєю терміном на 5 років. Генеральний секретар може бути переобраний і на наступні терміни (кількість строків не обмежено), але повинен скласти повноваження по досягненні 65-річного віку. Проте по досягненні цього віку йому може бути дозволено виконувати свої повноваження до закінчення терміну дії мандата.

6. Національні центральні бюро Інтерполу

Національні центральні бюро (НЦБ) є основним структурним елементом механізму оперативної взаємодії країн-учасниць у системі Інтерполу: функціонують в кожній державі-члені Інтерполу; безпосередньо забезпечують міжнародне співробітництво правоохоронних органів своєї держави в рамках Інтерполу під час розкриття злочинів.

Національні центральні бюро Інтерполу мають **унікальний правовий статус**, оскільки одночасно належать до структури Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерполу) та до структури національних правоохоронних служб (наприклад, НЦБ Інтерполу в Україні належать до структури Міністерства внутрішніх справ України).

НЦБ повинне підтримувати *постійний цілодобовий зв'язок*, використовуючи *систему електронної пошти*, мати ефективні засоби зв'язку з поліцейськими підрозділами та іншими правоохоронними органами всередині країни (факс/телекс).

Робота НЦБ здійснюється *на трьох офіційних мовах* Інтерполу — англійська, французька, іспанська і у разі потреби арабська.

Основні функції НЦБ: забезпечення обміну офіційною та конфіденційною (оперативно-розшуковою) інформацією з питань боротьби з транснаціональною злочинністю; організація заходів з виявлення осіб, предметів і документів, розшукуваних державами-членами Інтерполу; направлення в Генеральний секретаріат і в держави-члени Інтерполу прохань і повідомлень національних правоохоронних органів про *розшук осіб, предметів і документів, здійсненні спостереження за особами*, підозрюваними у злочинній діяльності, а також іншої інформації з метою попередження і розкриття злочинів; *формування банку даних* про осіб, факти, предмети та документи на підставі інформації, отриманої в процесі міжнародного поліцейського співробітництва; сприяння (в межах своєї компетенції) реалізації рішень і рекомендацій Генеральної асамблеї і Генерального секретаріату Інтерполу, *підготовка аналітичних документів* з проблем міжнародного співробітництва в галузі боротьби зі злочинністю та ін.

Питання для самоконтролю:

- 1.Визначте історичні етапи становлення та розвитку Інтерполу.
- 2.Надайте узагальнену характеристику інституційної системи Інтерполу.
- 3.Визначте основи формування системи органів Інтерполу.
- 4.Надайте характеристику Генеральної Асамблеї Інтерполу.
- 5.Надайте характеристику та функціональне призначення Виконавчого Комітету Інтерполу.
- 6.Надайте характеристику та функціональне призначення Президента Інтерполу.
- 7.Надайте характеристику та функціональне призначення інституту радників (консультантів) Інтерполу.
- 8.Надайте характеристику та функціональне призначення Генерального Секретаріату і Генерального Секретаря Інтерполу.
- 9.Надайте характеристику та функціональне призначення національних центральних бюро Інтерполу.
10. Які основні принципи роботи та структура Європолу?

ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Кримінальна юстиція в широкому розумінні – це:

- А) система судових установ та їх діяльність із здійснення кримінального правосуддя;
- Б) система органів та установ, які забезпечують захист прав та свобод людини, громадянина в будь-якій сфері життєдіяльності;
- В) різнорівнева система органів та установ, які функціонально забезпечують вирішення завдань щодо захисту та дотримання прав, свобод, законних інтересів громадян під час здійснення кримінального правосуддя у відповідності із міжнародно-правовими стандартами та загальнолюдськими цінностями.

2. Особливість змісту та сутності комплексного соціально-правового інституту кримінальної юстиції відтворюється у наступних ознаках:

- А) спрямуванні та особливих завданнях функціональної діяльності органів та установ кримінальної юстиції;
- Б) інституційно-функціональному, нормативно-правому та міжнародно-правовому аспекті діяльності системи органів кримінальної юстиції;
- В) процесуальній діяльності уповноважених державних органів, що регламентується кримінально-процесуальним законодавством.

3. Правоохоронні органи – це:

- А) система державних органів та установ та уповноважених державою громадських формувань, діяльність яких спрямована на запобігання та попередження правопорушень;
- Б) система державних органів та установ та недержавних громадських формувань, основою функціонування яких є охорона законності, правопорядку, прав та свобод людини, протидія та запобігання суспільно-небезпечній поведінці;
- В) система державних органів та установ, основою функціонування яких є охорона законності, правопорядку, прав та свобод людини, протидія та запобігання суспільно-небезпечній поведінці.

4. Система органів кримінальної юстиції – це:

- А) судова система, спрямована на вирішення кримінально-правового конфлікту;
- Б) система органів судової системи та Національної поліції;
- В) частина правоохоронної системи держави, створеної з метою правової охорони суспільних відносин, прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб шляхом застосування заходів державного примусу в межах компетенції та відповідно до закону у сфері реалізації кримінального правосуддя.

5. До органів кримінальної юстиції, які безпосередньо виконують завдання, що посягають перед системою правоохоронних органів, відносяться:

- А) оперативні підрозділи, органи досудового розслідування, прокуратура, судові органи, органи та установи виконання покарання, адвокатура;
- Б) органи досудового розслідування, прокуратури, адвокатури, судові органи, органи та установи виконання покарання, Міністерство юстиції, Верховна Рада України;
- В) органи досудового розслідування, прокуратури, адвокатури, судові органи, органи та установи виконання покарання, нотаріат, наукові установи.

6.Залежно від того, чи виконують органи та установи кримінальної юстиції безпосередньо правоохоронні завдання, вони поділяються на:

- А) органи загальної та спеціальної компетенції;
- Б) виконавчо-розпорядчі органи та установи та наглядово-контрольні структури;
- В) основні органи та установи, допоміжні органи та установи, органи, що формують державну політику у сфері кримінальної юстиції та правоохоронної діяльності.

7.Основними завданнями системи органів кримінальної юстиції є:

- А) винесення справедливого судового рішення щодо особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, та його виконання;
- Б) запобігання, виявлення, розслідування кримінальних правопорушень, притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності;
- В) запобігання, виявлення, розслідування кримінальних правопорушень, притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності, прийняття законного судового рішення та його виконання.

8.Посилення соціального змісту та сутності цілей діяльності правоохоронних органів (органів кримінальної юстиції) полягає:

- А) у доцільності розглядати цілі як складову загальної соціальної та правової політики держави, спрямованої на задоволення охоронних правових та загально соціальних потреб суспільства;
- Б) у посиленні авторитарного примусового методу впливу у правозастосуванні у кримінальному правосудді;
- В) у превалюванні соціального аспекту над правовим у взаємовідносинах правоохоронних органів із громадськістю та суспільством.

9. Окремими напрямками реформування кримінального правосуддя є:

- А) відмова від превалювання примусового механізму вирішення кримінально-правового конфлікту; трансформація інституту захисту та поновлення порушених прав потерпілої особи; гуманізація сфери виконання покарання;
- Б) гуманізація кримінального та кримінально-процесуального законодавства;
- В) посилення ефективності взаємодії правоохоронних органів та громадськості у вирішенні правоохоронних завдань.

10.Основні етапи реформування органів кримінальної юстиції:

- А) концептуальний, правозастосовний, інформаційно-аналітичний;

Б) програмування та вироблення концепції модернізації правоохоронної діяльності; стабілізаційний по створенню належної правової бази; заключний щодо аналізу та оцінки ефективності модернізації та окреслення нових проблем;

В) науково-методологічний, нормативно-правовий та системно-аналітичний.

11.Процес конвергенції правоохоронної діяльності та соціальної політики – це:

А) вплив громадських організацій на зміст та спрямування кримінально-виконавчої діяльності держави;

Б) зближення діяльності органів кримінальної юстиції із діяльністю та сутнісним спрямуванням соціальних інститутів громадянського суспільства України;

В) гуманізація кримінально-правової політики та кримінального судочинства України.

12.Процес конвергенції в міжнародно-правовому значенні є:

А) впровадження у кримінальне правосуддя міжнародно-правових стандартів;

Б) імплементація у кримінальне та кримінально-процесуальне законодавство України міжнародно-правових положень, що довели свою ефективність;

В) шляхом зближення пострадянської та західної моделі правоохоронної діяльності.

13.Ювенальна юстиція – це:

А) судоустрій і судочинство у справах про правопорушення неповнолітніх;

Б) система державних, муніципальних, судових, правоохоронних, освітніх, виховних органів та установ, правозахисних та громадських організацій, діяльність яких спрямована на попередження правопорушень дітей та проти дітей, здійснення правосуддя та ресоціалізації щодо дитини, яка вчинила суспільно небезпечне діяння;

В) система правоохоронних органів та установ, на яких покладається завдання запобігання, виявлення, розслідування кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітньою особою, ухвалення щодо неї законного судового рішення та його виконання.

14.Ознаки кримінально-протиправної поведінки визначені:

А) в кримінальному законодавстві і інших спеціальних законах;

Б) лише в кримінальному законодавстві;

С) в кримінальному законодавстві та підзаконних нормативно-правових актах;

Д) всі відповіді правильні.

15.Підставою кримінальної відповідальності є:

А) усвідомлення особою суспільно-небезпечного характеру своєї поведінки та здатність керувати нею;

Б) спричинення реальної істотної шкоди охоронюваним суспільним відносинам;

- С) наявність усіх ознак складу кримінального правопорушення;
- Д) усі відповіді правильні.

16. Правопорушення поділяються на:

- А) проступки, злочини невеликої, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі злочини;
- Б) проступки, нетяжкі, тяжкі, особливо тяжкі злочини;
- С) дисциплінарні, адміністративні, кримінальні правопорушення;
- Д) усі відповіді не правильні.

17. Кримінальний проступок – це:

- А) діяння, за вчинення якого передбачено покарання у виді штрафу до 5 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- Б) діяння, за вчинення якого передбачено покарання у виді позбавлення волі до 2 років;
- С) діяння, за вчинення якого передбачено покарання у виді обмеження волі строком до 5 років;
- Д) усі відповіді не правильні.

18. Особливо тяжким злочином є:

- А) діяння, за вчинення якого передбачено покарання у виді 12 років позбавлення волі;
- Б) діяння, за вчинення якого передбачено покарання у виді штрафу понад 25 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- С) діяння, за вчинення якого передбачено покарання у виді довічного позбавлення волі;
- Д) усі відповіді правильні.

19. Злочинність – це:

- А) сукупність конкретних кримінальних правопорушень, вчинених у певний період часу, на певній території;
- Б) сукупність абстрактних негативних соціально-правових явищ;
- С) сукупність правопорушень вчинених у певний період часу, на певній території;
- Д) усі відповіді правильні.

20. Основними ознаками злочинності є:

- А) історична мінливість, соціально-психологічна сутність, законодавча визначеність;
- Б) історична мінливість, антисоціальна сутність, кримінально-правова визначеність;
- С) історична мінливість, соціальна обумовленість, психофізична сутність;
- Д) усі відповіді правильні.

21. Системні властивості злочинності відтворюються у:

- А) кількісних, якісних показниках;
- Б) у механічній сукупності вчинених правопорушень на території усєї країни;
- С) у системно-порівняльному співвідношенні сукупності вчинених кримінальних правопорушень в різних регіонах України;
- Д) усі відповіді правильні.

22. Конкретними показниками злочинності є:

- А) стан, рівень, характер, географія, плинність;
- Б) стан, рівень, динаміка, структура, ціна;
- С) стан, рівень, динаміка, ціна, критерій;
- Д) усі відповіді не правильні.

23. Стан злочинності – це:

- А) співвідношення кількості вчинених кримінальних правопорушень та осіб, що їх скоїли, на всій території України за певний період часу;
- Б) співвідношення кількості вчинених кримінальних правопорушень та осіб, що їх скоїли, в різних регіонах України за певний період часу;
- С) певна кількість вчинених кримінальних правопорушень та осіб, що їх скоїли, на певній території, за визначений період часу;
- Д) усі відповіді правильні.

24. Рівень (коефіцієнт) злочинності (кримінальної протиправності) розраховується за формулою (де «К» - коефіцієнт вчинення кримінальних правопорушень; «Ккп(з)» - кількість кримінальних правопорушень (злочинів); «ЗОЧН» заздалегідь обумовлена чисельність населення – 10 тис., 100 тис.; «Чн» - чисельність населення):

- А) $K = (K_{кп(з)} : Чн) \times ЗОЧН$;
- Б) $K = (K_{кп(з)} + Чн) : ЗОЧН$;
- С) $K = (K_{кп(з)} - Чн) \times ЗОЧН$;
- Д) $K = (K_{кп(з)} \times ЗОЧН) : Чн$.

25. Зміни показників кримінальної протиправності (стану, рівня, структури) за певний період часу – це:

- А) прогрес;
- Б) плин;
- С) динаміка;
- Д) систематичність.

26. Обсяг і характер прямої і непрямой шкода, яка заподіюється злочинністю суспільству, можна зрозуміти за допомогою:

- А) ціна;
- Б) критерій;
- С) показник;

Д) рівень.

27. Структура злочинності – це:

- А) зовнішні кількісні та якісні характеристики окремих груп кримінальних правопорушень;
- Б) внутрішній зміст та співвідношення різних груп кримінальних правопорушень на підставі визначеного критерію;
- С) особливості вчинення кримінальних правопорушень у певних визначених регіонах України;
- Д) усі відповіді правильні.

28. Серед коефіцієнтів кримінальної протиправності виділяють:

- А) коефіцієнт кримінально-протиправної інтенсивності та коефіцієнт кримінально-протиправної пасивності;
- Б) коефіцієнт кримінально-протиправної інтенсивності та коефіцієнт кримінально-протиправної активності;
- С) коефіцієнт кримінально-протиправної інтенсивності та коефіцієнт кримінально-протиправної соціальності;
- Д) усі відповіді правильні.

29. Латентна злочинність – це:

- А) частина кримінальних правопорушень, що були реально вчинені, але про які не повідомила потерпіла особа;
- Б) частина кримінальних правопорушень, що були реально вчинені, але не отримали відображення в офіційній кримінальній статистиці;
- С) частина кримінальних правопорушень, факт вчинення яких не усвідомлюється потерпілою особою;
- Д) усі відповіді правильні.

30. Види латентності:

- А) природна, створена, штучна;
- Б) природна, створена, суспільна;
- С) природна, штучна, гранична;
- Д) природна, штучна, суспільна.

31. Суб'єкти протидії кримінально-протиправно поведінки можуть бути:

- А) неспецифічними, специфічними;
- Б) загальними, спеціальними;
- С) загальними, особливими;
- Д) загальними, специфічними.

32. Кримінальне судочинство – це:

- А) діяльність системи судових органів з розгляду кримінального провадження, доведення обставин вчиненого діяння, постановлення судового рішення та контроль за його виконанням;
- Б) системна діяльність основних та допоміжних органів та установ кримінальної юстиції, спрямована на запобігання, виявлення та розкриття кримінального правопорушення, притягнення до відповідальності винної особи;
- С) діяльність органів дізнання, слідчого, прокурора, суду з порушення, розслідування, судового розгляду кримінального провадження, ухвалення судового рішення та вирішення питань, пов'язаних із його виконанням;
- Д) усі відповіді правильні.

33.Сучасні сутнісні ознаки кримінального судочинства:

- А) розмежування функцій обвинувачення, захисту, судового розгляду справи; змагальність та рівність сторін кримінального провадження за умови абсолютної безпристрасності суду;
- Б) розмежування функцій обвинувачення, захисту, судового розгляду справи; змагальність та рівність сторін кримінального провадження за умови активної позиції суду;
- С) розмежування функцій обвинувачення, захисту, судового розгляду справи; змагальність та абсолютна рівність усіх сторін кримінального провадження;
- Д) усі відповіді правильні.

34.Завданнями кримінального судочинства є:

- А) забезпечення законності рішень на кожній стадії кримінального судочинства; охорона прав та законних інтересів учасників кримінального провадження; швидке, повне та неупереджене розслідування та судовий розгляд справи; ухвалення та виконання судового рішення;
- Б) загальна та спеціальна превенція; охорона прав та законних інтересів учасників кримінального провадження; швидке, повне та неупереджене розслідування та судовий розгляд справи; ухвалення та виконання судового рішення;
- С) загальна та спеціальна превенція; охорона прав та законних інтересів учасників кримінального провадження; швидке, повне та неупереджене розслідування та судовий розгляд справи; ухвалення судового рішення;
- Д) усі відповіді неправильні.

35.Кримінально-процесуальний кодекс України – це:

- А) систематизований збір правових норм, які регулюють процес досудового розслідування, виявлення особи, яка вчинила кримінальне порушення та доведення її вини;
- Б) систематизований збір правових норм, які регулюють загальний порядок процесуальної діяльності органів кримінальної юстиції;

- С) систематизований звід правових норм, які регулюють весь процес кримінального судочинства в цілому, визначають особливості його стадій (етапів), містять визначення характерних ознак процесуальних інститутів;
- Д) усі відповіді правильні.

36. Стадії кримінального судочинства – це:

- А) реалізація певних процесуальних етапів, які можуть змінювати свою послідовність, мають свій зміст, завдання, коло виконавців (учасників) та завершуються прийняттям підсумкового процесуального рішення;
- Б) реалізація певних процесуальних етапів, які змінюють послідовно один одне, мають свій зміст, завдання, коло виконавців (учасників) та завершуються прийняттям підсумкового процесуального рішення;
- С) реалізація певних процесуальних етапів, які мають свій зміст, завдання, коло виконавців (учасників), завершуються прийняттям підсумкового процесуального рішення, відповідно є самодостатніми та не пов'язаними між собою;
- Д) усі відповіді не правильні.

37. Основні стадії кримінального судочинства охоплюють:

- А) досудове розслідування, судове провадження, виконання судових рішень;
- Б) досудове розслідування, звільнення від кримінальної відповідальності, судове провадження, виконання судових рішень;
- С) досудове розслідування, закриття кримінального провадження, звільнення від кримінальної відповідальності, судове провадження, виконання судових рішень;
- Д) усі відповіді не правильні.

38. Досудове розслідування відтворюється у:

- А) дізнанні, досудовому слідстві, притягненні до кримінальної відповідальності та формулюванні обвинувального акту;
- Б) негласних та гласних слідчих розшукових діях, закритті кримінального провадження, формулюванні обвинувального акту;
- С) досудовому дізнанні, закритті кримінального провадження, формулюванні обвинувального акту;
- Д) усі відповіді правильні.

39. Стадія судового провадження охоплює:

- А) судове провадження у суді першої інстанції, судове провадження з перегляду судових рішень;
- Б) судове провадження у суді першої інстанції, провадження у суді апеляційної та касаційної інстанції;
- С) судове провадження у суді першої інстанції, судове провадження з перегляду судових рішень, виконання судових рішень;
- Д) усі відповіді правильні.

40. Суддівський розсуд – це:

- А) правозастосовна діяльність суду, яка полягає у виборі одного із варіантів рішення у кримінальному судочинстві, що відтворює суб'єктивні мотиви та інтереси судді;
- Б) правозастосовна діяльність суду, яка полягає у виборі одного із варіантів рішення у кримінальному судочинстві, що має здійснюватися у процесуальній формі та в межах закону;
- С) процесуальна абсолютна незалежність суду;
- Д) усі відповіді правильні.

41. Слідчий суддя – це:

- А) суддя суду першої інстанції, який має здійснювати судовий контроль за законністю кримінального провадження;
- Б) суддя суду першої інстанції, який має здійснювати захист прав, свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження;
- С) суддя суду першої інстанції, який має здійснювати захист прав, свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження, судовий контроль за законністю кримінального провадження, повноваження по розгляду кримінальних проваджень;
- Д) усі відповіді правильні.

42. Прокуратура – це:

- А) система державних та недержавних формувань, на які покладені правоохоронні функції;
- Б) система органів центрального та місцевого рівнів, які від імені держави уповноважені на виконання правоохоронних функцій, чітко визначених у Конституції України, у спосіб та порядок, регламентований кримінально-процесуальним законодавством;
- В) система органів центрального та місцевого рівнів, на які покладаються комплексні соціально-економічні та правові функції держави.

43. Прокуратура України за своїм самостійним конституційним статусом та важливістю функціональних повноважень є:

- А) самостійною гілкою влади;
- Б) єдиною централізованою системою правоохоронних органів, які в той же час входять до системи правосуддя України;
- В) елементом політичної системи держави.

44. Процес конвергенції прокуратури із соціальними інститутами громадянського суспільства України передбачає:

- А) виокремлення повноважень, виконання яких потребує безпосередньої участі громадськості;
- Б) покладання окремих функцій на не державні, громадські формування;

В) взаємозв'язок із іншими державними органами, місцевим самоврядуванням, різними формуваннями самоорганізації населення.

45. Систему прокуратури України становлять:

А) Генеральна прокуратура, регіональна прокуратура, місцева прокуратура, спеціалізовані прокуратури (спеціальна антикорупційна, транспортна, військова, оборонна, екологічна);

Б) Офіс Генерального прокурора, обласні прокуратури, окружні прокуратури, спеціалізовані прокуратури (спеціальна антикорупційна, військова, оборонна, екологічна);

В) Офіс Генерального прокурора, обласні прокуратури, окружні прокуратури, спеціалізовані прокуратури (спеціальна антикорупційна, транспортна, військова, оборонна, екологічна).

46. За яким критерієм побудована система органів прокуратури України?

А) територіальності, спеціалізації, підслідності;

Б) територіальності, спеціалізації, напрямку повноважень;

В) територіальності, спеціалізації

47. Функціональне призначення прокуратури:

А) здійснювати нагляд за дотриманням законів в державі усіма гілками влади, державними службами, органами та установами;

Б) обумовлене чітко визначеними у Основному Законі України повноваженнями;

В) залежить від територіальної належності системи органів прокуратури.

48. Функціональне призначення прокуратури відтворюється у її конкретних повноваженнях, які полягають у:

А) підтриманні державного обвинувачення в суді; нагляду за законністю рішень органами досудового розслідування та судовими органами; представництві інтересів держави в суді; нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень;

Б) підтриманні публічного обвинувачення в суді; організації і процесуальному керівництві досудовим розслідуванням; представництві інтересів держави та громадян в суді; нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень;

В) підтриманні публічного обвинувачення в суді; організації і процесуальному керівництві досудовим розслідуванням; представництві інтересів держави та громадян в суді; нагляду за додержанням законів при виконанні кримінальних покарань.

49. Правовою основою діяльності прокуратури є:

А) Міжнародно-правові стандарти (договори), Конституція, Закон «Про прокуратуру», Кримінально-процесуальний кодекс, накази Офісу Генерального прокурора;

- Б) Міжнародно-правові стандарти (договори), Конституція, спеціальні Закони, що регламентують порядок правоохоронної діяльності, процесуальне законодавство, підзаконні та відомчі нормативно-правові акти;
- В) Міжнародно-правові стандарти (договори), Конституція, Закон «Про прокуратуру», процесуальне законодавство, накази Офісу Генерального прокурора.

50. В якому нормативно-правовому акті надається вичерпний перелік повноважень органів прокуратури?

- А) в Конституції України;
- Б) в Законі «Про прокуратуру»;
- В) в Кримінально-процесуальному кодексі.

51. Відповідно до Закону «Про прокуратуру» основу системи принципів організації діяльності органів прокуратури становлять:

- А) територіальна незалежність, гласність, публічність, невідворотність відповідальності;
- Б) єдність, централізація, єдиноначальність, залежність від політичних спрямувань держави, гласність, публічність;
- В) єдність, централізація, єдиноначальність, незалежність, гласність, публічність.

52. Досудове розслідування – це:

- А) стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта;
- В) стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності;
- С) стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності;
- Д) всі відповіді правильні.

53. Органами досудового розслідування є:

- А) слідчі підрозділи, органи дізнання, підрозділи детективів;
- Б) слідчі підрозділи органів Національної поліції, органів безпеки, органів Державного бюро розслідувань;

- С) слідчі підрозділи, слідчий суддя, органи дізнання, підрозділи детективів;
- Д) всі відповіді не правильні.

54. Дізнання – це:

- А) перший етап досудового розслідування кримінальних проступків;
- Б) підготовка матеріалів для подальших слідчих дій;
- С) форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків;
- Д) всі відповіді не правильні.

55. Досудове слідство – це:

- А) форма досудового розслідування кримінальних правопорушень;
- Б) форма досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування злочинів;
- С) основний зміст діяльності усіх підрозділів досудового розслідування;
- Д) усі відповіді правильні.

56. Підрозділи детективів є органами досудового розслідування:

- А) Національної поліції; органів безпеки; органів Державного бюро розслідувань;
- Б) Національного антикорупційного бюро України; Бюро економічної безпеки України;
- С) Національної поліції; органів безпеки; Бюро економічної безпеки України; Державного бюро розслідувань; Національного антикорупційного бюро України;
- Д) усі відповіді не правильні.

57. Встановити підслідність кримінального правопорушення – це:

- А) вирішення питання щодо віднесення складу кримінального правопорушення до компетенції певного органу досудового розслідування;
- Б) вирішення питання щодо встановлення та доведення ознак складу кримінального правопорушення;
- С) складання формули кримінально-правової кваліфікації кримінального правопорушення;
- Д) всі відповіді не правильні.

58. Сферою підслідності слідчих підрозділів органів Національної поліції є:

- А) розслідування кримінальних правопорушень, що посягають життя, здоров'я особи, власність громадський порядок та громадську безпеку;
- Б) розслідування кримінальних правопорушень, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, крім тих, які віднесені до підслідності інших органів досудового розслідування;
- С) розслідування будь-якого кримінального правопорушення в межах юрисдикції підрозділу;

Д) усі відповіді не правильні.

59. Сферою підслідності слідчих підрозділів органів безпеки є:

А) злочини, що вчиняються проти основ національної безпеки України, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, життя та здоров'я особи;

Б) злочини, що вчиняються проти основ національної безпеки України, миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, в сфері господарських відносин держави;

С) злочини, що вчиняються проти основ національної безпеки України, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, контрабанда, тероризм;

Д) всі відповіді не правильні.

60. Детективи органів Бюро економічної безпеки України здійснюють досудове розслідування переважно кримінальних правопорушень, які полягають у:

А) незаконному виготовленні, зберіганні, збуту або транспортуванні з метою збуту підакцизних товарів, легалізації доходів, одержаних кримінально-протиправним шляхом, ухиленні від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), доведенні до банкрутства;

Б) посяганні на сферу господарських відносин держави;

С) спричиненні реальної шкоди фінансовій сфері держави;

Д) усі відповіді є правильними.

61. Слідчий слідчого підрозділу Національної поліції – це:

А) службова особа органу Національної поліції, яка уповноважена в межах компетенції самостійно приймати рішення щодо досудового розслідування кримінальних правопорушень;

Б) службова особа органу Національної поліції, яка уповноважена в межах компетенції самостійно приймати рішення щодо досудового розслідування кримінальних правопорушень, крім випадків узгодження свого рішення із прокурором та керівником слідчого підрозділу;

В) службова особа органу Національної поліції, яка уповноважена в межах компетенції самостійно приймати рішення щодо досудового розслідування кримінальних правопорушень, крім випадків узгодження свого рішення із слідчим суддею, прокурором та керівником слідчого підрозділу.

62. Назвіть, на яких принципах засновується діяльність адвокатури:

А) незалежності, демократизму, гуманізму, конфіденційності, об'єктивності, гласності, рівноправності.

Б) демократизму, гуманізму, конфіденційності, об'єктивності, гласності, уникнення конфлікту інтересів;.

С) незалежності, законності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів;

Д) демократизму, гуманізму, об'єктивності, рівноправності.

63. Назвіть завдання адвокатури:

А) надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави;

Б) захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, щодо якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення;

С) представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах під час здійснення цивільного, господарського, адміністративного та конституційного судочинства, а також в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами;

Д) всі відповіді вірні.

64. Адвокатура України – це:

А) недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому законом;

Б) державний орган, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі;

С) це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення;

Д) недержавний самоврядний інститут, що здійснюється через систему органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права та надання інших видів правової допомоги на професійній основі.

65. До Міністерства юстиції звернувся громадянин К. із проханням видати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Він є громадянином України, має вищу юридичну освіту, пройшов стажування у адвоката, що займається приватною практичною діяльністю, протягом двох років. Які ще умови висуваються перед громадянином К.?

А) скласти кваліфікаційний іспит;

Б) не мати судимості і обмежень дієздатності;

С) стажування має бути продовжене ще на 4 місяці;

Д) усі відповіді правильні.

66. Адвокату запропонували роботу за сумісництвом - юрисконсультантом фірми з досить значною платнею. Як має вчинити адвокат?

- А) прийняти пропозицію, оскільки адвокат має право надавати консультації;
- Б) консультувати лише у неробочий час;
- С) не може працювати за сумісництвом на цій посаді;
- Д) усі відповіді не правильні.

67. Адвокатський запит – це:

- А) письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб про надання певної інформації, копій необхідних адвокату документів;
- Б) письмове звернення адвоката до підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування про надання певної інформації, копій необхідних адвокату документів;
- С) письмове звернення адвоката до громадських об'єднань про надання певної інформації, копій необхідних адвокату документів;
- Д) усі відповіді правильні.

68. Адвокатська таємниця – це:

- А) будь-яка інформація, що стала відомою адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом;
- Б) зміст питань, з яких клієнт звертається до адвоката (адвокатського бюро, адвокатського об'єднання);
- С) зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складених ним документів;
- Д) усі відповіді правильні.

69. Конфлікт інтересів в адвокатській діяльності – це:

- А) суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами та обов'язками;
- Б) суперечність між особистими інтересами адвоката та інтересами клієнта, якого захищає адвокат;
- С) суперечність між інтересами чинного та потенційного клієнта адвоката;
- Д) усі випадки охоплюються поняттям «конфлікту інтересів».

70. Формами адвокатської діяльності є:

- А) індивідуальна адвокатська діяльність, адвокатське об'єднання, рада адвокатів;
- Б) індивідуальна адвокатська діяльність, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання;
- С) індивідуальна адвокатська діяльність, адвокатське бюро, рада адвокатів;
- Д) усі відповіді правильні.

71. До змісту такого виду адвокатської діяльності як надання правової допомоги входить:

- А) правове обґрунтування недоцільності здійснення видачі іноземній державі певної особи (екстрадиції);
- Б) правове обґрунтування доцільності застосування примусових заходів виховного характеру замість покарання;
- С) правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави;
- Д) усі відповіді не правильні.

72. Основними завданнями органів та установ виконання покарання є:

- А). забезпечення процесу виправлення та ресоціалізації засуджених, загальне та спеціальне попередження кримінальних правопорушень;
- Б) виконання вироку, забезпечення процесу виправлення та ресоціалізації засуджених, недопущення катування засуджених;
- С) виконання вироку, забезпечення процесу виправлення та ресоціалізації засуджених, загальне та спеціальне попередження кримінальних правопорушень;
- Д) усі відповіді правильні .

73. До органів виконання покарання належать:

- А) центральний орган виконавчої влади (Мінюст), територіальні органи управління, уповноважені органи з питань пробації, арештні дома;
- Б) центральний орган виконавчої влади (Мінюст), територіальні органи управління, уповноважені органи з питань пробації, виправні центри;
- С) центральний орган виконавчої влади (Мінюст), територіальні органи управління, уповноважені органи з питань пробації, дисциплінарні батальйони;
- Д) усі відповіді не правильні.

74. До установ виконання покарання в Україні належать:

- А) слідчі ізолятори, арештні дома, кримінально-виконавчі установи (виправні колонії), виховні установи (виховні колонії);
- Б) слідчі ізолятори, арештні дома, кримінально-виконавчі установи (виправні колонії), виховні установи (виховні колонії), гауптвахти, дисциплінарні батальйони;
- С) слідчі ізолятори, арештні дома, кримінально-виконавчі установи (виправні колонії), виховні установи (виховні колонії), державна виконавча служба;
- Д) усі відповіді не правильні.

75. Пробація – це:

- А) система заходів нагляду та контролю за особами, засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, звільнених від відбування покарання із випробуванням;
- Б) виконання певних видів покарання, не пов'язаних з позбавленням волі та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого;

- С) система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду до засуджених, виконання певних видів покарання, не пов'язаних з позбавленням волі, забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого;
- Д) усі відповіді лише частково розкривають ознаки пробації.

76. Які із зазначених функцій входять в сферу повноважень уповноваженого органу з питань пробації:

- А) нагляд за засудженими, звільненими від відбування покарання з випробуванням, виконання покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських та виправних робіт, обмеження волі;
- Б) нагляд за засудженими, звільненими від відбування покарання з випробуванням, виконання покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських та виправних робіт;
- С) визначення виду установи, де має відбуватися засуджений покарання у виді позбавлення волі на певний строк; підготовка осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі та позбавлення волі на певний строк, до звільнення;
- Д) усі відповіді не правильні.

77. Кримінально-виконавчі установи поділяються на:

- А) кримінально-виконавчі установи загального типу та кримінально-виконавчі установи особливого типу;
- Б) кримінально-виконавчі установи відкритого типу та кримінально-виконавчі установи закритого типу;
- С) виправні кримінально-виконавчі установи та трудові кримінально-виконавчі установи;
- Д) усі відповіді не правильні.

78. Установою виконання покарань є:

- А) державна кримінально- виконавча служба;
- Б) виправний центр;
- С) дисциплінарний батальйон;
- Д) усі відповіді не правильні.

79. Функціональна діяльність уповноважених органів пробації полягає :

- А) у нагляді та соціально-виховному впливі на засуджених, звільнених від покарання з випробуванням;
- Б) реалізації вироку суду щодо виконання покарань, не пов'язаних із ізоляцією засудженого;
- С) підготовці інформації для суду щодо властивостей обвинуваченої особи;
- Д) усі відповіді правильні.

80. Видами пробації є:

- А) досудова, наглядова, пенітенціарна;
- Б) досудова, наглядова, виправно-трудова;
- С) наглядова, виправно-трудова, соціально-виховна;
- Д) усі відповіді не правильні.

81. Які із зазначених нижче категорій засуджених відбувають покарання у виправних колоніях максимального рівня безпеки:

- А) засуджені за будь-яке діяння, спрямоване проти основ національної безпеки.
- Б) засуджені за тяжкі діяння, вчинені під час відбування покарання;
- С) чоловіки, засуджені за умисні особливо тяжкі злочини;
- Д) усі відповіді правильні.

82. Правова природа відновного правосуддя полягає у тому, що воно є:

- А) позасудовим способом вирішення кримінально-правового конфлікту;
- Б) позасудовим вирішенням спорів в будь-якій сфері життєдіяльності суспільства;
- С) невід'ємною складовою чинної системи судочинства в Україні;
- Д) усі відповіді правильні.

83. Сутністю відновного правосуддя є те, що:

- А) усі учасники процесу відновного правосуддя на рівних беруть активну участь у розв'язанні конфлікту;
- Б) виключно превалююче значення у здійсненні відновного правосуддя мають інтереси потерпілої особи;
- С) процесуальне рішення у відновному правосудді залежить від третьої сторони – медіатора (посередника);
- Д) усі відповіді правильні.

84. Визначте сутнісну ознаку «відновного правосуддя»:

- А) це процес, де жертва, злочинець та члени громади, що потерпіли від кримінального правопорушення, беруть участь у розв'язанні кримінально-правового конфлікту;
- Б) це стан примирення між особою, що вчинила кримінальне правопорушення, та потерпілою особою;
- С) це узгодження виду та терміну покарання між винною особою та прокурором;
- Д) усі відповіді неправильні.

85. Основним методом правового регулювання відносин, що виникають між конфліктуєчими сторонами під час відновного правосуддя є:

- А) імперативний метод;
- Б) диспозитивний метод;
- С) метод стимулювання;
- Д) усі відповіді правильні.

86. Дострокове досягнення цілей покарання виправлення та ресоціалізація винної особи у процесі відновного правосуддя досягається за рахунок:

- А) погодження винної особи на вирішення конфлікту у позасудовий спосіб та виконання усіх умов потерпілої особи;
- Б) відшкодування заподіяної потерпілій особі матеріальної, фізичної та моральної шкоди;
- С) щире каяття;
- Д) усі відповіді правильні.

87. Гуманність відновного правосуддя при вирішенні кримінально-правового конфлікту полягає у тому, що:

- А) винна особа у разі досягнення примирення з потерпілою особою взагалі не зазнає відповідальності за вчинене діяння;
- Б) винна особа зазнає доволі м'якої кримінальної відповідальності;
- С) винна особа звільняється від кримінальної відповідальності та покарання;
- Д) усі відповіді неправильні.

88. «Примирення потерпілого з винною особою» та «угода про примирення» - це:

- А) тотожні за підставами, правовою природою та кримінально-правовими наслідками кримінально-правові інститути;
- Б) кримінально-правові інститути, які є різними за підставами, правовою природою та кримінально-правовими наслідками;
- С) кримінально-правові інститути, які ніякого відношення до кримінальної відповідальності не мають;
- Д) усі відповіді неправильні.

89. Підстави, правова природа, кримінально-правові наслідки застосування «примирення потерпілого з винною особою» та «угоди про примирення» визначаються:

- А) лише у кримінальному законодавстві України;
- Б) лише у кримінально-процесуальному законодавстві;
- С) у кримінальному та кримінально-процесуальному законодавстві;
- Д) усі відповіді неправильні.

90. Примирення потерпілої особи з особою, яка вчинила кримінально-протиправне діяння, є:

- А) складовою медіаційних процедур відновного правосуддя;
- Б) складовою як класичного, так і відновного правосуддя;
- С) складовою виключно класичного правосуддя;
- Д) усі відповіді правильні.

91. Медіація – це:

- А) процес пошуку взаємоприйняттого рішення між потерпілим і правопорушником за посередництва компетентної особи – медіатора;
- Б) процес вирішення кримінально-правового конфлікту між потерпілим та правопорушником за посередництва компетентної особи – медіатора;
- С) процес пошуку взаємоприйняттого рішення між потерпілим і правопорушником виключно стосовно відшкодування заподіяної шкоди за посередництва компетентної особи – медіатора;
- Д) усі відповіді правильні.

92. Інтерпол – це:

- А) сукупність міжнародних організацій, утворених відповідно до міжнародного права та загально визнаних принципів, спрямованих на сприяння міжнародному поліцейському співробітництву щодо попередження та припинення кримінальних правопорушень;
- Б) сукупність міжнародних організацій, утворених відповідно до міжнародного права та загально визнаних принципів, спрямованих на сприяння впровадження міжнародно-правових стандартів в правоохоронну діяльність різних держав;
- С) сукупність міжнародних організацій, утворених відповідно до міжнародного права та загально визнаних принципів, спрямованих на боротьбу із незаконним обігом зброї та наркотичної речовини;
- Д) усі відповіді не правильні.

93. Вперше слово «Інтерпол» як сучасний символ організації виник:

- А) на сторінках міжнародних видань Монако під час Першого міжнародного конгресу кримінальної поліції у 1914 р.;
- Б) на другому Міжнародному поліцейському конгресі, що відбувався у 1923 р. у Відні, коли офіційно було засновано Міжнародну комісію кримінальної поліції;
- С) на конгресі Міжнародної комісії кримінальної поліції у 1946 р. – після завершення Другої світової війни;
- Д) усі відповіді не правильні.

94. Зміна назви «Міжнародна комісія кримінальної поліції» на «Міжнародну організацію кримінальної поліції - Інтерпол» відбулося:

- А) у 1946 р. у Брюсселі, де вперше зустрілися представники 17 держав після Другої світової війни;
- Б) у 1956 р. у Відні, коли було прийнято Статут Інтерполу;
- С) у 1996 р., коли Інтерпол отримав статус спостерігача в ООН;
- Д) усі відповіді не правильні.

95. Основне сутнісне призначення Інтерполу полягає у:

- А) пошуку злочинців, які намагаються уникнути кримінальної відповідальності та покарання;
- Б) попередженні та припиненні міжнародної злочинності;
- С) попередженні та припиненні транснаціональної злочинності;

Д) усі відповіді правильні.

96. Членами Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол є :

- А) 150 держав світу
- Б) 170 держав світу
- С) 190 держав світу
- Д) усі відповіді не правильні.

97. Генеральна Асамблея Міжнародної організації кримінальної поліції – це:

- А) вищий представницький орган, якій складається із делегатів держав - членів МОКП, що мають досвід роботи в системі права;
- Б) вищий представницький орган, якій складається із делегатів держав - членів МОКП, що виконують будь-які функції представника влади, або місцевого самоврядування;
- С) вищий представницький орган, якій складається із делегатів держав - членів МОКП, що виконують поліцейські функції;
- Д) усі відповіді правильні.

98. Чергові сесії Генеральної Асамблеї відбуваються:

- А) 1 раз на рік;
- Б) 2 рази на рік;
- С) кожні півтора роки;
- Д) усі відповіді не правильні.

99. Які функції Генеральної Асамблеї Інтерполу?

- А) політичні, виборчі, контрольні;
- Б) нормотворчі, ідеологічні, політичні, контрольні;
- С) виборчі, політичні, екологічні, контрольні;
- Д) політичні, нормотворчі, виборчі, контрольні.

100. Президент Інтерполу обирається Генеральною Асамблеєю строком на:

- А) 4 роки більшістю в 2/3 голосів;
- Б) 2 роки в 1/3 голосів;
- С) 5 років обирається одногосно;
- Д) усі відповіді не правильні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бандурка О.М. Інтерпол: міжнародна організація кримінальної поліції: Наук.–практ. посібник. Харків: Держ. спеціалізоване вид-во «Основа», 2003. 324 с.
2. Биленчук П.Д., Еркенов С.Е., Кофанов А.В. Транснаціональна преступність: состояние и трансформация: Учебное пособие. К.: Аттика, 1999. 272 с.
3. Виноградова О. І. Міжнародне співробітництво України у галузі боротьби зі злочинністю (кримінально–процесуальний аспект): автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2000. 22 с.
4. Величко В. В. Адміністративно–правові аспекти представництва Міністерством внутрішніх справ інтересів України у Міжнародній організації кримінальної поліції «Інтерпол». Наука і правоохоронна діяльність. 2015. № 3. С. 26–32. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nip_2015_3_7.
5. Войціховський А. В. Інтерпол як центр міжнародного співробітництва в боротьбі з фальшивомонетництвом. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2001. Спец. вип.. С. 8–11. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2001_Spets.
6. Закон України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють (Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітряю)» . Відомості Верховної Ради (ВВР). 200. N 19. ст.263.
7. Закон України «Про ратифікацію Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 рік, Додаткового протоколу 1975 року та Другого додаткового протоколу 1978 року до Конвенції» від 16.01.1998 № 43/98–вр. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 23. ст. 129.
8. Закон України «Про приєднання України до Європейської конвенції про передачу засуджених осіб, 1983 рік» від 22 вересня 1995 року N 337/95–ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР. 1995. N 31)
9. Лешукова І. В. Поняття і правові основи міжнародного розшуку злочинців, який здійснюється в системі Інтерполу. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2003. Вип. 22. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2003_22_12
10. Наказ МВС України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Держкомкордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України № 3/1/2/5/2/2 від 9 січня 1997 р. про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочині. Юридичний вісник України. 1999. № 41 (225) 14–20 жовтня. С. 10–24.

11. Організована злочинність в Україні та країнах Європи: Посібник / Джу́жа О.М., Васи́левич В.В., Кула́кова Н.В. та ін.; за заг. ред. проф. О.М. Джу́жі. К.: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. 248 с.
12. Пані́отов Є.К. Міжнародне співробітництво України у протидії транснаціональній злочинності (теоретичний аспект). Український науково-теоретичний часопис. Київ: Київський університет права НАН України. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. 2006. № 3. С. 150–154.
13. Пані́отов Є.К. Правові й організаційно-тактичні основи взаємодії правоохоронних органів каналами Інтерполу. Підприємництво, господарство і право. Київ: Інститут приватного права і підприємництва АПрН України. 2008. № 9. С. 167–170.
14. Подо́йнік О. С. Діяльність Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерполу) в напрямі міжнародного співробітництва в боротьбі з експлуатацією дітей та дитячою порнографією. Право і Безпека. 2011. № 2. С. 25–28. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2011_2_7.
15. Проне́вич О. С. Організаційно-правове забезпечення здійснення поліцейського розшуку каналами Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерполу) Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2000. № 12(2). С. 39–45. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2000_12\(2\)_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2000_12(2)_12)
16. Рішення № 2009/371/ПВД Ради про створення Європейського поліцейського відомства (Європол)/(Люксембург, 6 апреля 2009 года)[Електронний ресурс]. Режим доступу :https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a78#Text
17. Смельік В.Б. Національне Центральне Бюро Інтерполу в Україні: мета та основні напрямки діяльності. Вісник Національного університету внутрішніх справ. Вип. 18. Харків: Вид-во НУВС, 2001. С. 127–130.
18. Устав Международной организации уголовной полиции Интерпола. Международное публичное право: Сборник документов, том 2, М.БЕК, 1996 год.

Використані джерела:

1. Адвокатура в Україні: Збірник офіційних нормативних актів / Спілка адвокатів України, Ін-т адвокатури при Київ. ун-ті ім. Т.Шевченка; —К.: Юрінком Інтер, 2005. — 205 с.
3. Бакаянова Н. М. Функціональні і організаційні основи адвокатури України: дис. доктора юрид. наук : 12.00.19. Одеса, 2017. 486 с.
4. Басиста І.В. Рішення слідчого у кримінальних провадженнях на підставі угод: проблеми та перспективи. Кримінально-процесуальний кодекс України 2012 р.: кримінально-правові та процесуальні аспекти: тези доповідей та повідомлень учасників Міжнародної науково-практичної конференції (19-20 вересня 2013 р.). Львів: ЛДУВС, 2013. С. 188 - 194.

5. Бараш Є. Ю. Організаційно-правові засади діяльності установ виконання покарань : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2006. 20 с.
6. Бандурка О. М., Литвинов О. М. Протидія злочинності та профілактика кримінальних правопорушень: монографія. Харків: ХНУВС, 2011. 308 с.
7. Берендєєва А.І. Роль громадських формувань з охорони громадського порядку в сучасному українському суспільстві. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали X між нар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Одеса, 30 березня 2018 ..* Одеса: ОДУВС, 2018. 282 с.
8. Бичкова С.С., Чурпіта Г.В. Окремі аспекти участі адвоката у цивільному процесі України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 9. С. 116–122. URL: irbis-nbuv.gov.ua.
9. Bruggeman Willy. “Parliamentary Control : European Co-operation in the Field of Policing and Criminal Justice” // Public Seminar of the Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs, European Parliament. – Brussels, 18 December, 2006.
10. Варфоломеєва Т.В. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. № 1 (14). С. 7–20.
11. Вакан Л. Нарис неоліберальної держави : ринок праці, в'язниці та соціальна незахищеність. *Спільне: журнал соціальної критики*. 2010. № 1. С. 9–17.
12. Відновне правосуддя. Особливості провадження процедури медіації: європейський досвід / О.М. Боброва, А.О. Горова, В.В. Землянська, Н.М. Прокопенко. К.: Наш час, 2006. С. 164.
13. Власова Г.П., Жерж Н.А. Нормативне визначення інституту медіації та відновного правосуддя в кримінальному процесі. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2011, №4 . С. 73-75.
14. Вільчик Т. Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України: дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.10. Х., 2016. 491 с.
15. Гладкова Є.О., Литвинов О.М. Суб'єкти протидії злочинності як правоохоронні корпорації. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2019. №1 (20). С. 90-98. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6e3e3215-608a47cd-b71b-9524b59b0d6d/content>
16. Голіна В.В. Кримінологічна політика як основа розробки теорії і практики запобігання злочинності в Україні. 2016. 192 с.
17. Голіна В.В., Головкін Б.М. Кримінологія: Загальна та Особлива частина. Навчальний посібник. Х.: Право, 2014. 513 с.
18. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
19. Гребенюк М.В. Деякі питання реформування правоохоронної системи України (щодо посилення спроможності поліції України у сфері боротьби з організованою злочинністю). *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові*

демократичної правової держави: матеріали X між нар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Одеса, 30 березня 2018 .. Одеса: ОДУВС, 2018. 282 с.

20. Cape, E. and Hodgson, J. "The Right of Access to a Lawyer at Police Stations: Making the European Union Directive Work in Practice." *New Journal of European Criminal Law*, vol. 5 (2014): 450-479.

21. Celiksoy, E. "Overruling 'the Salduz Doctrine' in *Beuze v Belgium*: The ECtHR's further retreat from the Salduz principles on the right to access to lawyer." *New Journal of European Criminal Law*, no. 10, 4, (2019): 342-362.

23. Добровольська О.Г. Провадження на підставі угоди про примирення обвинуваченого з потерпілим. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої XX-річчю Національної академії правових наук України* (м. Одеса, 1 листопада 2013 р.). Одеса: Фенікс 2013. 532 с. С. 261-263.

24. Дудченко В.В. Становлення та правові засади ювенальної превенції в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. №3. С. 73-76.

25. Deflem Matthieu. *Policing World Society: Historical Foundations of International Police Cooperation*. – Oxford : Oxford University Press, 2002.

27. Єсімов С.С. Формування єдиного інформаційного простору в діяльності державних органів України. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: *Юридичні науки : збірник наукових праць*. 2015. № 813. С. 48–53.

28. Europol's EU Serious and organized crime threat assessment 2014 (SOCTA 2014). Режим доступу: <https://www.europol.europa.eu/content/eu-serious-and-organised-crime-threatassessment-socta> (дата звернення 18.08.2016 р.

29. Заборовський В.В., Манзюк В.В. Правова природа принципів, на яких побудовані взаємовідносини адвоката із судом та іншими учасниками судового провадження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2015. Вип. 32, т. 3. С. 157–161.

30. Загальна характеристика Державної кримінально-виконавчої служби України. URL :

<https://kvs.gov.ua/wpcontent/uploads/2022/02/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0-%D1%85%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0-01.02.2022.pdf>

31. Загальний коментар №32 Комітету ООН з прав людини. Стаття 14: Право на рівність перед судами та трибуналами та право на справедливий суд. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/606075>.

32. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. К. : Видавничий Дім «Ін Юре». Кп. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.

33. Звіти Національної поліції України про результати роботи за 2018-2022 роки. https://media-www.npu.gov.ua/npu-preprod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/Zvit_NPU_2018.pdf

- https://media-www.npu.gov.ua/npu-preprod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/zvit_NPU_2019.pdf
- https://media-www.npu.gov.ua/npu-preprod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/zvit-npu-za-2020-rik_com.pdf
- https://media-www.npu.gov.ua/npu-preprod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/Zvit_NPU_2021_.pdf
- https://media-www.npu.gov.ua/npu-preprod/sites/1/%20%D0%9D%D0%9F%D0%A3%20%D0%B7%D0%B0%202022%20%D1%80%D1%96%D0%BA_.pdf
- 34.Зміни, що вносяться до Регламенту Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1454 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1454-2021-%D0%BF#Text>
- 35.Зміни до Конституції: Рада попередньо підтримала законопроект про скасування адвокатської монополії. [Espresso TV. 2020. 14 січня. URL: https://espresso.tv/news/2020/01/14/zminy_do_konstytuciyi_rada_poperedno_pidtrymala_zakonoprojekt_pro_skasuvannya_advokatskoyi_monopoliyi.
36. Jacqueline S. Hodgson, *The Metamorphosis of Criminal Justice: A Comparative Account*, (Oxford University Press, 2020), 207.
37. Каляянов Д.П. До питання про співробітництво поліції та громадян у сфері захисту й охорони громадського порядку. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2001. №3. С. 18-22.
38. Ключев М. М. Прикладні аспекти формування змісту і структури програми запобігання злочинності. *Проблеми розвитку транспортної галузі та удосконалення транспортного законодавства* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Одеса : ОЮІ ХНУВС, 2007. – С. 56–58.
39. Концепція реформування кримінальної юстиції України : Указ Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008 [Електронний ресурс]. Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/311/2008.
40. Конституція України: прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.#Text>
41. Конвенція, основана на статті 3 Договору Європейського Союзу про заснування Європейської поліцейської установи (Конвенції Європол). – Режим доступу: http://cyberpeace.org.ua/files/konvencia_evropol.pdf (дата звернення 15.08.2016 р.
42. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
43. Корнієнко М.В. Взаємодія поліції з громадськістю в Україні. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави*: матеріали X між нар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Одеса, 30 березня 2018 .. Одеса: ОДУВС, 2018. 282 с. С. 46-47.
44. Корягіна А.М. Примирення винного з потерпілим: кримінологічне визначення поняття. *Протидія злочинності в Україні: кримінально-правові та*

- кримінологічні аспекти*: матер. Всеукр. наук. практ. семінару (м.Миколаїв, 26 травня, 2016 р.); упоряд. Д.ю.н., доц.. Є.О. Письменський, Миколаїв: Луг. держ. унів. внут. справ ім.. Е.О. Дідоренка, 2016. С. 96-98.
- 45.Коваль К. «Ручна» адвокатура не потрібна нікому» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lawyersunion.org.ua/?p=4914>.
- 46.Кравчук В.М. Прокуратура України як орган державної влади: інституційно-правовий аспект: дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ: Генеральна прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України, 2012. 200 с.
- 47.Кравченко І.С., Кононець В.П. Застосування методики «Зелена кімната» в діяльності Національної поліції: методичні рекомендації для проведення занять зі слухачами на базі тренінгового центру «Зелена кімната» Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Дніпро: ДДУВС, 2018. С. 18.
- 48.Крестовська Н.М. Ювенальне право України: генезис та сучасний стан: дис....д-ра юридл. Наук: 12.00.01. Одеса, 2008. С. 354.
- 49.Крестовська Н.М. Концепт юстиції, дружньої до дитини, як модель реформування ювенальної юстиції. *Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави*: матеріали V міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 26 квітня 2013 р. Одеса: ОДУВС, 2013. – 426 с., С. С. 130-131 с.
- 50.Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповн. станом на 8 листопада 2022 р.. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2022. 312 с.
- 51.Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповн. станом на 1 лютого 2022 р.: (джерело документа: <https://zakon.rada.gov.ua>). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2022. – 476 с.
- 52.Кримінальний процес : навч. посіб. для підгот. до іспиту / [О. В. Капліна, М. О. Карпенко, В. І. Маринів та ін.]. Харків : Право, 2018. 298 с. С. 9 – 11..
- 53.Кримінальний процес : підручник / І. В. Басиста, Р. І. Благута, І. В. Гловюк та ін. ; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. Ч. 2. 260 с. – С. 7 – 9.
- 54.Кримінально-виконавче право України: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів /За ред. Проф. А.Х. Степанюка. Х.: Право, 2005. 256 с.
- 55.Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11.07.2003 № 1129-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>
- 56.Кримінологія : підручник/ А.М. Бабенко, О.Ю.Бусол, О.М. Костенко та ін. ; за заг. ред. Ю.В. Нікітіна, С.Ф. Денисова, Є.Л. Стрельцова. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків : Право, 2018. 416 с.
- 57.Кримінологічна теорія розбитих вікон і модель взаємодії поліції та громади у запобіганні кримінальним правопорушенням : інформаційно-аналітичний огляд / О. В. Копан, А. А. Вознюк, Д. М. Тичина, О. Ю. Дрозд та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. 48 с.

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

Кримінальна юстиція – 1,2,3,7,8,9,11,25

Злочинність – 3,25,27,147,167

Кримінальне судочинство – 3,40,150

Прокуратура – 3,58,145, 152,171

Органи досудового розслідування – 4,70,145

Адвокатура – 4,86,157,167,168,171

Державна кримінально-виконавча служба – 4,101,111

Відновне правосуддя – 4,7,113,168

Медіація – 7,163

Реституція – 4,7,113,119

Інтерпол – 5,8,134,136,139,141,142,143,163,164,165,166,167

Кримінальне правопорушення – 145,154,161

Навчальне видання

Укладачі:

Бабенко Андрій Миколайович
Конопельський Віктор Ярославович
Меркулова Валентина Олександрівна
Підгородинський Вадим Миколайович
Шкута Олег Олегович
Чекмарьова Ірина Миколаївна
Домброван Наталя Василівна
Резніченко Ганна Семенівна

Кримінальна юстиція: правові доктрини та принципи правотворчості

(в схемах та таблицях)

Навчальний посібник

Підписано до друку 23,12,2024. Формат 60x90/16.

Папір офсетний.

Гарнітура “Times New Roman”. Друк цифровий.

Ум. друк. арк. 9,30.

Видавництво ОДУВС

Наклад 5 прим.